

BİR ZAMANLAR YAZI ÇARŞI VE ÇAYGEÇE

Bahri GÜVEN

ÇORUM
2025

Birinci Baskı

Haziran 2025

Bu kitabın bütün hakları Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince yazarına aittir. İzinsiz çoğaltılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. Ancak sanatsal amaçlı etkinliklerle tanıtım amaçlı kullanımlarda yazar, yapıt adı belirtilerek alıntı yapılabilir.

Baskı Cilt

Salmat Basım Yayım Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1 İskitler/Altındağ/ANKARA
Tel: (+90-312) 341 10 20 www.salmat.com.tr
Sertifika No: 47771

Grafik Tasarım

Bir Medya Grafik Tasarım Ltd. Şti.
Yeni yol Mh. Gazi 12. Sk. No:12/B Merkez / Çorum
www.birmedya.net

ISBN: 978-625-98945-6-0

Yayına Hazırlayan

Çorum Belediyesi Kent Arşivi

İsteme Adresi

Çorum Belediyesi Kent Arşivi
Kunduzhan Mah. Farabi Cad. No:22 Çorum Belediyesi B Blok
Zemin Kat No:20 ÇORUM
Tel: 0364 319 1759

Çorum Belediyesi

Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü

Bu Eser Çorum Belediyesi'nin Kültür Yayınıdır.

PARA İLE SATILMAZ

TAKDİM

Toplumların ruhunu şekillendiren en önemli unsurlardan biri, yaşanılan mekânlardır. Şehirler, sadece beton yapılardan, yollar ve binalardan ibaret değildir. Her bir sokak, her bir mahalle; geçmişin izlerini taşıyan, insan ilişkilerinin filizlendiği, aidiyet duygusunun kök saldıgı birer canlı organizmadır. İşte bu kitap, tam da bu noktadan yola çıkarak; şehir ve mahalle kültürünü, bir arada yaşamının, komşuluk ilişkilerinin ve kent kimliğinin anlamını irdelemeyi amaçlamaktadır.

Mahalle, bireyin ilk toplumsal deneyimlerini yaşadığı, güven duygusunu geliştirdiği, kültürel değerlerle tanıştığı yerdir. Mahalledeki fırıncı, berber, bakkal; aslında o toplumun hafızasında yer alan, zamanla simgeleşmiş kişiliklerdir. Şehir ise tüm bu mahallelerin birleşimiyle oluşan, kültürel çeşitliliğin, ekonomik dinamiklerin ve sosyal etkileşimin merkezidir. Bu bağlamda şehir ve mahalle kültürü, yalnızca bir coğrafi alanı değil; aynı zamanda bir yaşam biçimini, bir kimliği ve bir belleği temsil eder.

Modernleşmeyle birlikte değişen yaşam tarzları, apartman hayatının yaygınlaşması ve dijitalleşme; mahalle kültürünü geri plana itmiş, şehir kimliğini daha karmaşık ve anonim bir yapıya dönüştürmüştür. Ancak her şeye rağmen, insanın "bir yere ait olma" ihtiyacı hiç kaybolmamıştır. Bu çalışma, şehirleşmenin getirdiği dönüşümlerle birlikte mahalle kültürünün nasıl değiştiğini, hangi değerlerin yitip hangilerinin korunduğunu, yeni oluşan değerleri gözler önüne sermek amacıyla Eğitimci – Yazar Bahri Güven Hocamız tarafından kaleme alınmıştır.

Bu kitap, geçmişle günümüz arasında bir köprü kurmayı, okuyucuyu hem nostaljik bir yolculuğa hem de bugünün şehir gerçekliğine dair düşünmeye

davet etmektedir. Çünkü yaşadığımız yer, kim olduğumuzu belirleyen en önemli parçalardan biridir. Ve şehir, içinde yaşayan insanların ruhunu taşır. ‘Bir Zamanlar Yazı Çarşı ve Çaygeçe’ eser adlı özelde Çorum’umuzun en eski yerleşim yerlerinden biri olan geçmişte Çaygeçe olarak ifade edilen Yazı Çarşı ve Ulukavak Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bölgeyi anlatsa da genel anlamda da şehrimizin sosyal dokusunun fotoğrafını net bir şekilde çekiyor.

Eser sahibi Bahri Güven Hocamıza ve Çorum’un kültür, sanat hayatına katkı sunan tüm kültür insanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Anadolu’nun manevi mimarlarından Hacı Bayram-ı Veli’nin de söylediği gibi;

*“Nâgehân ol şâra vardım
Ol şârı yapılır gördüm
Ben dahi bile yapıldım
Taş u toprak arasında”...*

Dr. Halil İbrahim AŞGIN
Çorum Belediye Başkanı

KIRKLI-ELLİLİ YILLARDA ÇORUM

Çorum, Anadolu coğrafyasının ortasında kurulmuş, tarihi derin bir Anadolu kentidir. Coğrafyası üzerinde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca tarih boyunca insanlığa hizmet etmiş yüzlerce kişi de bu topraklarda yaşamıştır.

Çorum'un tarihini, coğrafyasını ve kültürünü anlatan birçok eser yazılmıştır. Ancak, semt semt anlatılan bir çalışma yapılmamıştır. Özellikle semtlerin geçmişteki konumu ve sosyal yaşantısı üzerine bir araştırma yapılmadığı gözlemlenmiştir. Oysa ki, kentimizin geçmişinin yazılmasında, geleceğe ışık tutacak pek çok mesaj bulunmaktadır. Bunlar bilinir ve öğrenilirse, geleceğimizi daha sağlıklı ve düzenli bir şekilde sürdürebiliriz. Geçmiş, zaman zaman konuşulsa da anlatılsa da, “Söz uçar, yazı kalır” denir

Ben, Çorum’a ait halk kültürü adına ne varsa, yaşamım boyunca dillendirme gayretindeyim. Bizi biz yapan, bizi bir yere ait yapan o yörenin geleneksel adetleri ve sosyal yaşantısıdır. Bu adetler ve sosyal yaşantı bugün yaşanmasa da unutulmamalıdır. Sosyal yaşantıda yaşananlar, basit ve küçük görülmeden dillendirilmeli ve yazılmalıdır. Şimdi bu duygularla yola çıkarak, ben de doğup büyüdüğüm Çorum’un Yazı Çarşısı ve Çaygeçe’nin kırklı ve ellili yıllarındaki konumunu ve sosyal yaşantısını bugünün gençliğine anlatmayı istedim. Özellikle de çocukluğumun, ilk gençlik yıllarımın Yazı Çarşısı ve Çaygeçe’sini...

Kırklı-ellili yıllarda Çorum, geniş bir alana yayılmamıştı. Dört bir yanı tepelerle çevrili, bir çanak görünümünde düz bir alana yerleşmişti. Bu tepelerin bazıları “dağ” olarak adlandırılrsa da, pek yüksek değillerdir. Köse Dağı, Eyerici Dağı, Kırklar Tepesi, Dört Tepe, Kartal Tepe, Melik Gazi-Kandil Kaya gibi...

Şehirdeki evler birbirine bitişik ve sıkışık şekilde, dar ve çıkmaz sokaklarla yapılandırılmıştı. Yerleşim alanı batıda, Ulu Mezar (Doruk Mezar da denir) ve devamındaki Hıdırlık Mezarlığı ile son buluyordu.

Güneyinde, Askerlik Şubesine yakın, bugünkü Milönü olarak bilinen ve Askerlik Şubesinin altında yer alan bir iki katlı evlerin önünde üç beş iğde ağacı bulunuyordu. Bu yönden şehrin sonu başlıyordu. Kuzeyinde ise Osmancık Caddesi batısındaki Çiftlik Mezarlığı şehrin sonunu oluşturunuyordu. Doğusunda ise bugünkü Pırbaba Çamlığı, şehrin sonu anlamına geliyordu.

Bugün Dış Hastanesi olarak kullanılan bina, önceleri Verem Hastanesi olarak inşa edilmiştir. Rahmetli Dr. Abdurrahman Soyarslan'ın önderliğinde yapılan bu hastane, o zamanki şehrin kenarındaki Tekel Binası'nın (şimdiki Kadeş Barış Meydanı) yanından görünüyordu. Verem Hastanesi, şehir merkezinden uzak bir tepe üzerine inşa edilmişti. O dönemde, bu uzaklık halk arasında çeşitli söylentilere neden olmuştu. İnsanlar, “Ya, adama bak, taa oraya hastane mi yapılır? Gidip gelirken kurtlar yer adamı yolda.” şeklinde esprili bir şekilde söylenirdi.

Yazı Çarşısı tarafından bakıldığında, şehrin sonu, şimdiki Adliye binasının yerinde bulunan Cezaevi ve karşısındaki, halk arasında "Aygır Deposu" olarak bilinen At İslah İstasyonu'na kadar uzanıyordu. Sonrasındaki alan ise tarlaydı.

Şimdi Yazı Çarşı'daki İmam Hatip Okulu ve yanındaki caminin yeri önceleri tarla idi. Ve bu tarlaya zaman zaman haşhaş ekerlerdi. Ben, ekilen haşhaşlar büyüyüp olgunlaşarak toplandıktan sonra, beğenilmeyip tarlada bırakılanları başakladığımı hatırlıyorum. (Başaklama; tarlada, bağda, bahçede, ağaçta artakalanları toplama)

MAPUSHANE VE JANDARMA KARAKOLU

Çorum'un ilk mapushanelerinden birinin, Çorum Kalesi'nin iç bölümünde bulunan bir zindan odası olduğu söylenir.

Çorum yöresinde mapushaneye “hapishane”, “hapisdanı”, “mapusdamı” gibi isimler de verilmektedir. Ceza evi ismi, çok sonradan kullanılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Çöplü(k) Çarşısında bulunan Taşhan mapushane olarak kullanılmıştır. Ünlü romancımız Kemal Tahir, bir dönem bu mapushane de kalmıştır ve burada yaşadığı deneyimlerden

ilham alarak, Yedi Çınar Yaylası, Köyün Kamburu, Büyük Mal gibi eserlerini yazmıştır.

Çorum'un ilk Cezaevi (Taşhan)

Ayrıca, mapushanelerle ilgili olarak "Mapushane çeşmesi yandan akıyor yandan" şeklinde türküler bile söylenmiştir. Bu, halkın yaşadığı coğrafyanın kültürel izlerini ve o dönemdeki sosyal yaşamı anlatan önemli bir detaydır.

Şimdiki Adliye binasının yerinde bulunan Çorum Cezaevi (mapusdamı), ilk başlarda tel örgülerle çevrili yalnızca bir binadan ibaretti. Sonrasında cezaevi çevresine yüksek ve kalın taş duvarlar örüldü. Taş duvarların olmadığı dönemlerde pencere kenarında oturan mahkumlar görünür, yoldan geçenlerle bile konuşabilirlerdi. Bu taş duvarların dört bir yanının üstüne nöbetçi jandarma kuleleri kondu. Jandarma karakolu binası da bu taş duvarların bitişiğinde ayrı bir bina idi.

Cezaevi yanında bulunan Jandarma karakolundaki jandarmaların nöbetçi olmayanları, ellerinde tüfekler, çavuşları nezaretinde "Hazır ol, sağa dön, sola dön, yat-kalk" diye talim ederken bizler de onların biraz uzağında onlarla birlikte askercilik oynardık.

Taşhan'dan sonra, Yazı Çarşısı'ndaki Çorum Cezaevi'nin yapım yılı hakkında net bir bilgi yoktur. Ancak cezaevi yapılırken söylenen bir söylenti vardır. Bu söylentiye, eğitimci, şair ve yazar Can Yoksul'un anlatımıyla aynen aktarıyorum:

"Çorum mapushanesinin inşaatı süresince, Midi Sülük olarak anılan dedemin kardeşi İsmail Emmim de çalışmış. İsmail Emmi'nin anlattığı bir konu çok önemlidir. Şöyle demişti: 'Biz orada işçi olarak çalışıyorduk. Bir gün kazdığımız bir yerin üzerinde farklı renkte koyu bir sıvı birikti. Merak ettik ve bir kağıt parçasını bu sıvıya batırıp ateşte tutuşturduk. Islanan kağıdın aniden yandığını gördük. Anladık ki buradan sızıntı halinde çıkan sıvı petroldü. Görevlilerle görüştük ve yine onların emriyle kazdığımız yeri kapattık.' İsmail Emmi'nin anlattığına göre, mapushane inşaatı sırasında buradan çıkan sıvının bir petrol damarı olduğu söylenmektedir."

Bu olayı doğrulayan bir başka kaynağa da değinmek istiyorum. Olayı anlatan kişi, Sovyetler Birliği'nin yeni kuruluşunda görevli önemli bir diplomat olan Mihail Vasilyeviç Frunze'dir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde antlaşma yapmak amacıyla Türkiye'ye bir heyetin başında gelen Frunze, seyahat anılarıyla ilgili yazdığı analizlerinde, Merzifon'la ilgili şu bilgiyi vermektedir:

"Öteki madenlerden, özellikle gümüş bakımından zengin olan gümüş kurşun madeni ocakları işletilmektedir. Ancak şu anda maddi olanaksızlıklar nedeniyle üretim durmuş durumdadır. En önemli yatak ise petrol yatağıdır. Merzifon'dan beş-altı kilometre uzaklıkta, petrol, topraktan, oradaki nehrin hemen yanından oldukça büyük bir kaynaktan çıkmaktadır. Bu yatak ise işletilmiyor. Sadece çevre köylerinin halkı, bu yataktaki petrolden kendi ihtiyaçları doğrultusunda yararlanmaktadır. Ancak köylerdeki petrol damarlarının zenginliği konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır."

Sovyetler Birliği diplomatı Frunze'nin o dönemde yazdığı anılara göre, Samsun-Çorum hattını oluşturan bölgede büyük maden yatakları bulunmaktadır. Ancak, bugün bu bölgedeki maden yataklarının işletilip işletilmediği ve işletme ruhsatlarının kimlerin elinde olduğu bilinmemektedir.

AYGIR DEPOSU (AT ISLAH İSTASYONU)

Aygır Deposu (At ıslah istasyonu)

O günkü Cezaevi karşısında halk arasında “Aygır Deposu” diye adlandırılan At ıslah istasyonu vardı. Bu aygır deposunda çok kuvvetli, iriyarı aygır denen atlar bulunurdu. Atlar, içinde fındık ve kuru üzüm olan ot balyaları ile beslenir; kısıraklarla çiftleştirmek için özel bakıcıları tarafından bakımları yapılırdı. Atlar o kadar cüsseli ve canlıydı ki, dışarı çıkarıldığında bir atı iki bakıcı zor zapt ederdi. Aygırlar, getirilen kısıraklarla bina önünde açıkta çiftleştirilirken çocuksu düşünce ile bile bu işlemin neden kapalı yerde yapılmayıp, aleni olarak açık alanda yapıldığına ilenirdik. Bir de yakında Dut Dede olmasına karşın.

Aygır deposu denen at ıslah istasyonunun özel bir laboratuvarı olmalı ki, binanın cezaevi tarafına bakan büyük ve alçak penceresinden, orada bulunan kobayları seyrederdik. Gördüğümüz kobaylara “ne büyük sıçan” derdik “Böyle sıçan olur mu? Hem de renkleri değişik bu sıçanların” diye şaşırdık.

Atları bazen cezaevi arkasındaki Mavral Sokağına doğru at bakıcıları gezintiye çıkarır, bizleri yanlarına yanaştırmazlardı. Biz onları geriden seyrederdik.

Ayrıca aynı istasyonda iki üç tane de cüsseli boğanın beslendiğini görürdük. Bu boğalar da aygırlar gibi beslenir ve aynı amaçla bulundurulur, bakıcılar tarafından bakımları yapılırdı.

Dut Dede

Dut Dede'ye çocuk bağlanması temsili

Aygır deposunun yanındaki Dut Dede anlatılmazsa, anlatım eksik kalır kanısındayım.

Jandarma Karakolunun karşısında bulunan Dut Dede bir metre yüksekliğinde, 'loğ taşı' nı andıran, silindir biçiminde dikili beyaz bir

taş idi. Sanki yerden kendiliğinden uzayıp gelmiş gibi “Bu taşın yere gömülü yerinin sonuna hiç kimse ulaşamıyormuş” diye de ilahi bir güce dönüştürülür, böyle söylenirdi. Üzerinde ne bir tarih, ne bir yazı olmamasına karşın adına Dut Dede denirdi. Üstelik mezarı andıran bir nesne de yoktu. Dut Dede’nin adı, yanında bir dut ağacı olduğundan da konulmamıştı. O yıllar böyle bir ağaç da yoktu. Bulunduğu mahallenin adı “Üçtudlar Mahallesi”dir.” Bundan dolayı da Dut Dede dendiği düşünülebilir. Veya ‘yaramazlık yapan çocukları’ tuttuğu için mi Dut Dede denmişti bilmiyorum. Ancak ‘dut’ sözcüğü ile ‘tut’ sözcüğünün hem yazılışları hem de anlamları aynıdır. Dedenin adı Dut olduğuna göre, mahallenin adından kaynaklandığı daha akla yakın olsa gerek.

Dut Dede’ye, benim gibi yaramaz çocukları getirirlerdi. Bu silindir biçimindeki taş, yani Dut Dede’ye sıkı sıkıya sicimle bağlarlar, sonra ellerini semaya kaldırıp dua ederlerdi. Ardından da bağlı olan çocuğun yanından hızlıca uzaklaşırlardı. Uzaklaşsalar da, yine de yanlarındaki bina köşelerinden çocuğu gözetlerlerdi. Hem de çocuğun kendilerini göremeyeceği bir yerden. Bağlanan çocuk genellikle dört ya da beş yaşlarındaydı. Çocuk yalnız kalınca bağırır, çağırır, tepinerek bağlandığı yerden kurtulmaya çalışır; ama kurtulamaz ve bağıra bağıra ağlardı. Çocuğu bağlayanlar, kendilerince zamanı geldiğinde gelir, "Bundan sonra yaramazlık yaparsan Dut Dede bırakmayacak," diye korkuturlardı. Çocuk, yaramazlık yapmayacağına dair söz verir, "Dedem söz verdi, artık yaramazlık yapmayacağım, çözelim mi?" diye de dede ile konuşmuş gibi onay aldıktan sonra çocuğu çözerlerdi.

Bugün bu olanları ben size anlatsam da, aynı yaşlarda ben de çok yaramaz olmalıyım ki, anam ve ablamın beni de getirip Dut Dede’ye bağladıklarını hiç unutmuyorum. Benim de yaşadığım aynı bağlanış, aynı sözler... Çocuk yaşta yaşadıklarım dün gibi gözlerimin önünde. Ve de ağlayışım, anamın ablamın dede ile konuşmaları kulaklarımdan silinmedi. Ben bağlanmakla uslanmış mıydım acaba? Bunu da anamla ablama sormak gerekir.

O yaşlarda yerinde duramayan çok hareketli, kötü düşüncelerle değil, bilinçli veya bilinçsiz itiraz eden, öğrenmek amaçlı her şeyi sorgulayan çocuklara “yaramaz çocuk, haşarı, deli dolu” yakıştırmalar yaparlardı. Bugün bile ben, bu yaşında, çocukken dedeye bağlanmama karşın hala yerimde pısırik pısırik oturamam, hareketliyimdir. Boş oturamam, mutlaka bir şeylerle meşgul olurum. Ailenin en küçüğü idim. Ve o yaşlarımda ailede bana “deli” derlerdi. Bakın beni anam ve ablam Dut Dede’ye bağladılar ya, yıllar sonra benden habersiz eşimin itirazına karşın “götürmeyin, babası duyarsa size kızar” diye de karşı çıkmasına rağmen benim çok hareketli ilk çocuğumu aynı yaşlarda götürüp aynı dedeye bağlamışlar anamla kayınvalidem. Ve yine aynı bağlanış, aynı ağlama ve dededen yine onay...

Yıllar geçse de ilmi gerçeklere sarılmayıp, çocuk eğitimi nasıldır, nasıl olur ve nasıl olmalıdır bilmeyen zihniyet hiç değişmemiş. Hurafelere inanış aynı ve hala ilme, fene yönelmeyen bir eğitim sistemine devam... Yazık ki, ne yazık!

Şunu da söyleyeyim, rahmetli kayınpederim okumuş, inançlı, ‘Kafur Hocanın Oğlu Molla İzzet’ diye isim yapmış, hoşgörülü, anlayışlı, alim bir insandı. Hurafelere inanmazdı. Anam ve kayınvalidem çocuğumu Dut Dede’ye bağlayıp eve geldiklerinde hep birlikte yemek yerken, Dut Dede’nin uslandırıldığı çocuk, yaramazlığına ilaveten bir sürahi suyu kayınpederimin başından omzuna doğru boca ediyor. O anda kayınpederim gülerek “Dut Dede uslandıracağı yerde kamburun üstüne bir kambur daha koymuş.” diye hoşgörü ile karşılayıp hep birlikte gülüşüyorlar. Siz de bu söze güler misiniz yoksa ağlar mısınız bilemem...

Bir de efsanevi bir söz dolaşır halk arasında Dut Dede için. Şöyledir dolaşan söz, ancak olmuş mudur yoksa uydurma mıdır, bilmiyorum.

Yine bir gün ‘yaramaz çocuk’ diye nitelendirilen bir çocuğu Dut Dede’ye getirirler. Çocuk yine dört beş yaşlarındadır. Çocuğu bileklerinden kındapla (ince sicim) bağlayıp yanından ayırırlar. Çocuğun annesi ikinci çocuğuna hamiledir. İnanç kültürümüzde

hamile kadınların “dede” “tekke” ziyaretlerine sıcak bakılmaz. Doğacak çocuğun özürlü olacağı yaygındır çünkü. Çocuğu getirenler çocuğu bağlayıp yanından ırayınca, her çocuğun yaptığı gibi korkarak bağlandığı yerden kurtulmaya çalışır. Ağlayıp çırpınmaya başlar. Kurtulmak için çocuk o kadar uğraşır ki, bağlı ip çocuğun bileklerine oturur. Zamanı gelip yine aynı sözlerle çocuğu çözerler. Zamanla kan oturmuş yer iyi olur ve iz de kaybolur.

İkinci çocuğuna hamile anne günü gelince ikinci çocuğunu doğurur. Doğan çocuğun bir kolunda, önce bağlanan çocuğunki gibi ip boğumundan oluşan kan oturmuş gibi bir iz vardır ve o kolu diğer kolundan incedir. Söylenti bu...

İster istemez akla şu soru geliyor. Önce siz ‘dede’den iyilik beklemek için gidiyorsunuz ve inancınız sonunda ‘dede’ye dua ederek ayrılıyorsunuz. Dede size neden kötülük yaparak sizi ömür boyu cezalandırıyor?

Siz bu gibi dedelere ‘bağlanmaya’, dedeye ‘satılmaya’ psikolojik tedavi deseniz daha iyi olmaz mı? Ancak öyle inanılıyorsa, dört beş yaşlarında bir taşa bağlanan çocukların korkusu o çocukta tersi bir psikolojik travma yaratmaz mı acaba, diye sorulmalı?

Bugün Dut Dede’nin o günlerdeki ne taşı, ne de görünümü var. Artık çocuklarını bağlayan ailelerin olduğunu da zannetmiyorum. Yanındaki ‘Aş Evi’ denen binanın yıkılmasıyla, küçücük bir meydanlıkta, önceleri belki çok kimselerin farkına bile varmadığı, mermerden sarıklı bir sanduka mezar yapmışlar.

Üzerine de “Dut Dede – Derviş Mahmut” diye tarihsiz bir yazı var. Artık Derviş Mahmut’un hiçbir çocuğu tuttuğu söylenemez. Dut Dede bazı yerlerde “Derviş Mahmut” olarak tanınmış olmalı ki taşının üzerine Derviş Mahmut diye gerçek ismi de yazılmış. Derviş Mahmut zatı muhterem iyice araştırılıp yaşamına dair taşının üzerine küçük bir levha konsa daha iyi olur diye düşünüyorum. Ve ayrıca Derviş Mahmut’un adının neden Dut Dede olarak anılır olduğu da araştırılıp yazılsa diyorum. Dut Dede’ye (Derviş Mahmut) Allah’tan rahmet diliyor, mekanı cennet olsun diyorum.

Kırk-İllili Yıllardaki Çorum'u Bir De Dr. Rifat Patır'dan Dinleyelim

Ben kendimce 1941 doğumlu olarak kırklı ellili yıllarda şehrin konumunu bazı detayları ile anlatmaya çalıştım. Ancak konumuz kırklı ellili yıllarda Çorum olunca benden önce dünyaya gelenlerden de dinlemek gerekir diye düşünüyorum. Örneğin Çorum'un medarı iftihar Dr. Rifat Patır'dan.

Dr. Rifat Patır'ı Çorum'da yediden yetmişe herkes tanır. Her türlü yaşantısıyla örnek olacak bir kişidir. Tek cümle ile Çorum'un medarı iftihar Dr. Rifat Patır.

Dr. Rifat Patır resmi kayıtlarda 1926 doğumludur. Ve babasının nüfus cüzdanını iki yıl geç aldığını söyler. O yıllar, bazı babalar erkek çocuklarının askere 'eke' olarak gitmesi için yaşları küçük gösterilerek nüfus cüzdanı alırdı. Dr. Rifat Patır'ın babası da bu düşünce ile Dr. Rifat Patır'ı iki yaş küçük yazdırmış olabilir. Bugün itibarıyla kendi söylemine göre doksan sekiz yaşında, hala dimdik ayakta. Herkesin bildiği gibi Dr. Rifat Patır'ın 'efsanevi' bir kişiliği ve yaşantısı var.

Ben Dr. Rifat Patır'ın çok meslek anıları vardır düşüncesi ile ısrarlarım sonunda anılarını anlattırarak, ona, "Bir Güzel İnsan Yaşayan Efsane Dr. Rifat Patır" isimli, büyük boy, resimli, kuşe kağıt baskılı, hacimli bir kitap yaptım. Çocukluk dönemlerindeki Çorum'u sordum. Anlattıklarını "Çocukluğumdaki Çorum" başlığı altında (Yaşayan Efsane) kitabıma aldım. Şimdi bir de kırklı yılların Çorum'unu Dr. Rifat Patır'ın anlattıklarından dinleyelim:

"Zannederim dört yaşlarındaydım" diye başladığı o yılların Çorum'unu anlatmaya şöyle devam etti:

"Evimiz, o yılların meşhur öğretmenlerinden Damat Şükrü namıyla anılan Beden eğitimi öğretmeninin evinin yanındaydı.

Babam saat kulesi karşısındaki parkın olduğu yerde, diğer iş yerleri yanında bulunan kahveyi çalıştırıyordu. Şehrin halkı, sayılı varlıklı ailelerinin olmasının yanında genelde fakirdi. Birçok yaşlı kimse

kahveye gittiklerinde demli çay yerine bir bardak şerbet isterdi. Fiyatı demli çaydan ucuzdu şerbetin. Babamın kahvesi şerbet isteyenlere göre daha modern idi. Bakımlı, tertipli düzenli bir kahveydi. Çorum'da bulunan iki doktor, daire müdürleri, memurlar, öğretmenler gelirdi kahvemize.

Önü çiçeklerle donatılmıştı. Bakımlı küçük ağaçlarla önü doluydu. Hiçbir kahvede olmayan, o zamanın en sükseli yeniliği büyük gramofon yalnız bizim kahvede vardı. Hayal meyal hatırlıyorum. Hafız Burhan'ın, Hafız Yaşar'ın, Safiye Ayla'nın... şarkıları; Münir Nurettin'in saz eserleri, oyun havaları taş plakta çalınırdı.

Doktor olarak da bir tek Dr. Pertev Kalelioğlu'nun adı geçerci. Annem anlatmıştı: 'Sen hastalanmıştın. Ateşin, öksürüğün vardı. Öleceksin diye çok korktuk. Dr. Pertev Bey bir ilaç verdi, iki günde iyileşme emareleri gösterdin. Dr. Pertev Bey senin hayatını kurtardı.'

Ben yedi yaşında iken şimdiki İmam Hatip Lisesi yanında Battalların Ömer Paşa'nın evinin karşısına taşınmıştık. Albayrak İlkokulu'na gidiyordum. Albayrak İlkokulu'nun caddeden girişinin sağ tarafında küçük ikinci bina daha vardı. Burası öğretmenlerin bulunduğu yerd. Geniş bahçesinin sonunda köşeli, küçük bina kuşların barındırıldığı bina idi. Okul bahçesinin arkasından itibaren hiçbir bina yoktu. Taa Büyük Parka kadar (Yunus Emre Parkı) boş ve tarla idi.

1936 yılında ben üçüncü sınıfta idim. O yıllarda bulaşıcı hastalıklar yaygın ve en çok da çocuklarda ölümcül oluyordu. ‘Trahom’ denen göz hastalığı da bunlardan birisidir. Okullarda trahom taraması yapıldı. Bulaşıcı diye hasta olanlarla olmayanları ayırdılar. Hasta olanların tedavisi sürdürülürken, olmayanlar da Gazipaşa, Tanyeri İlkokulu’na gönderildi. Bizim ev Tanyeri İlkokulu’na yakın olduğu için beni de Tanyeri’ne gönderdiler.

Tek katlı güzel bir binası vardı okulumuzun. Başöğretmen Şevket Soyocak’tı. Babacan, çocukları çok seven bir insandı. O yaşlandığı zaman ben doktor olmuştum. Prostat Kanseri idi. Ona babam gibi hürmetle, saygıyla mesleğimle yardım etmişimdir. Öğretmenlerden Mümtaz Gürkan, Kadir Bey, Emine Mergen’i iyi hatırlıyorum. Atıf Eralp, Hüseyin Cücenoglu’nu ben doktor olduktan sonra tedavi ettiğim için iyi hatırlıyorum. İkisi de çok güzel yüzlü, bize göre komik insanlardı. İkisini de çok severdik. Hüseyin Cücenoglu bana muayeneye geldiği zaman bile esprili konuşurdu. Onun konuşma tarzına, mimiklerine gülmekten duramazdım. Onun da hoşuna giderdi benim gülüşüm. Rahatsızlığını anlatırken bile yüzündeki ifadelere gülerdim. Yüz mimikleri çok değişik gelirdi bana. Yüzüne bakınca gülmemek elde değildi. Ben sevgi ve saygı ile gülerken, o da memnun olarak, yine komik bir tavırla “Niye gülüyorsun doktorcuğum?” der, beraber gülerdik.

Atıf Eralp ile hastalığı nedeniyle sık sık görüşürdük. Ben dördüncü, beşinci sınıfta iken bu ikili, diğer öğretmen arkadaşları ile üç dört ayda bir tiyatro temsilcileri verirdi. Atıf Hoca’yı komedi piyeslerinde başrolde görürdük hep. Ve onu çok sevdik; piyeslerini dört gözle beklerdik.

Şimdiki Ziraat Bankasının hemen arkasında Çorum’un elektriğini sağlayan motorhane vardı. Motorhane akşam çalışmaya başlar, iki üç saat çalıştırılır, sonra çalıştırılmazdı. Motorhanenin arkasında Pamukhan isminde büyükcek bir kahvehane vardı. Burada her yıl Karagöz oynatılırdı. Dayım beni buraya sık sık götürürdü; eğlenir, çok gülerdik.

Saat kulesi o yıllarda da şehrin merkezi idi. İmzasını eski rakamlarla yedi ve sekiz yazarak attığı içindir ki, Yedi Sekiz Hasan Paşa lakabıyla anılan Çorumlu bu paşa yaptırmıştır. Padişah tarafından çok sevilen ve takdir edilen, itibarlı bir paşaydı Hasan Paşa.

“Çorumlu hemşehrilerim benden bir şey istesin yaptırayım” diye haber gönderince o zamanın ekabir takımı da “Bir saat kulesi yaptırın. Namaz vakitlerimizi bilelim, yetir” demişler diye anlatırlardı saat kulesinin yapılış hikayesini.

Saat kulesinin taban etrafında tuzcu dükkanlarının olduğunu, alanında da buğday pazarının olduğunu hatırlıyorum.

Velipaşa Hanı hanken, sonra otobüs iniş biniş yeri olarak kullanıldı. Buradaki otobüs yazıhanesine rakip bir başka otobüs yazıhanesi de hanın yanındaydı. Çocukluğumun otobüsleri şimdikininki yarı büyüklüğündeydi. Bir de daha küçükleri vardı ki, bunlara da “kaptı kaçtı” denirdi. Ben bugünkü araçların olmadığı zamanlarda, altı yedi aylıkken Samsun’da çalışan babamın yanına annem ve dayımla beraber yaylı at arabası ile yolda hanlarda konaklayarak gitmişim. Şimdiki gezginliğim çocukluğumdan benliğime nakşedildi herhalde.

Velipaşa Hanı’nın önündeki fırına “Mamasın Fırın” derlerdi. Çorum’da özellikle yerli halk, tandırlarda yufka ekmek yapardı. Ancak başka illerden gelen memur takımı fırın ekmeği alırdı. Bu nedenle fırın sayısı azdı. Bizler çok nadir günlerde, nar gibi kızarmış fırın ekmeği alır, pasta niyetine yerdik. Yufkanın içine de düren oldu dersem yalan olmaz. Gerçeği söylemek gerekirse o ekmekler lezzetli, kendisine has nefis kokusu ile pastadan daha güzeldi.

Velipaşa Hanı’na yakın ana caddenin olduğu yerde çok güzel bir tiyatro binası vardı. Balkonlu, locası çok güzeldi. Ben ilkokuldayken Çorum’a İstanbul’dan tiyatro grupları gelirdi. Onları hiç kaçırmazdım. O zaman Çorum, gelişmemiş bir kasaba görünümündeydi.

Samsun tarafından şimdiki Vali Konağı’nın olduğu yer şehrin sonu idi. Güneyde Askerlik Şubesi’nden sonra bina yoktu. Batıda Hıdırlık Camisi’nden sonra tarla idi. Kuzeyde Cumhuriyet İlkokulu’nun

(Bugünkü Halk Eğitim Merkezi) biraz ilerisinden sonra evler yoktu. Daha ileride Ilıca, İbrahim Çayırı, Ayarık bağları vardı.

Çorum'a üç günde bir ara ile gazete gelirdi. Okuma sevgisi olanlar üç günlük gazeteleri toptan alırdı.

Çorum evlerinin odalarının üzeri alçak tavan çakılıydı. Ve buraya "damüstü" denirdi. Buraya, kışın yenmesi için kalın kabuklu (sergilik) üzümler asılır, meyveler samanlar arasında saklanırdı. Evlerin altında bodrum katı gibi güneş görmeyen, az da olsa soğuk "mahsen" denen odaya gıda maddeleri konurdu.

Uzun kış gecelerinde, mahallemizde ağzı laf yapan, hikaye masal anlatan teyzeleri davet ederdik evimize. Dam üstünde meyveler, varsa kuru üzüm, leblebi getirir, önüne korduk. O da başlardı masalına "Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir dev varmış..." diye; sessiz sedasız dinlerdik ama sonraki gecelerde yalnız kaldığımızda korkardık bu masal devlerinden.

Güz aylarında her aile kendi durumlarına göre bir iki keçi koyun, büyük baş hayvan alır, "etlik" diye keser, etlerinin bir kısmı kavurma yapılır, bir kısmı da keşkeklik için kurutulurdu. İç yağları da çorbaların üzerine koymak için "kakırdak" yapılır, saklanırdı. Kakırdaklar çorbalara hem tat katar, hem de nefis koku verirdi.

Çocukluğumuzda kışlar çok yağışlı geçirdi. Öyle bir kar yağardı ki, sokak kapısını açmak için kapı önüne yığılan karları kürekle küürmek gerekirdi. Sokaklarda yürümek bile zordu. Ancak duvar dibinden gidenlerin izlerinden gidebilirdiniz. Kar yağmadığı zamanlar kış dondurucu olurdu. Ancak biz çocuklar üşüsek de üşümezdik. Sokaklarda buzlar oluşur, bu buzlarda kaymak için mutlaka eğimli yerler bulurduk. Sokak çeşmelerini gece açık bırakır, akan suları yola gelecek şekilde yönlendirirdik. Şayet çeşme yoksa yakın çeşmelerden kovalarla su getirir, çoğunlukla akşama doğru veya gece kayacağımız yere dökerdik. Buralar sabaha kadar kalın buz tutardı. Çoğumuz uyduruk tahtaların üzerinde kayar, çok eğlenirdik. Bazıları babalarına özel kızak yaptırır, üzerinde kayarken bizlere fiyaka

yapardı. Kaymalara doyamazdık. Tabi yaralanmalar ve sonraki günlerde hastalanmalar sayılmazsa...

Çorum-Samsun otobüs yolu Saat Kulesi, Azap Ahmet Sokağı, Delikboğazın önü ve Büyük Park istikametindeydi.

Kültür Sitesi yerinde (şimdiki Çorum Park) Doğum Evi vardı. Ve güzel bir bina idi. Doğumevinin yerine yapılan kocaman demir kulenin mimari özelliği olmadığı ve kullanım açısından beklenene cevap vermediği herkes tarafından söylenir. Doğumevinin olduğu yıllarda önünde küçük ve ortasında havuz olan bir park vardı. Buraya “Küçük Park” denirdi. Park olmadan önce de burası mezarlıkmış. Ben hayal meyal hatırlıyorum mezarlığın kaldırılıp park yapıldığını. Buraya bizim kuşak hala “Küçük Park” der.

Küçük parkın Albayrak İlkokuluna giden yolun köşesinde, boğazından ameliyat olduğu için boğazına ‘konül’ takılan bir bakkal vardı. Bu nedenle küçük alana ‘Delik Boğazın Senti’ denir.

Samsun yolu üzerinde hükümet binası yoktu. Biraz ileride köşede Terzi Bekir namı ile maruf birinin yaptığı binadan başka bina yoktu. Ve her taraf tarla idi.

Büyük Parka varmadan sağ taraftaki Pir Baba Çamlığı o zaman mezarlıktı. İçinde iki katlı bir bina vardı. Bu bina boştu. Komser ve Jandarma Komutanı yaptırmış; ancak sonradan mezarlıktan korktukları için taşınmamışlar diye söylenir. Bu mazarlığın ilerisinde uzunca ve çirkin bina da, şehrin ihtiyacı için gerekli olan gazyağı deposu olarak kullanılırdı.

Gazyağı deposunun arkası, bugünkü Vali Konağından itibaren Bahçelievlerin olduğu geniş alanın bir kısmında büyük ve nizami ölçülerde bir futbol sahası vardı. Ben o zaman ilkokul öğrencisi idim. Biz çocuklar bu sahada top oynayamazdık. Bizim top sahamız mahalle aralarındaki boş alanlardı.

Biz o zamanlar harp oyunları oynardık. Herhangi bir bahane ile komşu mahalleye haber gönderirdik. “Şu gün, şu tarlada savaş yapacağız” diye. Her iki mahallenin çocukları toplanır, aramızda bir mesafe bırakılır, kendi koyduğumuz kurallarla, komutanlarımızın emriyle, önceden topladığımız taşlarla harp başlardı. Kalabalık olan

taraf galip gelir, doğal olarak diğer taraf kaçardı. Ve sonra da barış yapar, birlikte oynardık. Ayrıca mahalle aralarında Elim Ateş, Aşık, Deşenek, Güvercin Taklası, Ökkel, Dalya, Uzun Eşek... gibi oyunlar bizim vazgeçilmezlerimizdi.

Devlet Hastanesi (bugünkü değil) ve Büyük Park şehrin dışında sayılırdı. Büyük Park yüksek ağaçlar haricinde diz boyu otlarla kaplı, bakımsızdı.

Bir gün, o zamanın Belediye Başkanı Dr. Pertev Kalelioğlu babama teklif etti bu parkın bakımını. Babam doğayı, ağaçları, çiçekleri pek çok severdi çünkü. “Halil Efendi bu parkı sana verelim; hem park kahvesini çalıştır, hem de parkın bakımını yaparak parkı şenlendir” demiş. O zamanlar hava çok soğuk ve rüzgarlı, parka gitme alışkanlığı ve hevesi yok. Olanlar da uzak diye gitmez veya kendi başına gider, hevesini giderirdi. Hafta sonları bazı memurlar gelirdi bizim kahveye. Buna karşın babam Halil Patır, sırf parka çeki düzen vermek için beş yıl güya Büyük Park kahvesini çalıştırdı. Beş yıl içinde Büyük Park diz boyu otlardan ayıklandı. Bazı ağaçlar dikti. Çorum halkının o zamana kadar hiç görmediği çiçekler getirip, çimento ile çeşitli şekillerde tahtlar oluşturdu. Ayrıca süs havuzları yaptı; etrafını rengarenk çiçeklerle donattı. Beş yıl kahveden pek kazanç olmadığı gibi, önceki birikimini de bu parka harcayarak yiyip bitirdi. Para bitince de Samsun’da iş bulup Samsun’a taşındık. Ben o yıl ilkokulu bitirmiştım. Ortaokul ve Liseyi Samsun’da okudum.

Bizim beş yıllık kazancımız Çorum’a bir park bırakmak oldu. Benim bugün doğa, ağaç ve çiçek sevmem, babamın bana bıraktığı en büyük mirastır. Nurlar içinde yatsın...”

(Bir Güzel İnsan Yaşayan Efsane - Dr. Rifat Patır, Sayfa: 13-20)

Kasım-2011, (Bahri GÜVEN)

ÇAN SAAT

Çorum'un Yazı Çarşı ve Çaygeçe'sini anlatmak için önce Osmancık Caddesi'ni anlatmak gerekir. Bunun için de öncelikle Çorum'un simgesi niteliğindeki Çan Saati'ne değinmek gerekir

Şehrin simgesidir Çan Saat. Şehrin tam ortasında kurulmuş, etrafı çarşı pazardı. Alış veriş Çan Saatin etrafında yapılır olmuş, zarafeti ile de simgelige yakışıyordu.

Şehrin yetiştirdiği, tarihin akışını değiştiren, Yedi Sekiz Hasan Paşa lakabı ile ünlenmiş, Osmanlı tarihinin anlı şanlı paşalarından Hasan Paşa tarafından 1894 tarihinde yaptırılmıştı Çorum Çan Saati.

1940-50'li yıllarda saat kulesi

Memleketin en mahir ustaları aylarca çalışarak Yedi Sekiz Hasan Paşa'nın şanına layık; içinden kişilerin rahatlıkla çıkıp ineceği; birçok kişinin dolaşabileceği şerefeli; dört yanı uzaktan bakıldığında bile görülebilen büyük saatli; yirmi yedi buçuk metre yüksekliğinde, ülkenin en zarif ve yüksek saat kulesini yaptılar. Üzerine öyle bir çan koydular ki, sesi, yaya iki saatlik uzaktan duyulur oldu. Konan çan her yarım saatte bir “çan” diye vurur, tamlarda da, saat kaç ise o kadar...

Saat Kulesi'ni sarı taşlardan öyle sağlam yaptılar ki, yıllar yılı ne rüzgardan etkilendi, ne de yağmurdan. Bunca yıldır meydana gelen zelzelelerden bir taşı düşmedi. Bir abide gibi dimdik ayakta kaldı. Yedi Sekiz Hasan Paşa'nın şanına layık abidevari bir kule oldu. Sanıyorum asırlar boyu adını unutturmayacaktır. Çorum Saat Kulesi'nin çanının, saatin yarımalarında ve tamlarında vururken “çan çan” diye ses çıkarttığı için Çorum halkının “Çan Saat” dediği Saat Kulesi yıllarca şehrin simgesi haline gelmiştir.

Saat Kulesi'nin yapıldığı yılların sonrasında bile herkesin saati yoktu. O zamanlar yalnızca ağalarda bulunan gümüş köstekli cep saatlerinden başka Çan Saat herkesin saati olmuştur. Ağalar bile cep saatlerini Çan Saatin “çan çan” diye vurmasıyla ayar eder oldular. Şehre gelen yabancılar Çan Saatin zarafetine, bunca yıldır bir taşının bile düşmediğine hayranlıkla bakarlardı. Bunca esen sert rüzgara karşın, yağmur ve fırtınaya karşın, saat aksamının etkilenmeyişi, saniyesi saniyesine ayarlı çalışması takdire şayandır.

Bugün halk kendi kol saatlerini Çan Saatin saatiyle ayar yapar, kentin yabancılarına şehrin cadde ve sokakları Çan Saati'nden tarif edilir, adresler buldurulur... “Bütün yollar Çan Saatine çıkar” çünkü...

OSMANCIK CADDESİ

Saat Kulesi'nden şehrin kuzeyine doğru bir cadde uzanır. Adı “Osmancık Caddesi”dir. Bu cadde Çorum'un Osmancık kazasına giden tek yoldur. Aynı zamanda Oğuzlar, Kargı kazalarına da giden tek yoldur. Aslında kırklı ellili yıllarda uzun bir sokaktı Osmancık Caddesi. Ve ‘Uzun Sokak’ diye de söylenirdi.

1940'lı yıllarda Çorum Ulu cami

Uzun sokağın uzunluğu iki kilometre kadardır. Bu sokak bir zamanlar kıvrım kıvrım daracıktı. Karşıdan gelen araçlar birbirlerini göremezdi. Saat Kulesi yanındaki Ulu Cami'den başlayarak: Sokak Başı, Tehtalı, Yazı Çarşı, Orta Pınar, Sarılık adı altında bölümlere ayrılırdı. Caddenin her bölümü halk arasında bu isimlerle söylenir, bu isimlerle anılır ve bu isimlerle anlatılırdı.

Yolların toprak olduğu yıllarda, araba araba, kağnı kağnı, aylarca taş çekildi. Getirilen taşlar molozlar halinde yine aylarca kırıldı. Molozlar yola serilerek gazyağı ile çalışan silindir üzerinden geçitirilerek çığnendi. Sonra sulanıp pekiştirildi. Daha sonraları bu yol “arnavut kaldırımı” denen yola dönüştürüldü. İlerleyen yıllarda aket taşlarla kaplandı. Çok daha sonraları bu yol kamulaştırma çalışmasıyla genişletildi. Şimdi ise asfalttır.

Caddenin toprak ve moloz taşlı olduğu yıllarda cadde daracıktı. İki araç yan yana zor geçerd. Upuzun bir dehlizi andırırdı. Evler kerpiç duvarlı, yıkık dökük, hemen hemen tamamı denecek kadar tek katlı, kanatlı denen, üzerinde zil düğmesi yerine çeşitli boyut ve şekillerde metal tokmağı bulunan büyük kapılı, avlulu veya bahçeli evlerdi.

Aralara serpiştirilmiş iki katlı, sundurmalı, balkonsuz konağımsı evler, aşağıda listelediğim zengin sayılan ve hatırı sayılır kişilerini:

- Cadde başında: Seydim Oğulları, Eğitimci Mustafa Tokathioğlu, Ölçekler.
- Tahtalı'daki: Eşref Hoca (Ertekin), Kaleliolu Mithat Efendi, Sıhhiye Mahmut.
- Yazı Çarşı'daki: İstanbullular, Bezginler, Hamoğlu Şükrü Ağa.
- Çaygeçe'deki: Emin Ağa, Erdemliler.

Bu binaların bir kısmı sundurmalıydı. Sundurmaların bazıları caddeyi daha da daraltırdı.

Uzun Sokak diye de söylenen Osmancık Caddesi, Dodurga-Alpagut kömür ocaklarından kömür taşıyan, Kargı ormanlarından tomruk taşıyan kamyonların tek yoluydu. Birkaç günde bir yüklü kamyonun geçmesi bu yol üzerindendi. Bu yolda kamyon sürücülüğü ustalık isterdi. Acemi sürücüler konakların sundurmalarına sürtünmeden geçemezlerdi. Özellikle de uzun kavak ağacı, tomruk yüklü kamyonlar bu sundurmalarla takılır, zarar açarlar ya da kamyon üzerindeki tomruklar yere yığılırdı. Bu yüzden kamyon sürücüleri ile konak sahipleri arasında sık sık tartışma olurdu. Hatta kavga etikleri bile... Ne var ki, başka kamyon yolu olsa da dolambaçlı, buradan daha düzgün değildi. Yol bu yoldu, evler bu evlerdi, konaklar da bu cadde üzerinden başka bir yere gidemeyecekti.

YAZI ÇARŞI

Bin dokuz yüz kırklı ellili yıllarda şehir, kasaba görünümlü, kalabalık olmayan, çoğunlukla herkesin birbirini tanıdığı, esnafı az, işçisi çok, okumuşu yok denecek kadar yok, yerleşimi sıkışık, imarı dar bir şehirdi. Saat Kulesi civarından başka alış verişi yeri bulamazdınız. Sosyal yaşantısı yok denecek kadar kısırdı. Sosyal yaşantısının tek merkezi bugünkü Belediye Binası olan Halkevi idi. Halkevinde bazı kültürel etkinlikler yapılırdı, bu etkinliklere de sayılı insanlar katılırdı.

Halkevinin alt girişinin birinci odasının penceresinde mumdan yapılmış, milli kıyafet giydirilmiş bir kadın heykel görünürdü. Adına da “Kanlı Melek” denirdi. Çocuksu merakımızla gider seyrederdik ‘Kanlı Melek’i.

Saat Kulesi batısında Çöplük Çarşısı şehrin tek alışveriş merkeziydi. Bütün esnaf bu bölgede toplanmış, şehrin ticareti ile alış veriş kalbi burada atardı. Bir de küçük de olsa Osmancık Caddesi üzerinde küçük meydanlığı olan, iki bakkalın, iki kahvenin, üç nalbantın, bir fırının, bir ayakkabı tamircisinin ve bir de okulun bulunduğu Yazı Çarşısı’da...

Yazı Çarşısı’da Cezaevinden başlayarak batıya uzanan küçük bir meydanlık vardı. Bugünkü gibi yüksek binalar yoktu. Ve tam Cezaevinin önünden doğudan batıya akan bir de ‘çay’ vardı. Bu çay yağışlı havalarda akar, yazın kururdu. Sıklık Boğazı ve Melik Gazi’nin o yılların kar ve yağmur sularını, taşkın akan selini taşırdı.

Bazen öyle coşkun seller gelirdi ki, selin getirdiği çalı çırpı, ağaç ve dal parçaları Osmancık Caddesi’ndeki küçük köprüyü kapatır; gür ve çağıldayan sel, altmış-yetmiş metre uzağındaki evlerin ‘kanatlı’ kapılarının altından avluya dolduğu olurdu. Bir keresinde bir kömüştün (mandı) selde gittiğini çocuk yaşında şaşkınlıkla seyrettiğimi hatırlıyorum.

Ben kendimi tanıdığımda kuzeyi Yazı Çarşısı meydanlığına bakan, oda tabanları bile toprak olan, yıkık dökük, kerpiç duvarlı, bahçeli bir evde kirada oturuyorduk. Evimiz Yazı Çarşısı’daki şimdiki Ejderoğlu Apartmanı’nın olduğu köşe idi. Bahçesinin batısı Osmancık Caddesi, doğusu o günlerin en zengin ve hatırı sayılır kişilerinden Şükrü Hamoğlu’nun evinin bitişiği idi. “Kanatlı” dedikleri büyük kapının altı çürümüştü ve benim Filoş ismindeki küçük köpeğimin girip çıkacağı kadar da delikti.

Yine gür ve coşkun selin getirdiği bir gün, sel, köprüye sığmayıp meydanlığa doldu. Babam, eve girer ve evi sel basar korkusuyla bahçeden kürek kürek toprak getirerek kapının önüne set yaptığı gözlerimin önünde ve hala canlılığını koruyor.

Ben kendimi tanıdığımda kuzeyi Yazı Çarşısı meydanlığına bakan, oda tabanları bile toprak olan, yıkık dökük, kerpiç duvarlı, bahçeli bir evde

kirada oturuyorduk. Evimiz Yazı Çarşı'daki şimdiki Ejderoğlu apartmanının olduğu köşe idi. Bahçesinin batısı Osmancık Caddesi, doğusu o günlerin en zengin ve hatırı sayılır kişilerinden Şükrü Hamoğlu'nun evinin bitişiği idi. "Kanatlı" dedikleri büyük kapının altı çürümüşü ve benim Filoş ismindeki küçük köpeğimin girip çıkacağı kadar da delikti.

Yine gür ve coşkun selin getirdiği bir gün, sel, köprüye sığmayıp meydanlığa doldu. Babam, eve girer ve evi sel basar korkusuyla bahçeden kürek kürek toprak getirerek kapının önüne set yaptığı anlar gözlerimin önünde ve hala canlılığını koruyor.

YAZI ÇARŞI MEYDANLIĞI

Evimizin önü meydanlık demiştim ya, bu meydanlığa her sabah erkenden mahallenin sığırları birikirdi.

Sırtında deri 'dağarcığı', elinde topuzlu değneği, çolak ve topal Çoban Ahmet 'yektire yektire' gelir, sığırların toplanmasını beklerdi. Toplanan sığırları da yaylıma götürürdü.

Biz gibi fakir ailenin birkaç çocuğu, meydanlığa toplanan sığırların dışkılarını toplardık. Toplanan dışkılar evde tezek yapıldı. Toplanan kömüş ve ineklerin içinde yalnızca Hamoğlu Şükrü Ağa'nın iki ineği, 'hoşteyn' cinsinden, cüsseli ve iri memeliydi. Dışkıları da o biçim... Kapıdan meydana çıktıklarında, şayet pisleyecekleri tutarsa, dışkı toplayan çocukların hepsi bu ineklerin yanına koşardık. Çünkü bu ineğin dışkısı bizim kovamızı dolduracak kadar çoktu. Çocuklardan kim önce görürse koşar, onun kovası dolardı. Bazen de iki üç kişi aynı zamanda yerdeki dışkının yanına varırdık. Ve dolayısıyla da senin benim diye itişir kakışırdık. Ellerimiz dışıklı olsa da aldırış etmezdik. Üzerimize pislik bulaşıp bulaşmadığına da... yeter ki Hamoğlu Şükrü Ağa'nın ineğinin dışkısını kapmış olalım.

Bazen de elimizde tenekeden kova, sığırların arasında dolaşırken, Çoban Çolak Ahmet'in "Sığırları dağıtıyorsunuz" diye zılgıtını yer, ağız dolusu galizli küfrünü iştir, elindeki topuzlu değneği bize fırlatır,

kovalandığımız olurdu. Bazen de dışkı toplayacağız diye okula geç kaldığımız bile olurdu. Okulun zilini Elvan Kalfa veya Fazlı Kalfa dışarıya çıkararak çalardı. Zilin sesini iştir iştir ellerimizdeki kovayı eve bırakır, ellerimizi de sokak çeşmesinde beli benzer yıkar, yalınayak koşarak derse yetiştirdik. Yazı Çarşı'daki şimdiki Halk Eğitim Merkezi binasının yerinde Cumhuriyet ilkokulu vardı. Ve birkaç mahallenin tek okuluymdu. Sonraları bu güzelim tarihi binayı yıktılar, yerine, beton yığını olan bugünkü Halk Eğitim Merkezi'ni yaptılar.

Eski Cumhuriyet İlkokulu

Yazı Çarşı'daki meydanlık, o yılların yaşlılarının ilenmelerine karşın gençlere futbol sahası, biz çocuklara da oyun alanıydı. Saha dediysem kale direklerinin dikili olduğu saha değildi. Kale direkleri yerine iki taş konur, kale orası olurdu.

O yıllar kar çok yağar, geceleri de ayaz olurdu. Sabaha karşı her taraf buz tutardı. Buzlu yerler de çocukların ve gençlerin sanki kayak merkeziydi. Özellikle gençlerin kaymalarından kırk elli metrelik bir pist oluşur, bu pist üzerinde gençler kayarken çocukları yaklaştırmazlardı. Bazen bu pistin oluşması için gençler akşamdan,

sokak çeşmesinden helke helke (bakır, kulplu kova) su dökerler, ‘buz pisti’ oluşmasını sağlarlardı ki, eresi güne uzun bir pistin oluşmasının hazırlığıydı bu. Bu hazırlık özellikle Cumartesi akşamı veya gecesi olur, Pazara kayma şenliği başlardı.

Büyük ağabeylerimizin bazıları ayakkabı yerine tahta nalınları ayaklarına iyice bağladıklarını görürdük. Tahta nalınlarla kayanlar buz pistinin başından sonuna kadar kayarlardı. Kayma şekli de oturarak (çömelerek) olurdu. Dikelerek kayanlarda düşmeler daha çok olduğundan, oturarak kayarken düşse de sakatlık yaratmazdı. Bir keresinde uzun boylu bir ağabeyin oturmadan kayarken düşüp şafağı yarılmıştı. Kan fışkırdığını görmüştüm.

YAZI ÇARŞI MEYDANLIĞINDA KAZ DÖVÜŞLERİ

Kış ayları Yazı Çarşı meydanlığı kaz dövüşlerinin yapıldığı, seyircisinin çok olduğu sanki bir arenaydı. Öyle iddialı kaz dövüşleri olurdu ki, başka mahalleden gelen taraflar ellişer yüzer kişi gruplar halinde gelirdi. Büyük bir halka çevrilir, iddialı konuşmalar yapılırdı. İki erkek kaz dövüşürken, erkek kazın yanı sıra gelen yedi sekiz dişi kazın “gıygak gıygak” sesleri meydanlığı kaplar, saatler süren iki erkek kazın dövüşü halka halindeki seyirciyi de heyecanlandırır, yerinde durdurmazdı.

Kahveci Ramiz’in ve Deli Neşet’in dövüşken kazları çok meşhurdur. Bir keresinde ikisi arasında “dövüşte kaçan kazın kesilmesine” dair çok iddialı bir kaz dövüşü yapılmıştı. Kazların dövüşü saatler sürdü. Kazlar, birbirlerinin kanatlarını ısıarak kanatlarını ‘kırmızıya’ boyadılar. İki kaz da kanlar içinde kaldı. Sonrasında, Kahveci Ramiz’in kazı kaçtı. Kahveci Ramiz, “Ben, dövüşten kaçan kazı pinnigime (kümes) koymam” diyerek, kazını oracıkta, bütün seyircilerin gözü önünde kestğini hala unutamıyorum. Kazın kesilmesine seyircilerden engel olmaya çalışanların söylemleri fayda etmemişti Kahveci Ramiz’e. “Hayır” demişti, “Bu bir iddiadır, söz

verdim, sözümünden dönemem” demiş ve oracıkta kazın boğazına bıçağı çalmıştı.

Yazıçarşı meydanlığında kaz dövüşleri

Çocuk yaşımla kazların kanlar içinde kalmasına da, kesilen kaza da pek çok üzülmüş, akşam evde anlatırken ağlamıştım. Bugün bir yetkim olsa, “spor” adı altında yapılan dövüşlü sporların hepsini yasaklarım. Nasıl spormuş o, rakibini kanlar içinde bırakıp öldüresiye döverek yarış kazanmak?!

KOYUN AĞILI

Yazı Çarşısı meydanlığının batısında, şimdik Halk Eğitimi Merkezi binasının karşısında dikenli çalılarla çevrilmiş ‘koyun ağılı’ vardı. Bu ağıl geceleri koyunların eğrek yeri (hayvanların toplanma yeri). Özellikle bahar aylarında “mee-mee” esleriyle kuzuların anaları ile buluşması hüzünlendirirdi beni.

MEYDANLIKTA AYI OYNATMA

Meydanda ayı oynatan

Yazı Çarşı meydanlığı çok olaylara sahne olmuştur. Yaz aylarında Romanların ayı oynatışlarını unutmadım hala. Ayı oynatanlar bu meydanlığı çok severlerdi sanırım. Bahşişi az olsa da seyircisi bol olurdu.

Ellerinde tef ve koltuklarının altında kalın sopaları ile oynatırlardı ayılarını. “Haydi kocaoğlan, kocakarı hamamda nasıl bayıldı?” der demez ayı sırt üstü yatar bacakları havada kalırdı.

Mahallenin kadını kızı, çoluk çocuğu, işsiz güçsüzler, hatta esnaftan bazıları bir halka olur, seyreder, ayıcı ayının bütün hünelerini yaptırır, sonunda tefine vurarak bahşiş toplardı.

Bir keresinde babayiğit delikanlı bir ağabey, “Ben bu ayı ile güreşeceğim” diye tutturdu. Ceketini çıkardı, yanındakine verdi, güreşmeye hazırlandı.

Ayıcı, “olmaz, ayı yorgun, sabahtan beri oynatıyorum, hem de aç...” dediyse de ağabey, “Güreşeceğim” diye ısrar etti. Ayıcı, “olmaz” dedikçe o da inatla, “güreşeceğim, güreşmeden bırakmam” diyor, başka bir şey demiyordu. Kurnaz ayıcı delikanlının ısrarı üzerine, “O zaman para ile güreştiririm” dedi. Ağabeyimiz, “Beni yenerse veririm” dediyse de ayıcı parayı almadan razı olmadı. Ve parayı aldı. Seyredenlerden bir sessizlik, halkadaki kalabalık dikkat kesilmiş seyre devam ediyordu.

Ayıcı, ayının burnuna takılmış demir halkanın zincirini bir hırsla çekti, bir daha çekti, ayı arka ayaklarının üzerine kalktı ki, güreşecek ağabeyimizden daha uzun oldu. Ağabeyimiz ayının gövdesine sarıldı, güya ayıyı yıkacaktı. Ayıcı zinciri bir iki daha çekerek ayıyı sinirlendirdi. Ayı ağabeyi kucakladı ve ısırmağa çalıştı. Ancak ayıcı ayının kafasını ağabeyden uzak tutmayı başarıyordu. Ayı ne bilsin kuralına göre güreşmeyi, ancak ağabeye saldırıyor, ısırmağa çalışıyordu.

Ayıcı bıraksa ağabeyi parçalardı. Ayıcı zinciri devamlı gergin tuttu. Zinciri tamamen bıraksa, ayı ağabeyi belki de altına alıp parçalayabilirdi. Derken, zinciri iyice çekerek ayıyı ağabeyden ayırdı ve zinciri anında gevşetti. O anda ayı dört ayağının üzerine geldi. Ayıcı ağabeye:

“Şimdi arkadan saldır ve bütün gücünle yık” dedi.

Ağabey soluk soluğa ayının arka sırtına saldırdı ve ayıyı yıktı. Yani ayıyı yenmiş oldu.

Toplanmış halk ağabeyi alkışlamaya başladı.

Ayıcı bu fırsatı da değerlendirmek için, koltuğunda kalın sopası, hemen tefe vurarak ayısı ile beraber bahşiş toplamaya başladı. Verenler verdi, vermeyen vermedi ve usulca dağılmaya başladı.

Çocuklar koşup ayıya dokunarak uzaklaştı. Ve böylece Yazı Çarşı meydanlığı ayıya güreş alanı da oldu.

DEVE KERVANI

Yazı Çarşı meydanlığı, yük taşımacılığı yapan yörük deve kervanının, meydanlıkta, develerinin dinlendirildiği yerdı. Yaz aylarında taşımacılık yapan yörükler deve kervanı ile gelir, develerini ‘ıhtıırlar’, sırtlarındaki yüklerini indirirler, önlerine yemlerini koyarlardı. Kendileri de develerin yanına bağdaş kurar, azık çıkınlarını açarlardı. Hem develeri, hem de kendileri karınlarını doyurduktan sonra sokak çeşmesinden kovalarla su getirirler, develerini sulardı. Kendileri de ağızlarını çeşmenin lülesine dayar kana kana su içerdı.

Çocukların bazıları ‘ıhmış’ devenin üstüne bindiği olur, deveçiler seslerini çıkarmazdı. Develerden de bir tepki gelmezdi.

Deveciler sigaralarını sarar, tüttüre tüttüre, yükleri tekrar develerin sırtına bağlarlar, develeri kaldırır önde eşekleri yollarına devam ederdi.

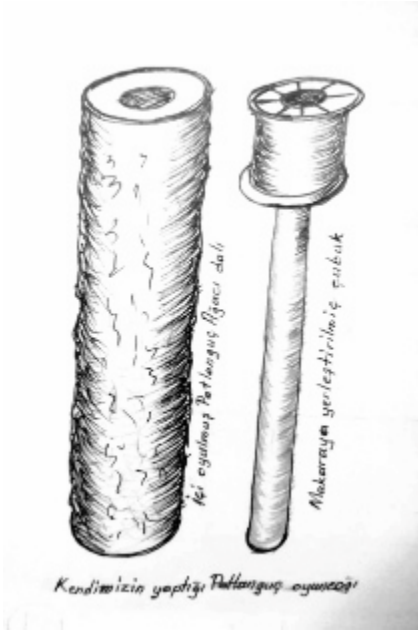
HIZARCILAR

Hızarcılar, araba araba kavak tomruklarını Yazı Çarşı meydanlığına yığardı. Sonra tezgahlarını kurarlar, kabuğu soyulmuş kavak tomruğunu güçlükle tezgahın üzerine çıkarırlar, yanlarından kancalarla tezgaha sabitlerdi. Birisi tezgahın üzerinde, birisi altta, önce tomruğu dört tarafından “kapak” dedikleri tahtayı el hızarı ile biçer alırlar, tomruğu uzun dikdörtgen prizma şekline getirirlerdi. Sonra boyalı iplerle üst düzeyini istedikleri kalınlıkta paralel çizer, daha sonra yine biri üstte, diğeri altta el hızarı ile tahta şeklinde biçerlerdi.

Kavak tahtaları o yıllar, inceleri evlerin tavan tahtası, kalınları da taban tahtası olarak kullanılırdı. Diktiğimiz çaput bezin içine basar, top yapıp oynardık. Ayrıca meydanlığa yığdıkları kabuklu kavak tomruklarının kabuklarını soyar, kucak kucak evlerimize götürürdük. Kurutur, sobalarımızdaki odunların tutuşturulması için çıra yerine yakardık.

Yaş kavak kabuğu bizim oyuncağımız da olurdu. Beş on santimetre eninde soyduğumuz uzunca kabuğu ikiye katlar, uçlarından tutar, iki kabuğun arasını açacak şekilde iyice gevşetir hızlıca birbirine çarpacak şekilde kapatınca yaş kabuk “şırıp” diye bir ses çıkarırdı. Üç beş çocuk hangimizinki daha çok ses çıkaracak diye birbirimizle yarışırırdık.

OYUNCAKLARIMIZ VE PATLANGUÇ

Biz bütün oyuncaklarımızı kendimiz yapar, kendimiz oynardık. Aşık, deşenek, çiğit, karton sigara kapağı, gazoz kapağı, beş taş... bunlar oyuncaklarımızdı. Ayımızı (topaç), tahtalı kuşumuzu (uçurtma), çemberimizi kendimiz yapar, onlarla akşama kadar oynardık. Ter yüzümüzden yol yol akardı. Patlangucumuzu kendimiz yapar, kendimiz patlatırdık. Patlangucun nasıl bir oyuncak olduğunu bugünkü kuşağın hiç bilmediği gibi çok kimseler de

belki bilmeyebilir. Anlatayım:

Yazı Çarşı'daki Cumhuriyet İlkokulunun doğu karşısında iki bakkal, bir kahve vardı ve bunların arkasında da büyücek bir bahçe, yanında da mahallenin esnafından Emin

Çocukluğumuzun patlanguç oyuncağı Ağa'nın evi... Kahve ve bakkal dükkanlarının esas sahibi Emin Ağa'nın olduğu söylenirdi. Emin Ağa'yı fistanımsı beyaz geceliği ile kapısının önünde sandalyede oturarak bir iki kişi ile sohbet ettiğini sabah okula giderken görürdük. Emin Ağa'nın evinin arkasındaki büyük bahçe kerpiç duvarlı idi. Bahçesinde çok çeşitli meyve ağaçları olduğu gibi, bir de 'patlanguç' ağacı vardı. (Halk arasında söylenen isim) Patlanguç ağacının dallarından dal isterdik. Keser, verirdi Emin Ağa. Bir daldan beş altı çocuğa "patlanguç oyuncağı" çıkardı. Dal, on beş yirmi santimetre aralıklarla boğum boğumdu çünkü. Patlangucu olmayanların, bir yolunu bulup duvardan atlayarak izinsiz ağaçtan dal kestikleri de olmuş.

Bu ağacın dalını on beş yirmi santim aralıklı boğum yerlerinden keser, "patlanguç" denen oyuncağımızı yapardık. Bu oyuncak yalnızca patlanguç ağacının dallarından yapıldı.

Patlanguç ağacının dallarının içi yumuşak, süngerimsi dokulu olur. Bu dokuyu boşaltırdık. İçine, kurşun kalemden biraz daha kalın çubuk girerdi. Bu çubuğun ucunu küçük tahta iplik makarasının deliğine sokar, sabitlerdik. Bir nevi horozlu eski tüfeklerin "harbi" doenin ve barutu tüfeğin namlusuna basan çubuk gibi olurdu. İçini boşalttığımız patlanguç ağacı dalının boğumlu yerin altından kestiğimizde alt kısmının deliği, üst kısmının deliğinden dar olurdu.

Üst delik ağzına, sokakta bulduğumuz karpuz kabuklarından dişimizle küçük parçalar ayırır, basardık. Bastığımız karpuz kabuğu parçalarını, makaralı çubukla az ileriye iter, hızla üstten vurur, inceden dar ağızda kalan kabuk pat diye bir ses çıkarırdı. Aslında bu ses içeride sıkışan havanın itiş çıkış sesiydi. Üç beş arkadaş çat pat seslerini arazmıda yarıştırırdık.

Bazen, biraz 'etli' bırakılmış karpuz kabuklarının kırmızı tarafını (etini) kemire kemire yediğimiz olurdu. Kalanı yine patlangucumuza 'mermi' görevi yapardı...

Deşeneklerimizi (bilye) özlü çamurdan kendimiz yapar, onları kurutur, sulu boya ile rengarenk boyar, sonra oynardık. Varlıklı aileler çocuklarına “cıncık” dediğimiz cam deşenek alır, onlarla oynardı. Döndereceğimiz ayıyı (topaç) çam ağacından çakı bıçaklarımızla kendimiz yapar, ucuna kabara çakar, kendi yaptığımız kamçılarla vınlata vınlata düz yerlerde saatlerce dönderirdik. Çevireceğimiz çemberi, ince demir çubuğu kendimiz çember şeklinde bükerek, sonra yarış yapardık. Demir çubuğun daha incelerini bulursak, ondan araba, kamyon yapar, kendimiz çekerdik.

BİR TAHTALI KUŞ HİKAYESİ

Uçuracağımız tahtalı kuşumuzu (uçurtma) kendimiz yapar, akşamın rüzgarında Yazı Çarşısı meydanlığında uçururduk. Hem de şapırdaklı, şapırdaklı, uzun kuyruklu. Hem de kocaman kocaman.

Bir keresinde Namazgah semtinde oturan lise öğrencisi bir ağabeyimiz bir metreden büyük bir tahtalı kuş yapmış. Bilirsiniz Çorum’un rüzgarını, akşam saatlerinde başlar esmeye, günün son saatlerine kadar eser. Bunun içindir ki, o yıllar balkon sefası hiç yapılmazdı. Tahtalı kuşu yapan ağabeyimiz, tahtalı kuşunu Çiftlik Mezarlığı civarındaki boş alanda uçurmak için yanına da mahalledeki gençleri almış, tahtalı kuşu salmış rüzgarın önüne. Vakit gece. Tahtalı kuşun önüne ‘şapırdak’ koymuş, şapırdaklar şapır şapır ses çıkarıyor. Kuyruğu uzun, rüzgarın önünde “sıyrır sıyrır” ses çıkarıyor. Kuşun bağlandığı kındap (az kalın, dayanıklı ip) uzun mu uzun, tahtalı kuşu yükseklere çıkarıyor. Uçurma zamanı gündüz olsa, çok uzaklardan görünecek gökyüzünde süzülüşünü. Ancak ağabeyimiz gece uçurarak da gösteriyor tahtalı kuşunu. Hem de çok uzaklardan. Nasıl mı?

Tahtalı kuşun alt iki köşesine iki tane yanar gemici feneri, fenerler belki rüzgardan söner diye iki tane de pilli büyük cep feneri bağlamış. Tahtalı kuş gece gökyüzünde rüzgarın önünde sağa sola hareket ettikçe, fenerlerin ışıkları da bir sağa bir sola hareket ediyor. Tahtalı kuşu uçuranlar da gecenin karanlığında kendi kuşunu göremiyor ama,

gökyüzünde rüzgarın önünde sağa sola hareket eden ışıkların tahtalı kuşlarına bağladıkları fener ışıkları olduğunu biliyorlar.

O yıllar ufo-mufo söylentileri de pek yoktu. Ancak ‘casus’ söylentileri çok oluyordu. Şehrin hemen kenarında gökyüzündeki bu hareketli ışık neyin nesiydi? Mahalle halkının meraklandırıyor, hatta ayaklandırıyor. Işığın görüp seyredenler şaşkınlık içinde her kafadan bir ses, çeşitli garip söylentilere neden olmuştu.

“Bu, casus teyyaresi, bizi gözetliyor.”

“Yok canım teyyare olsa uçar gider, bu gitmiyor, bir sağa bir sola hareket ediyor.”

“Şeytanın parıldısı” diyor bir başkası.

“Doğru şeytanın parıldısına bakılmaz, haydi evlerinize”

Ve daha ne garip söylentilere neden olmuştu. Sonunda emniyete kadar gidip ihbar edildiğini işitmiştik.

Emniyet görevlileri ışığın altına kadar gelip müdahale etmişler.

“Mahalleye korku salıyorsunuz” diye, indirtmişler tahtalı kuşu.

Korkutan tahtalı kuş bir daha göklerde salınmamış...

DAYIM DAYIM BİR ELMA

Kağnıya yerleştirilmiş sınavat

Yazı Çarşı meydanlığı biz çocukların oyun arenasıydı. Öyle ki, akşamın loş karanlığına kadar yorulmaz oynardık. Ve akşam ezanı okunuşunu dahi duymazdık. Akşamın karanlığında dükkanlarını kapatıp evlerine giderken yanıımızdan geçen büyüklerimiz söylenirdi:“Yerler mühürlendi oğlum, daha ne oynayıp duruyorsunuz, haydi evlerinize gidin” diye.Onların seslenişlerini çoğumuz duymazdık bile. Duyanlarımız da oyun bozulacak diye aldırış etmezdi. Akşama doğru oyunun tadı doruk noktaya çıkardı çünkü. Yazı Çarşı meydanlığında, bağ bozumunda, bağlarından topladıkları meyveleri at arabaları ile, kağnılarla evlerine götürürken “Dayım, dayım bir elma...” diye meyve isteyişlerimiz vardı ki, anlatmaya değer.

Çorum’un dört bir yanı bağlıktır bilirsiniz. Ayarık, İbrahim Çayırı, Ilıca, Aşçılar, Fitne, Kapaklı, Köpeklik, Eskiekin, Poyralı, Alıki, Kuruçay, Elemin... bağları verimlilik açısından meşhurdur. Özellikle Ayarık, İbrahim Çayırı, Ilıca, Aşçılar, Elemin, Kuruçay bağlarında bağı olan Yazı Çarşı ve civarında oturan aileler, bağ bozumu ve meyve toplama zamanında bağlarından topladıkları meyveleri evlerine götürürken Yazı Çarşı meydanlığından geçerlerdi. Elma, armut, erik, kayısı... gibi meyveleri ‘ha’lere (söğüt ve fındık kabuğundan örölmüş büyük sepet) doldurur, arabaya yükler, akşamın alacakaranlığında dönerlerdi. Oluklara doldurulmuş üzüm

salkımları arabalarla, kağnılarla taşınırdı. Yazı Çarşı meydanlığından geçecekleri için, çoğunlukla biz gibi bağı olmayan çocuklar onların geçmesini beklerdik. Araba ve kağnı üzerindeki kişiden “Dayım dayım bir elma” diye isteyerek peşlerine düşerdik. Onlar da bizim isteyeceğimizi bildikleri için önceden hazırladıkları meyveleri araba üzerinde atarlar, bizler de kapış kapış toplardık. Bazen de üzüm salkımlarını uzatırlar, koşarak kim önce gidip ulaşmışsa o alırdı. Topladığımız meyveleri çayın içine yaptığımız emenlere kor, biriktirirdik. O aylarda çay kurur, su akmazdı. Ve bizim oyun alanımız olurdu.

Meyve isteme bir sefer olmaz, her geçen bağcıdan “Dayım, dayım” diye istediğimiz için, çay içindeki emenlerimizde biriken meyve

çoğalırdı. Gelen bağcıların sonu kesilince emenlerimizdeki meyveleri gömleğimizin eteklerine doldurur evlerimize giderdik. Meyve isteyip eve götürme konusunda bir anım var ki anlatmadan duramayacağım: Bir gün “Dayım, dayım bi elma” diye meyve istiyorum diğer çocuklarla.

Aydınlatma aracı idare lambası

Akşam ezanı okundu, akşamın karanlığı çökmek üzere. Akşam evlerine giden büyüklerin “Yerler mühürlendi, haydi evlerinize gidin” diye seslenişlerine aldırış etmeden biz hala bağcı bekliyoruz. İlkokul ikide ya da üçteyim, iyice hatırlamıyorum. Çay içine biriktirdiğim meyveler kucak dolusu oldu. Ben meyveleri kucağıma doldurup eve gitme hazırlığı yaparken, görmediğim biri bana ‘okkalı’ bir şamar vurdu. Vurdu ki, feleğim şaştı. Kucağımdaki meyveler döküldü. Karanlıkta o kadar çok korktum ki, kucağımdaki dökülen meyveleri

düşünmeden yediğim şamar üzerine eve doğru fırladım. Bir koşumda evi buldum. O korku ile eve nasıl girdiğimi bilmiyorum.

Toprak tabanlı evimizin odası zaten “idare” dediğimiz, gazyağı emen fitilin cılız ışığı ile

aydınlanıyor. Odada bir kadın var zebella gibi. *Aydınlatma aracı idare lambası* Etekleri fırfırlı, uzun, yerleri süpürüyor. Başını neredeyse tavana değecek. İri yarı, üstelik simsiyah. Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte, gözleri çakmak çakmak kor gibi yanan bir dev gibi. Anam değil; anam çok kısa boylu çünkü.

Bu dev kadın bana birşeyler söylüyor ama, ne söylediğini anlamıyorum. O kadar çok korkuyorum ki, o seslendikçe ben odanın köşesine sıkışıp duvara yapıştım. Duvar yarık değil ki içine gireyim. O kadar çok korktum ki, tarif ettiğim o korkunç kadın bu yaşımda bile gözümün önünden silinip gitmedi. Benliğime işlenmiş...

O anda büyük ağabeyim Dursun odaya bir hışımla girdi. Ve “Ben size kaç defa söyleyeceğim, akşam ezanı okunmadan evde olun diye” diye kükreyerek beni dövmek için üzerime yürüdü. O anda, o korkunç kadın anam oldu “Dur oğlum, ne oldu da döveceksin?” derken kendime geldim ve dövülmekten anam kurtardı beni.

Ağabeyim hep “akşam ezanından önce evde olacaksınız” diye bize tembih ederdi. O gün ağabeyim dükkandan akşam eve gelince beni evde görememiş, bir hışımla gelip bana şamar vuran ağabeyimmiş.

Sonraları anam diyor ki “Bir hızla içeriye girdin, sedire oturdun. Ben ‘Ne oldu oğlum, niye böyle acayip acayip bakıyorsun?’ dedikçe sen geri geri çekilerek duvar köşesine büzüşerek sindin. Bakışların o kadar ürkekti ki bakışlarının acayıplığından ben korktum.”

Bense o kadar çok korkmuştum ki, o karanlık denecek kadar loş odada anam bana öyle korkunç bir dev kadın göründü. O korku ben de öyle bir travma bıraktı ki, ben bu yaşımda bile yalnızken karanlıktan çekinirim.

Çocukluk değil mi, oyun alanlarımız yazın suyu olmayan çay içleri, demir korkuluklu küçük beton köprü altları saklanma yerlerimizi.

HÜSEYİN USTANIN İKAZI

Köprü altına Yazı Çarşı'daki iki kahve de süprüntülerini atardı. Bu süprüntülere aldırış etmeden, yalın ayarak oralarda oynar dururduk.

Bir gün, hangi kahve dökmüşse, süprüntünün içinde sigara izmaritleri vardı. İzmaritin birisi büyücek ve hala tütüyordu. Kaç yaşındaydım hatırlamıyorum. Gittim, tüten izmariti aldım. Köprünün demir parmaklarına yaslanarak efevari bir tavırla iki nefes çektim. Karşıdaki ayakkabı tamircisi Hüseyin Usta'nın ağır adımlarla bana doğru geldiğini görünce ağızımdaki izmariti ağızımdan alarak parmaklarımın arasında, ellerimi arkama sakladım. Güya bir büyüğüm geliyor diye çekinmiştim. Hüseyin Usta gelip önümde durdu.

"Sen kimin oğlusun?" diye sordu.

Babamın adını söyledim.

"Hıı..." dedi "Tanıyorum babanı. İyi adamdır. Demek onun oğlusun."

"Onun oğluyum" dercesine başımı salladım.

"Baban cüvere içiyor mu?" diye sorunca da,

"Cık" ettim.

Sonra:

"Arkanda sakladığın ne? der demez parmağımın arasındakini "pıt" diye yere bıraktım ve boş ellerimi gösterdim.

Görmüştü Hüseyin Usta sigara içtiğimi.

"Bir daha cüvere içtiğini görmeyeyim, tamam mı? Haydi şimdi doğru evine..."

"Tamam" dercesine yine başımı salladım.

Kıpkırmızı olmuşum. Ve bir mecburiyetle 'kös kös' yanından uzaklaştım.

Hüseyin Usta'nın sigara içip içmediğini bilmiyorum. Kendisi içse de bizlerin içmesini (alışmasını) istemediği için beni azalarcasına ikaz etmişti.

Evimizde de gerçekten ne babam, ne de ağabeylerim sigara içiyordu. Hüseyin Usta'nın ikazı bana ders olmuş olmalı ki, öğretmen okulundan mezun oluncaya kadar ağızıma tek bir sigara koymadım. Mezun olduktan sonra da çok uzun süre içmedim. Çok sonraları hani

“otlakçı” derler ya o cinsten ‘tek tük’ içsem de bu ‘merete’ alışmadım. Şimdi otuz kırk yıldır da o ‘tek tük’ dediğim de yok. Çocuklarımın da sigara içmediğini söylemeliyim. Evimizde hiç sigara içilmez.

Bazı eğitimciler kötü alışkanlıkların yapılmaması için ders verirler ama, anlattıklarını, vermek istedikleri mesajları kendileri yaşamazlar. Tıpkı “Hocanın dediğini tut, gittiği yoldan gitme” sözü gibi. Bu söz çok şey anlatıyor sanırım...

Bakın bu sigara konusunda bir anımı anlatayım. Gerçi anı, çocukluk anım değil. Yazı Çarşı ve Çaygeçe ile de hiç bağlantısı yok. Ancak yazımı okuyan gençlere faydalı olabilirsem diye anlatmak istiyorum: Yıllar önceydi; tanır mısınız bilmiyorum Çorum’un İl İzci Lideri İlhan Umar benim kızımın öğretmenini idi. Yeşilay Haftasını işlerken sigaranın zararlarını anlatmış. Anlatmış ama teneffüste de elinde sigara ile öğrencisi ile karşılaşmış. Öğrencisi:

“Öğretmenim, sen bize sigaranın zararlarını anlattın, ama kendin içiyorsun.” demiş.

Bizim İlhan’ın sarı yüzü, kızarmış-bozarmış, kahverengine dönüşmüş. Öğrencisinden özür dileyip bir daha içmeyeceğine dair söz vermiş.

Birazcık terlemiş vaziyette öğretmen odasına girdi. Gülerek:

“Bahri, senin kıza yakalandım; bana ‘...böyle böyle’ dedi.” diye, kendisinin çok mahcup olduğunu anlattı. Ve o gün cebindeki sigara paketini söylene söylene buruşturdu, ezdi ve çöpe attı. Ve o günden itibaren sigarayı bıraktı.

Topluma, cemaate önderlik yapan kişi, işte öğreten budur. İşte eğitimci budur. İşte ana baba budur. Önce, eğitimci olarak, lider olarak, öncü olarak, ana-baba olarak ‘büyük’ olarak bizler çocuklarımıza örnek olacağız; sonra çocuklarımızdan isteyeceğiz. Şayet söylediklerimizin, nasihatvari konuştuklarımızın arkasında duramazsak, ‘istemek’ gibi bir yüzsüzlüğe de katlanmak zorunda kalırız. Ve dahası ‘sorarlar insana’...

ÇORAPSIZ NALBANT ŞÜKRÜ

Cumhuriyet İlkokulunun güneyinde, nalbant dükkanları vardı demiştim. Nalbantlardan biri Nalbant Şükrü, biri Nalbant Kamil usta, diğeri de Nalbant Mahmut ustaydı. O yıllar nalbantlık gözde mesleklerdendi. Her semtte birkaç tane nalbant bulunurdu.

Nalbant Şükrü'nün ve Nalbant Mahmut'un dükkanları, aradan yol geçse de çaya bakar; Kamil Usta'nın dükkanı da cadde üzerinde, doğuya ve Yazı Çarşı meydanlığına bakardı.

Nalbant Şükrü iriyarı, boylu poslu, çok neşeli birisiydi. Çocuklarla bile konuşan, şakalaşan, alçakgönüllüydü. Yaz aylarında çorap giymez “çorapsız” lakabı ile anılırdı. Orta yaşlı olmasına karşın, hiç evlenmemiş, bekar olduğu söylenirdi. Yeğeninin birisi bizim sınıf arkadaşımız Orhan'dı. Arabacı Çolak Şükrü, Kuafer Kadir'in evlerinin yanında, kendi evinde yeğenleri ile birlikte otururdu. Biz de dayısının lakabı olan “çorapsız”ı arkadaşımız Orhan'a takmış, ona da “çorapsız” derdik.

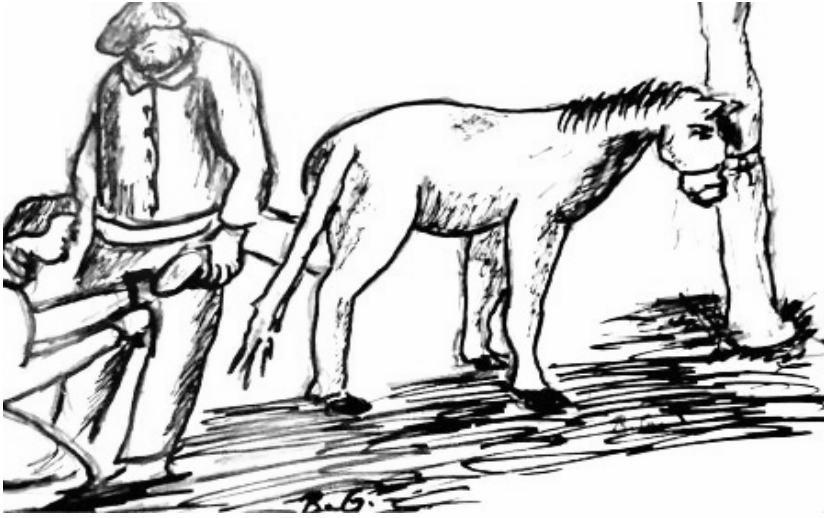
Nalbant Şükrü'nün hayvanlara nal çakışları hem neşeli, hem seyirli olurdu. Özellikle bizler gider seyrederdik. Atları nallarken, atı, çay kenarındaki ağaca bağlardı. Uysal olmayan huysuz atların burnunu büyük bir ağaç kısıkaca kısıtırır, atın sahibi atın ayağını tutar, Nalbant Şükrü de, önce atın uzayan tırnağını keser, ortasını temizler, sonra nallarını çakardı. Daha sonra da törpülerdi. Huysuz atların çifte atmalarından korktukları için, özellikle atları nallarken çocukları yaklaştırmazlardı. Yine de az uzağından seyrederdik Nalbant Şükrü'nün hayvanlara nal çakışını. Atın nalının çivilenmesi bitince, bazen, nalın tam ortasına “tıkı dık, tıkı dık” diye çekiçle ritimli vuruş yapar, bizlere göz kırpar, dudak бүker, kaş göz oynatarak ışılımsı bir ses çıkarırdı.

Öküzlerin nallanması daha seyirli olurdu. Öküzleri ince kalın urganla, belinden ve ayak inciklerinden bağlayarak yıkarlardı. Yıkılan hayvanın ön ve arka ayaklarının arasına iki metre uzunluğunda kalın bir sırtık uzatırlar, ön ve arka ayaklarını inciklerinden ayrı ayrı bu sırtığa bağlardı. Sonra sırt üstü çevirirler, ayaklarını bağladıkları

sırıgın altına özel yapılmış ‘dayağı’ koyarlar, ayaklarını havaya kaldırırlardı. Hayvanın ses çıkararak solumadan başka ‘kımraşacağı’ kalmazdı. Sonra nalları çakılır, ayaklarını çözer, kaldırırlardı...

Nalbant Şükrü’nün gövdesine yakışır biçimde sesi de öyle tok ve davudiydi. Buna karşın çok uysal ve hoşsohbeti. Çok da kuvvetliydi.

Bazen bu gücünü göstermek için eline mendili sarar, on beş yirmi santimlik bir çivinin (ingilik mıkı derlerdi) başını avucunun içine alır, parmaklarının arasına kıştırır, hızlıca vurunca iki üç santim kalınlığındaki tahtanın altından çivinin çıktığını görürdük.

Nalbantların nal çakışlarının temsili resmi

Diğer Nalbant Kamil ustanın dükkanı çocukluk evimizin karşısındaydı. Nalbantlar genellikle yalnız çalışır. Ben çocukken bazen Kamil ustanın çıraklığını yapardım. Nalları kalın sactan kendisi keser, deliklerini kendisi açardı. Kenarlarını kendisi kalınlaştırırdı. Ancak nal kesişleri yalnız yapılamadığı için, çekici makasa vurmaya, çocuk da olsa bir kişiye ihtiyacı olurdu. Onu da biz yapardık. Kalın sacı küçük parçalara ayırır, sonra nal şekline getirirdi. Bize çekiç vurdururken önce, sacı tuttuğu sol elinin iki parmağına meşin kılıf

geçirir, nal yapılacak parçayı tutar, biz çekici makas üstüne vururduk. Bazen çekici makastan saptırır parmağına vurduğumuz da olurdu. O anda bize kızır “ne yapıyorsun lan, parmağıma değil, makasa vur” diye de azarlardı. İsteyerek vurmadığımızı bilir, bizi dövme kovma gibi bir harekette bulunmazdı.

Çocukluk işte, becerebildiğimiz kadar yapardık her işi. Kamil Usta bize çekici para karşılığı vurdururdu. Beş nal kesimi bir kuruş, yirmi beş nal kesimi beş kuruş. Nal kesimi bitince hemen çıkarır verirdi beş kuruşu. Sevinirdik biz de... harçlığımızı çıkarıyorduk çünkü.

KUM ÇEKEN ARABACILAR VE SARI ALİ

Yazı Çarşı’da Nalbant Şükrü’nün atları nallarken bağlanan çay kenarındaki ağaçlar Derin Çay’dan arabalarla kum çeken arabacılara dinlenme yeri de olurdu.

Ben o yıllar okul tatillerinde Yusuf Softa’nın kahvede garsonluk yapıyordum. Derin Çay’dan arabalarına doldurdıkları kumları çeken atlar buraya gelinceye kadar yorulurlar, arabacıların kendileri de dinlenme ihtiyacı duymuş olmalı ki, kahve karşısında çay kenarındaki ağaçların yanına gelince mola verirlerdi. Çoğunun ayakları yalın, pantolonları diz kapaklarına kadar sıvalıydı. Ağaçların gölgesinde atlarına torba takarlar, kendileri de fırından sıcak somun alırlar, çaylarını da çoğu zaman Nalbant Şükrü söylerdi.

Nalbant Şükrü arabacılara takılır, özellikle de yalınayak gelen arabacılara “Atlarınız gibi sizler de nallanmak istiyorsunuz herhalde. Aşınızı ekmeğinizi yeyin de ondan sonra...” der, sonra bana da “Bu Sarı Ali’nin ne içeceğini, nasıl içeceğini biliyorsun, unutma...” diye tembih eder, çay paralarını da peşin öderdi.

Arabacılardan Sarı Ali çay içmez, şerbet (şekerli su) içer, onu da mutlaka çok tatlı olsun isterdi. Ben çay getirmeye giderken “Bahri şekeri bir iki parça fazla koy, olur mu?” diye kulağıma fısıldar, bu fısıldamayı her seferinde yapardı.

O zamanlar kesme şekerler çok katı ve sertti. Özel yapılmış şeker makası ile küçük küçük kesilir, ayaklı küçük şekerdenliklere kahve işleticisi patronlar tarafından birkaç parça konurdu.

Arabacıların ağaçların gölgesinde sıcak somun, çay, şerbetle karınlarını doyururken Nalbant Şükrü onlara çeşitli şakalar yapar, samimi sohbetten sonra bana seslenir “Oğlum, bunlara birer demli keyif çayı daha ver; paralarını da kendilerinden al” dese de bazen yine de kendisi öderdi.

HAMOĞLU ŞÜKRÜ AĞA

Turşu ve Pekmez koymada kullanılan toprak kaplar...

Evi meydanlığa bakan Hamoğlu Şükrü Ağa, o yılların hatırı sayılır, şehrin zenginlerindendi demiştim. Hamoğlu Şükrü Ağa'nın ineklerinin meşhurluğu kadar çömlekçiliği ve çömlekleri de meşhurdy. Namazgah yönünden İskilip yoluna çıkışın üzerinde bir de çömlek yapım atölyesi vardı. O yıllar çok revaçtaydı toprak yapımı kaplar. Küp, tağar, testi, sırlı sırsız büyük küçük çömlekler...

Küplere turşu kururur, tağarlara (küpün ortadan kesilmiş şeklindeki, ağzı büyük alt kısmı) un basılır, testilerle su taşınır, sırlı küçük çömleklere çeşit çeşit pekmezler doldurulurdu. “Keskin sirke küpüne zarar verir” deyimi, o zaman kullanılan turşu küpünden dolayı söylene gerek. Kimi çömleklere kuru bakliyatlar da konurdu. Kışın beslenerek yağ tutmuş besi kazlar kesilir, yağları küçük sırlı çömleklere basılır, etlerinden diki (kavurma) yapılarak yemeklerde kullanılmak için sepetlere konur, sepetler mahsenin (evin altında bodrumsu oda), tavanına, duvarına asılır, kış boyu kullanılırdı. O yıllar buzdolabı yoktu çünkü. Varsa da şehrin çoğu ailelerinde yoktu. Yıllar sonra Hamoğlu Şükrü Ağa’nın çocukları Mustafa ve Halit yetişip işleri babasından devralınca çömlek atölyesini bırakıp buranın yerini kiremit tuğla fabrikasına dönüştürdüler. Şehre ilk fabrika yapanlar Hamoğlu Şükrü Ağa’nın çocuklarıdır. Bugünün İstanbul Kız Kulesi işleticisi rahmetli Ahmet Hamoğlu Yazı Çarşılıdır ve Şükrü Hamoğlu’nun torunudur.

Hamoğlu Şükrü Ağa’nın çocukları ve torunu Yazı Çarşı’daki Cumhuriyet İlkokulunda okudular.

Hamoğlu Şükrü Ağa çok büyük çapta çiftçilik de yapardı. O yıllar hiç kimsede olmayan Massey Harris marka kocaman bir traktörü vardı. Boş zamanlarında bu traktör hep evinin önünde meydanlıkta dururdu. Torunu Ahmet Hamoğlu küçükken traktörün üzerine çıkar “vın-vın” gibi motor sesi çıkararak direksiyonunu sağa sola çevirir, üzerinde oynardı.

KÜÇÜK BİR CEP (HİKAYESİ)

Hamoğlu Şükrü Ağa’nın evinin hemen ilerisinde çıkmaz sokağın girişinde mahallenin terzisi Nefise Abla vardı. Nefise Abla narin, tiretez, sarışın, minyon tipli, Çerkez güzeliydi. Terzi Nefise Abla ile çocukluk bir anımı sizinle paylaşayım:

Kırklı ellili yıllarda konfeksiyon denen bir yapım yoktu. İç çamaşırından tutun da, paltosuna mantosuna kadar bütün giyecekler

terzilerin elinden çıkardı. Bunun içindir ki terzilik çok gözde bir meslekti. İşi çok olur, en basit bir dikiş için sıra beklerdiniz. Ayağınıza giyeceğiniz çoraplar, ellerinize geçireceğiniz eldivenler bile yün ipinden örülen el emeği idi.

Bileklere dolanan yünler ‘kırmanla’ ince ip haline getirilir, ‘mil’ veya tığ yardımı ile elde örülürdü. Dikilen ve örülenler eskiyince yamalanır veya onarılır yine giyilirdi. Hem de giyilemeyecek hale gelinceye kadar.

Anam, benden iki yaş büyük ağabeyimle bana gömleklik almış. Bunu Nefise Ablaya bizimle beraber götürüp diktirecek. Anamla birlikte biz de gidiyoruz ki, Nefise Abla ölçümüzü alsın, ona göre diksın. Alınan gömleklik kumaş anamın koltuğunun altında, biz anamın yanında Nefise Abla’nın kapisını çaldık. “Kim o” diye seslendikten sonra Nefise Abla, bütün zarafetiyle görünerek kapıyı açtı. Ve davetkar bir ses tonu ve kibarlığı ile “Buyurun Ayşe Hanım” deyip, bizi içeri aldı. Anamın koltuğunun altında gömleklik kumaş olmasından, ne için geldiğimizi anlamıştı.

Hoş-beşten sonra, kumaş ölçüldü, önce ağabeyimin ölçüsü alındı. Sonra benim ölçüm alınırken ben “gömleğimin göğsüne cep yap” dedim. Ben yap der demez anam;

“Hayır, cep istemiyorum” diye itiraz etti.

Ben “istiyorum” diyorum, anam “hayır” diyor.

“Hayır, gömlekler kısa kollu yapılacak, kumaşı da ona göre aldım. Cep falan istemiyorum” diyor.

Ben “istiyorum” diyorum, anam “hayır” diye didişiyoruz.

Ağabeyim hiç sesini çıkarmadan kuzu kuzu oturuyor. Sonunda ben “cep olmazsa giymem” diye hırçınlaştım.

Nefise Abla “Ne olacak Ayşe Hanım, el kadar bir parça, dikiveririm. Çocuğun istediği olsun” dedi.

Anam Nefise ablaya da:

“Hayır, cepsiz olacak” diye itiraz etti. Ve sonunda anam ne dedi biliyor musunuz...

“Nefise Abla, ben zaten kısa kollu olacak kadar kumaş alabildim. O ‘el kadar’ dediğin parçayı saklarım. Gömlek eskiyip yırtılınca onu

yama olarak kullanırım. Bu huyu kuruyası gavur dölü, yamay, başka renk bir kumaş parçasından yaparsam giymiyor” dedi. “Onun için koydurmak istemiyorum.”

Anamın bu sözüne Nefise abla biraz düşündü; sessiz kaldı; sonra benim kolumu tuttu, birkaç defa sıktı ve göz kırparak; “Haydi koçum, sen git. Sana güzel bir gömlek dikerim” diye ağabeyimle ikimizi evden çıkardı.

Sonunda dikilen gömlekler yine kısa kolluydu. Ve benim gömleğimin göğsünde küçük bir cep vardı, ağabeyiminki ise cepsizdi.

Şimdi düşünüyorum da anam haklıydı galiba. Çünkü mahallenin hem en fakiriydik, hem de o gömlek küçülüp eprise de üç dört yıl giymek zorundaydık. Benim neyimeydi fiyakalı gömlek giymek, bir de çocuk yaşında.

Çocuktuk, fakirdik çok doğru, ancak yaratılış özelliği denen fitratı unutmamak gerek. Bazı özellikler sonradan kazanılsa da yaratılış özelliği kalıcı olsa gerek. Ben hala bu yaşma karşın giyeceklerimi birbirine uyumlu olarak giyinmeye özen gösteririm. Ve de gömleklerimin cepli olmasını isterim. Ne yapayım huy işte. Anam hep “huyun kurusun” derdi. Ancak bir türlü anamın “kurusun” dediği huyumu kurutamadım...

Yazı Çarşı’da Jandarma Karakolunun karşısında “Balcılar” diye geniş bir aile vardı. Dört beş aile, kapıları ayrı da olsa, aynı yerde yaşardı. Hepsi de dikicilik (ayakkabı yapan) mesleği ile meşguldü. Birbirleri ile çok yakın akraba idiler. Varlıklı ailelerdendi. O zamanlar hazır ayakkabı satılmadığından, ayağının ölçüsünü verip ayakkabı yaptıracaktınız. Dikicilik de gözde mesleklerdendi.

DARAĞACINDAKİ ADAM

Yazı Çarşı o yıllar küçüktü ve çoğunlukla herkes birbirini tanırdı. Küçük olaylar bile duyulur, konuşulur olurdu.

Yine bir gün sabah kalktığımızda “Darağacında adam asmışlar” diye bir haber duyduk.

O yıllar Ulucami yanındaki Ziraat Bankası binası yoktu. Dünyanın en dar sokağı sayılan ayakkabı tamircilerinin iki metre karelik dükkanları da yapılmamıştı. Bu alanda önü küçük eydanlıklı Ahşap Hükümet Binası vardı. Sonradan bu bina yandı ve daha sonra da tamamen kaldırıldı.

Bu küçük meydanlıkta dini bayram tatillerinde tahtadan yapılmış ‘ma’fel’ denen salıncaklar, telden kaydıraklar kurulurdu. Eğilimli geniş tahtaya diilmiş kutu sigaralara halka atılır, el tabancaları ile hedefler vurdurulur, küçük eğlence çadırları kurulurdu. Balonlar satılır, nane ve horoz şekerler pazarlanırdı. Bizler de bayram harçlıklarımızı bu eğlence yerinde harcardık. Adamı da bu küçük alanda, şimdiki Ziraat Bankası binasının yerinde astıklarını söylediler. Çok önceleri idamlıklar saat kulesinin yanında asılmış.

Haberi duyunca ağabeyimle birlikte yalınayarak koşarak gittik. Millet yığılmış, ana baba günü derler ya o biçim. Jandarmalar omuzlarında mavzerlerle etrafı çevirmişler, kimseyi yaklaştırmıyorlar. O günkü görünüm bugün hala gözümün önünden silinmedi, canlılığını koruyor. Üç ayaklı “darağacı” dediklerini kurmuşlar, ortasında adam asılı duruyor. Asılanın adını dahi unutmadım. Suçu neydi bilmiyorum ama adı Vahit imiş. Özellikle çocukları hiç yaklaştırmıyorlardı.

Ben ağabeyimle birlikte, bugün kapanmış ve yıkıntı halinde de duran tarihi Güpür Hamamı önünde seyrettik.

Sehpada asılı olan adamın başı açık, saçları arkaya taralı. Üzerinde lacivert bir takım elbise var. Boynunda asılı büyükçe önlüğü andıran beyaz bez midir, kağıt mıdır ayıramadığım bir örtü sallanıyor. Asılırken dilini ısırılmış olmalı ki, bu beyaz önlüğün üzerinde birkaç damla kan görünüyor. Adam, yumurta topuk ayakkabı giyiyormuş. Bu ayakkabıları özellikle arkasına basarak ‘efe’ geçinenler giyerlerdi. Ayakkabının biri ayağında, diğeri düşmüş. Ayağındaki beyaz örme yün çorapları ile sallanmadan asılı duruyor.

Bir ara yüksekçe bir ağlama sesi duyuldu. Hemen sonra kara faytonun içinden, kara çarşafa bürünmüş bir kadın indi. Ağlayarak faytondan inen kara çarşafli kadını, asılı duran Vahit’in yanına götürüp, hemen geri döndürerek getirdikleri kara faytona bindirip göturdüler.

Sonra jandarmalar kalabalığı dağıttılar. Biz çocukları yine jandarmalar kovaladı.

Bu anlattıklarım zihnimin derinliklerine kazınmışcasına gözümün önünde hala canlılığını koruyor. Ne zaman aklıma gelse, o günkü görüntüyü, çok üzülerək yaşıyorum.

NOSTALJİK BİR ANLATIM

Yazı Çarşı meydanlığı harman sonları hiç boş kalmazdı. Yufka ekmeklik buğdaylarını sokak çeşmesinde yıkayıp, meydanlığa serilen sergilerin üzerine kurutmak için sererlerdi. Sabahın erkeninde başlayan yıkama işlemleri birkaç saatte bitirilirdi. ‘Yeygilik buğday’ taşlarından ‘gavuz’larından yıkanarak ayıklanır, kurumaya bırakılırdı. Kurumaya bırakılan buğdayları özellikle çocuklar, mahallenin dışarıda gezen tavuk ve civcivlerinden korumak için beklerdi. Kuruyan buğdaylar su değirmenlerine gönderilmek üzere çuvallara doldurulup bekletilirdi.

Sonbaharda şehrin yakınlarındaki değirmenin birinde öğütlüüp un haline getirilerek tekrar eve dönerdi. O yıllar her hane tandırda ‘kater kater’ (kuru yufka ekmeğın yığını) yufka ekmek yapar, uzun süre saklanır, her gün ihtiyaç kadarı bir bezin üzerinde hafif ıslanır, bir müddet sonra katlanarak sofralara getirilirdi.

Şehrin yerli halkının çoğunluğu fırından somun ekmek almazdı. Hatta alanlara ilenilir, kabaca ‘evdeki karıyı süs için mi aldın?’ diye söylenirlerdi.

Şehrin evleri avlulu bahçeli demiştim ya, her evin avlusunun bir köşesinde üstü kapalı yanları açık “kuruluk veya tandırlık” denen yerde tandırları mevcuttu. Olmayanlar da yakın komşu evin tandırında yufka ekmeğini yapardı.

Tandır denince ‘gazel’ (kuru yaprak) ‘kes’ (iri saman) ve ‘ayrık otu’ndan bahsetmeden vazgeçmeyeceğim. Çünkü tandırda yakmak için gazel toplardık çuval çuval. Tarlalar kara sabanla sürülürken biz

ayrık otu toplar, sırtımızda getirirdik. Zenginlerimiz özel olarak çetenlerle kes getirtirirlerdi.

Bunlar tandırda yakılır, sac üzerinde mis kokulu yufka ekmek yapılırdı. Sokaktan geçenler bile tandırda yapılan ekmeğin mis kokusunu algılar “şu evde tandır ekmeği yapılıyor” dedirtecek kadar yayılırdı mis kokusu.

O günler bütün yiyecekler doğal şartlarda üretilir, tüketimi de yine doğal şartlarda olurdu. Şimdi öyle mi ya; ananın söylemi ile “Ayın oyun oldu her şey”. Bırakın ekmeğin mis kokusunun yayılmasını, mutfakta pişen sebze ve etin kokusu yok. Lezzeti de ona keza...

ÇAYGEÇE

Cezaevi önünden doğudan batıya akıp giden çay, şehrin batısı ve sonu olan Namazgah’a doğru giderdi. Bu çayın kuzeyinde kalan mahalle Ulukavak Mahallesi’dir. Ancak, Ulukavak Mahallesi halkın söyleminde “Çaygeçe” olmuştu. Bugünkü gençlik Çaygeçe’nin neresi olduğunu belki bilemeyebilir. Orta yaşlı ve benim gibi yaşlılara sorarsanız Çaygeçe’yi benim tarif ettiğim gibi Ulukavak Mahallesinin halk söyleminde Çaygeçe olduğunu söyler.

Yazı Çarşı’da doğudan batıya akan bu çay, sonraları büyük bir kazıcı kepçeyle aylarca çalışarak kazıldı ve ‘Sella’ adı altında şehir dışına taşındı. O yıllar kazı yapan bu kepçe bize dev bir makine gibi görünmüştü. Sanırım şehrin bütün meraklı kişileri gidip seyretmıştir nasıl çalıştığını. Biz çocuklar ise, hayretler içinde, ağzımız açık, merakla saatlerce seyrederdik.

Doğudan gelip, cezaevi yönünden, Emin Ağa’nın bahçe duvarını ve Cumhuriyet İlkokulunun duvarını yalıyarak Namazgah’a doğru akan çayın üzerinde iki köprü vardı.

Birincisi Osmançık Caddesi üzerinde, demir korkuluklu, beton, küçük bir köprü.

İkincisi, beton köprünün iki yüz metre batısında, Çiftlik Mezarlığı'na giden 'Hızarcı Sokağı' girişinde, sanki bir geçit görünümünde, basit ve çıkıntı ağaçlardan yapılmış tahta köprü.

Çaygeçe Abdibey Cami

CUMHURİYET İLKOKULU VE... ÜVEY EVLADIN MIYIZ?

Osmancık Caddesi üzerindeki köprünün Çaygeçe tarafında Cumhuriyet İlkokulu vardı. Bu okul çevrenin tek okulu idi. Zira ellili yıllarda şehirde yedi ilkokul vardı ki bunlar:

Cumhuriyet İlkokulu

İstiklal İlkokulu

Tanyeri İlkokulu

Albayrak İlkokulu

İnkilap İlkokulu

Zafer İlkokulu

Gazipaşa İlkokulu

Ortaokul ve lise şimdiki Atatürk Anadolu Lisesinde aynı binada öğretim yapıyordu. Bir de Erkek Sanat, Kız Sanat Okulu vardı. Erkek Sanat Okulu bugünkü müze binası idi.

Okulları dillendirmişken Cumhuriyet İlkokulunun efsane iki öğretmeninden söz etmemek olmaz. Bu efsane kişiliklerin birisi okulun başöğretmeni Fevziye Arna; diğeri, benim sınıf öğretmenim Hatice Tuncel'dir. Her ikisini de rahmetle anarak, ışıklar içinde yatsın, mekanları cennet olsun diye ya'dedeyim.

Fevziye Arna, o yıllarda şehrin tek bayan başöğretmeniydi. (Şimdiki Müdür) kendisini 'eğitime adanmış' hiç evlenmemişti. Sabah okula ilk gelen Fevziye Arna olurdu. Akşam son ayrılan da o olurdu. Dördüncü ve beşinci sınıfların Resim ve Aile Bilgisi derslerine giderdi. 'Okul, Aile ve Çevre' ilişkisini en üst seviyede yaşatan bu efsane ikili Fevziye Arna ve Hatice Tuncel öğretmenlerdi.

Hatice Tuncel öğrencilerinin hepsini aile bireyleri ile tanır, evlerine kadar gidip ebeveynleri ile konuşur, öğrencilerinin iyi bir eğitim almasına önderlik yapardı. Yüksek tahsile devam eden öğrencileri ile ilişkisini kesmez, onları, en üst düzeyde öğrenim görmeleri için teşvik eder, yüreklendirir ve başarılarından sevinç duyardı.

Bu ikili, efsanevi kişilikleri ile unutulmayan öğretmenlerdendi. Bugün Yazı Çarşı ve Çaygeçe'de orta yaşlı, yaşlı kime sorsanız bu iki ismi size söyleyecek ve onları rahmetle anıp, okul ve çevre için çalışmalarını anlatacaktır. Çünkü bu efsane ikili 'Okul, Aile ve Çevre' sacayağında durmadan özveriyle çalışanlardandı.

Mahallenin bilinen hali vakti yerinde olan aielere sıra ile yemek yaptırırlar, fakir fukara çocuklara, öğle paydosunda, okulun bodrum katında yedirirlerdi. Kışın çarşı esnafından yardım toplarlar fakir çocuklara giyecek olarak dağıtırlardı.

Okulun bahçe duvarının yanında yetiştirdikleri kavaklar öyle kalınlanmışlardı ki “Ulukavak Mahallesi” adına yakışır olmuştu. Yetişen kavaklar zamanı geldiğinde kesilecek, okula gelir sağlanacak, yerine yenisi dikilecekti. O yıllar kavak ağacı en iyi gelir kaynağıydı çünkü...

Okulda dağıtılan ‘giyecek’ konusunda unutamadığım bir anım var ki, sizlerle paylaşmadan edemeyeceğim:

Yine bir gün kışa girerken okulda fakir öğrencilere kaba kumaştan yapılmış kabanımsı giyecek dağıtıldı. Biz de mahallenin fakir ailelerinden olduğumuzdan ne bana, ne de benden iki yaş büyük ağabeyime verildi. Oysa, aile olarak verilmesini beklemiştik.

Kabanın dağıtıldığının gecesinde anam Başöğretmen Fevziye Arna’ya verilmek üzere mektup yazdırdı. Mektup şöyleydi: “Öğretmenim biz sizin üvey evladınız mıyız? Dağıtılan kabanlardan bize de verilmesini bekledik; ancak verilmedi. Biz sizin üvey evladınız mıyız? Bize de verin. Ellerinizden öperiz. ”Ben ikinci sınıfta mıyım, üçüncü sınıfta mıyım, hatırlamıyorum. Bu mektubu anam söyledi ben bir defter yaprağına yazdım. Anam mektubu ağabeyime yazdırmak istediye de, ağabeyim ne yazdı ne de götürüp verdi. Anam ağabeyime kızıp ilenerek, bana, “Sen ver.” diye defterimin arasına koydu. Sabah okula giderken de “Düşürme, gidince mutlaka ver.” diye de sıkı sıkıya tembih etti.

Cumhuriyet İlkokulu Öğretmen Hatice Tuncel- Fevziye Arna

Sabah okula gidince, okulun önünde oturan Başöğretmen Fevziye Arna'nın yanına gittim. Önünde hazır olda durup, başımla selam verdim. Defterimin arasında duran, bir defter yaprağına yazılmış mektubu, çaput çantamdan çıkarıp uzattım. Başöğretmen Fevziye Arna uzatılan mektubu aldı, okudu, bir daha okudu, sonra empati yaparcasına biraz düşündü, daha sonra da “tamam evladım, bir daha dağıtılınca size de veririz” dedi.

Hazır olda bekleyen ben, sevinerek yine başımla selamımı verdim ve sınıfıma girdim. Mektup kendisinde kaldı. Dersler bitip eve gittiğimde anama “Bir daha dağıtılırsa bize de verecek” diye sevinerek, güya müjde verdim.

İlerleyen zamanda bir daha ne giyecek dağıtıldı, ne de bize herhangi bir şey verildi. Oysa, gerçekten bizim böyle dağıtılan şeylere çok ihtiyacımız vardı. Ne ben, ne de ağabeyim okul bitinceye kadar, bırakın kaban giymeyi, öğrenci önlüğü bile giymek nasip olmadı. Çünkü yoktu, alamıyorduk. Bir kalem alınır, ortadan ikiye bölünür, yarısını ağabeyim, yarısını ben kullanırdım. Ancak bana ben beşinci sınıfta iken, beni çok seven, o günlerin Çorum Valisi olan Eşref Erkut'un bekar kız kardeşi, benim spor öğretmenim Mukaddes Erkut siyah önlükle, bir beyaz yaka aldı. Ayağıma da “mantar ayakkabı” denilen üzeri bez, bir de spor ayakkabı aldı. Ben Cumhuriyet İlkokulunun voleybol takımının takım kaptanı idim çünkü.

O güne kadar okula hep, iplikleri sarkan, iyisinden eprilmiş, söküntülerden örülmüş, yeşil, kolsuz kazakla gittim. Ayağımda da anamın kenarı yırtık ‘soğukkuyu’ lastik ayakkabısı vardı. Bu ayakkabıyı okula giderken ben giyer, okuldan geldikten sonra da anam giyerdi. Bu da bizim okulda dağıtılan o kabana ne kadar çok ihtiyacımız olduğunu anlatır sanırım...

Yazı Çarşısı'daki Cumhuriyet İlkokulunun yerinde şimdi Halk Eğitim Merkezi binası var. Bu güzelim tarihi Cumhuriyet İlkoul binasını yıktılar, yerine beton yığını diktiler. Ben gibi binlerce Yazı Çarşılının, binlerce Çaygeçelinin, e çocukluk anıları bu tarihi binada geçmiştir. Yıkılmasaydı bu anılar torunlara anlatılır, belki de kitap

sayfalarında okunurdu ama şimdi o beton yığını binaya hiçbir yaşlı dönüp bakmıyor bile...

Cumhuriyet İlkokulunun karşısında iki bakkal vardı. Bunlardan bir tanesini “Güzel İsmail” diye biri işletirdi. Bakkal Güzel İsmail çok tirente, şık giyindiğinden “Güzel” derlerdi. Bakkal İsmail’in bazen kırıvatlı ve fotörlü, ütülü pantolonlu olarak görürdük. Uzun boylu, dalyan gibi bir insandı. Her giydiğini yakıştırır, görüntüsüne imrenirdik. Tam bir beyefendiydi. Hani derler ya ‘İstanbul Efendisi’ diye, o biçim...

Diğer bakkalı, sınıf arkadaşımız Orhan’ın babası İbrahim Ağa işletirdi. (Sınıf arkadaşımız Orhan, diğer sınıf arkadaşımız Çorapsız Orhan değil, ikinci Orhan’dır.)

Cumhuriyet İlkokulu 1953 yılı voleybol takımı

MAVRAL SOKAĞI

İlerleyen yıllarda biz Çaygeçe tarafında, Cezaevi arkasındaki Mavral Sokağı'nda "Bici Şerfe" denen bir kadının evine taşındık.

Mavral Sokağı'nda yirmi-yirmibeş hane birbirine bitişik ev vardı. Bu hanelerin üç dört aileye "Mavrallar" olarak söylenir. Soyadları da "Mavral"dır. Sokağın ismi bunların soyadlarından dolayı verilse gerek. Veya sokağa ilk gelip yerleşen aileler olduğundan da isim verilmiş olabilir. Ne anlama geldiğini öğrenemedim. Türkçe sözlüklerde 'Mavral' diye bir sözcük bulamadım. Sözlüklerde olmasa da yıllar yılı söylenerek bu günlere taşındı bu isim. Mavral Sokağı'nda Ahlatçılar, Hacı Gırazlar, Softalar, Atalımlar, Tinobeller de yıllar yılı söylenen isimlerdir.

Mavral Sokağı, küçük meydanlığı olan geniş bir sokaktır. Ortasında çift oluklu, iki lülesinden bilek kalınlığında gece gündüz sürekli akan bir çeşme vardı. Bu çeşmenin suyu çok gür ve gece gündüz durmadan akardı. Mavral Sokağı'ndaki ailelerin hepsi suyunu bu çeşmeden alırdı. O yıllar evlere bağlanmış şehir suyu çok az evde bulunurdu. Mahallenin sığırları bu çeşmede sulanır; yataklı yün, çul çuval bu çeşmede yıkanır. Öyle ki çocukların bezi bile... 'Yeygilik' denen buğdaylar bu çeşmede yıkanır, 'gavuzlarından' taşınan toprağından bu çeşmede ayrıştırılırdı.

Yaz ayları biz çocukların oyun alanıydı Mavral Sokağı. Öyle hareketli, öyle coşkulu oyunlar oynardık ki, akşam ezanı okunsa da analarımızın çağırıklarını duymazdık.

Çelik Çomak oynardık "Üstüm başım kara çalı diye." Gündüzleri oynadığımız yalnız Çelik Çomak değildi. Güvercin Taklası, Birdir Bir, Ökgel, Köşe Kapmaca, Dalya ve daha neler neler... gündüz oynadığımız yetmezmiş gibi, bir de, geceleri "Elma dersem çık, armut dersem çıkma" diye avazımız çıktığı kadar bağırarak oynadığımız Ay Göründü, Saklambaç... oyunları oynardık.

Mavral Sokağında çoğunlukla gruplaşarak Can Yaktı gibi top oynanırdı. Futbol oynanmazdı. Çünkü kuzey yönü ilerisinde Kürt Pınarı Çayırı vardı ki, mahalle takımlarının stadıydı adeta.

Mavral Sokağında yaz aylarının geceleri turnaların geçiş sesleri duyulurken kadınlar minderlerini alıp kapı önlerinde öbek öbek oturur, çene çalarlardı. Onlar dedikodu yaparken bizler de oyun oynar, kan ter içinde kalırdık. Hatta bazılarımız serinlemek için meydanlıktaki çeşmenin taş oluğunu don gömlek ‘tumar’; “Ay ışığında kim görecektir” düşüncesiyle şallar (donsuz), oluğa dalıp çıkanlarımız da olurdu. Bu durum görünürse, kadınlar tarafından kovalananlar olur, kızarak bağırır “Gavur dölüne bak.” diye ilenenler olurdu. Kovalananlar şayet kendi çocukları ise arkasından anası bağırırdı; “Eve gelmez misin sen, etlerini lime lime yapacağım senin, çabuk üzerini giy...” diye.

Mavral Sokağında davullu zurnalı düğünlerdeki halaylar, küçük meydanlığa açılan düğün evi kapılarının önünde yapılır, gençler, bu meydanlıkta coşardı. Seyrederdik onları çocuksu çocuksu... Hatta becerebildiğimiz kadarıyla halay çekenlere eşlik ederdik arkalarında. Onları taklit etmemizin yöntemi, bizim ilk gençlik yıllarımıza kadar halay figürlerini eksiksiz öğrenmemizin eğiticiydi de.

Bir keresinde Atalımın Ahmet’in düğününde sarhoş ve dazlak kafalı birinin “Saçlarım yorgan, kollarım yastık...” diye türkü söyleyerek, yalpalayı yalpalayı halay çekişine çok gülmüşlerdi seyredenler. Seyreden yaşlı büyüğümüzün biri de “Ula şuna bak, şapşalın kafasında bir tek tel yok, saçlarını yorgan yapıyor.” diye açıkça söylemişti de, daha çok gülüşmelere neden olmuştu.

O yılların vazgeçilmez çalgıcısı (saz grubu) kemani ve dömbeleği (darbuka) ile Gülü gile; cümbüşü ve dömbeleği ile Kör Mehmet’di. Bunlar Çorum’daki düğünlerde, erkek eğlencelerinde ‘açıkta çalarlar’; kadın eğlencelerinde de perde arkasında çalarlardı. Perde arkası, çalgıcıların oturacağı yerin önüne çarşıftan bir perde germek demektir. O yıllar düğünlerde eğlenceler, kadınların ayrı, erkeklerin ayrı ayrı yapıldı. Kadınlar eğlenirken çalgıcıların oturacağı yerin önüne çarşıftan bir perde gererler, perde arkasından çaldıkları oyun havaları ile coştururlardı kadınları. Hem de çiftler çiftler; çifte zillerle...

Bir de “İfakat” ve “Saybe” denen udlu, darbukalı iki kadın çalgıcının grubu vardı. Bunlar zenginlerin düğünlerine çağrıldığı gibi, kadınların

özel gün ve toplantılarına da davet edilirdi. Bunlar sazı ile hem çalar hem söylerdi. Söylediği şarkı ve türküler elit tabakaya hitap ettiği için, ‘sosyete çalgıcısı’ diye de söylenirdi.

Mavral Sokağı’nda Osmancık Caddesi’nden başlayıp Mavral Sokağı’na kadar uzanan büyük bir bahçe vardı. “Devretcilerin Bahçe” derlerdi. İçerisinde renkli renkli eriklerin yetiştiği elma, armut gibi meyvelerin yetiştiği bu bahçenin duvarlarından aşarak, özellikle de

Ev önlerinde halay çekenler

renkli eriklerin ‘araklanması’ gözlerden kaçmazdı. Hem de yakalanırsa bir güzel dövülmeyi göze alarak. Çocukluk işte, kendi bahçesinde de bu meyvelerden çok olmasına karşın, macera olsun diye, yaramaz bir arkadaşın aklına uyarak bir iddia uğruna duvardan aşmak; yakalanmadan on on beş renkli erik getirmek, iddiayı kazanınca sanki kahraman imiş gibi itibar görüp grupta elebaşı olmak çok büyük bir meziyetti sanki. Veya çok büyük bir macera...

ÇATAL HAVUZ

Mavral Sokağı'na yakın Aşık Ağa'nın sebze bahçesinin büyük ve bize gören derin bir havuzu vardı. Adına “Çatal Havuz” denirdi. Neden “Çatal” dendiğini bilmiyorum. Ancak mahallenin bütün çocuk ve gençleri yüzmeyi bu havuzda öğrendiklerini söyleyebilirim. Yalnız mahallenin çocuk ve gençlerinin dışında uzak mahalleden bile yüzmek için gelirlerdi. Öyle ki, Pazar günleri çok kalaba olur, çocuklara yüzme sırası gelmezdi. Bugünün orta yaşlıları ve yaşlılardan Çatal Havuzu bilmeyen yoktur. O yılların en meşhur havuzuydu çünkü. Bu gün yerinde mahalle oluştu. Adı sokaklara verildi. “Çatal Havuz 1. Sokak”, “Çatal Havuz 2. Sokak” diye.

Çatal Havuz'un sahibi Aşık Ağa, uslu ve efendice yüzenlere hiçbir şey demezdi. Ancak kendisini bilmez, şımarık, efe geçinen, havuzun yakınlarına pisleyenleri havuza koymaz, hatta “oğlum sen bir daha gelme” diye onları uzaklaştırırdı. Bir de donsuz yüzmek isteyenlere izin vermezdi.

“Mayo” mu dediniz?

O yıllarda nerede buluyorduk mayoyu. Çoğumuz mayo nedir, nerede kullanılır bilmediğimiz gibi, adını dahi duymamıştık. O yıllar kısa don yerine çocuklar haricinde gençlerin çoğu ve yaşlılar “uzun tumman” veya “paçalı tumman” dedikleri, ayağın topuklarına kadar inen ve ayak bileklerinden bağlanan uzun don giyiyordu.

Aşık Ağa büyük bahçesinde, Çatal Havuzun suyu ile suladığı çeşitli sebzeler yetiştirirdi. O yıllar uzak illerden sebze getirilmezdi. Şehrin dört bir yanı sebze bahçesiydi ve şehrin sebze ihtiyacını karşılayacak kadar da üretiliyordu. Hem de doğal koşullarda, Aşık Ağa da bunlardan biriydi. Kış sebzesi, yaz sebzesi yetiştirir, satardı. Ve kış meyvesi olarak da bolca havuç... Mor ve ala havuçlar kış meyvesiydi bizler için. Aşık Ağa havuçları söküp sattıktan sonra toprakta kalanları da biz çocukların ‘başaklamasına’ izin verirdi. Bizler de bulabildiğimiz kadar söker, Çatal Hauzda yıkar, evlerimize götürürdük.

OSMANCIK CADDESİ'NDE İSİM YAPMIŞ YERLER

Osmancık Caddesi'nin Çukur Pınar'ı, Abıdak Dede ve Sarılık Dede'si, Öllüklüğü meşhurdur. O yıllar bütün halk bilirdi buraları.

ÇUKUR PINAR

Çukur Pınar, gerçekten adı gibi çukurdu. Üç beş badalla (basamak) inilirdi Çukur Pınar'a, sürekli akardı. Kendisi çukurda olduğundan 'ayağı' (akıntısı) 'avgun' denen küçük yer altı kanalı ile, bugünkü çevre yoluna kadar götürülmüştür. Oralarda boş araziye akardı.

Suyu çok soğuktu Çukur Pınar'ın. Özellikle harman zamanı ve yaz aylarına rastlayan ramazanlarda karpuz götürülür, suyuna bırakılır, soğuması için beklenirdi. Bu işi evlerin bahçelerindeki kuyular da yapardı. Ancak bahçesi olmayan evlerin kuyuları yoktu. Buzdolabı ile hiç...

ABIDAK DEDE

Çukur Pınar'ın karşısında Abıdak Dede'ye, yürüme yaşına gelip geç yürüyen çocukları, yaratılışın fiziksel özelliğini, kız erkek çocukların yürüme zamanı ayrıcalığını düşünmeden getirip, dede (sanduka) üzerine bastırırlar, "Dedesı yürüt artık." diye yakarır ve dua ederlerdi.

SARILIK DEDE

O yıllar şehrin üç beş yüz metre dışında Osmancık Caddesi üzerinde Sarılık Dede vardı. Sarılık Dede şimdi evlerin arkasında kaldı.

Sarılık Dede'nin, sarılık olan hastaları iyi ettiğine inanılırdı. Sarılık olan hastalar Sarılık Dede'ye getirilir, toprağından yalattılır veya suyunu içirirlerdi.

Bugün hala Abıdak Dede'ye çocuklarını getirip dedeye üzerine bastıran, Sarılık Dede'ye getirip toprak yalayan hasta var mı bilmiyorum. Varsa da bu, eğitimsizliğimizi, kültürsüzlüğümüzü sorgulayıp; hala ilme, tekniğe, sanata önem vermeyen bir eğitim sistemi içinde yaşadığımızın göstergesidir.

ÖLLÜKLÜK

Osmancık Caddesi üzerinde 'öllüklük' var demiştim. Öllüğün ne olduğunu şimdiki kuşak bilmez. Öllük ve öllüklük sözcüğünü Türkçe sözlüklerde bulamazsınız. Ancak, Yöresel Ağızlar Sözlüğünde yazılıdır.

Öllük, yeni doğmuş, kundaktaki çocukların popo altına ve bacak aralarına konan, elenmiş, ısıtılmış, kırmızımtırak topraktır.

Her topraktan 'öllük' olmadığından olsa gerek, Osmancık Caddesindeki 'öllüklük' meşhurdu. Öllüklük, merkeze bağlı Bayat Köyü (Bugün şehrin Bayat Mahallesi) yakınlarında hafif rampanın son bulunduğu noktalarda "Bayat Gediği" denen yerde, yol kenarındaki küçük tepeciğin toprağıydı. Yeni doğan çocuğu olanlar eşek arabaları ile öllüklüğe giderler, bu tepecikteki toprağı kalbur veya ilistir (delikli kap) vasıtasıyla elerler, torbalara doldururlar, göturdükleri eşek arabalarına yükleyip getirirlerdi.

Çocuğun altından yaş çıkmasın diye, büyücek bir bezi mumlarlar, çocuğun altına sererlerdi. Tenekelerden özel yapılmış saplı, yuvarlak kaplarda öllük ısıtılır, mumlu bezin üzerine sıcak sıcak dökülür, yayalanır, üzerine de çocuğun poposu gelecek şekilde yatırılırdı. Ayrıca çocuğun bacakları arasına da sıcak öllük koyduktan sonra çocuk kundaklanır ve uyutulurdu.

Çocuk uyanınca kundağı açarlar, üzerine kaka yapılmış ve ıslanmış öllüğü alarak atarlardı.

O yıllar şimdiki gibi çeşit çeşit yaşı emen, kokulu çocuk bezleri yoktu. Bugün bile böyle çocuk bezleri satılmasına karşın, kırsalda hala öllük kullanılmaktadır.

Öllük sözcüğü türkülerde bile söylenir olmuştur.

“Eledim eledim öllük eledim

Aynalı beşikte bebek beledim

Büyüttüm besledim asker eyledim

Gitti de gelmedi buna ne çare” diye...

ARSANA

Osmancık Caddesi’nde Abdibey Camisi’ni geçince, sağda bir evin avlusunda ‘arsana’ vardı. Arsana, buğdayı bulgur ve yarma yapmak için ince kabuklarından soyan düzenektir. Büyük silindir bir taştır.

Bulgur yapılacak buğday bağ leğenlerinde önce kaynatılır, kurutulur. Sonra hafif ıslatılarak yuvarlak bir platformun ‘at’la döndürülen büyük bir taş üzerinden defalarca geçirilir. Kıvamına geldiği anlaşılan buğday arsanadan çıkarılıp tekrar kurutulur. Sonra ince kabuklarından kurtarmak için rüzgar önünde savrulur. Savrulma esnasında ince kabuklar bir yana, bütün bulgur bir yana ayrılır. İnce kabuklara ‘kepek’ denir. Kepek hayvan yemi olarak kullanılır. Bütün bulgur, o yıllarda kullanılan küçük el değirmenlerinde kırılarak yemeklik (bulgur pilavı) bulgur haline getirilir.

Yarma, bulgurda olduğu gibi önce kaynatılıp kurutulmaz. Hiç kaynatılmadan aynı bulgur yöntemiyle arsanadan geçittirilir. Yine bulgurda olduğu gibi kırılarak yemeklik haline getirilir. Bulgur da yarma da kırılmadan bütün olarak kullanılır.

Her buğdaydan bulgur ve yarma olmaz. Ancak “üveyik” denen esmer ve dolgun buğdaydan yapılır.

Nışasta, şam buğdayı denen sarımtırak buğdayın büyük bir kazan içinde ıslatılarak, belli bir sürede yumuşaması ve ezilip özünün alınmasıyla olur.

Arsana, değirmen taşının çok daha büyüğü bir taştır. İki buçuk üç metre çapında yuvarlak ve ortası çukur bir platform üzerine dikine kurulur. Ortasındaki delikten kalın ve uzun bir sırığa bağlanır. Bu sırak bir düzeneğe ata bağlanır. Büyük taş bir eksen üzerinde döndertirilir. Arsanayı çalıştırana da “arsanacı” denir. At, arsana taşını döndermek için platformun etrafını döner de döner. Bunun içindir ki “Arsana beygiri gibi ne dönüp duruyorsun” deyimini söylenir.

Yarma, bulgur yapma işlemi köylerde “soku” denen içi oyuk taşlarda, buğday, ağaç tokmaklarla dövülerek yapılır. Bazı yörelerde ‘soku’ya “dibek” de denir. Sokuda dövülecek yarma bulgur işlemi genellikle çok kişiyle imece geleneği ile yapılır.

Soku (Dibek)

Arsanayı niçin anlattım; köylerde yarma bulgur dövmeler imece şeklinde yapılır da, arsanalarda ücret karşılığı yapılırdı. Ve arsanacı bu işlemi atı ve kendi gücü ile çalışarak geçimini sağlardı. Çaygeçe'deki arsanacının geçimi bu arsanaya bağlıydı. Kazancı da bir iki güz ayları olurdu. Kış hazırlıkları Anadolumuzun her yerinde olduğu gibi Çorum'da da güz ayları yapılır. Yarma, bulgur yapımı da kış hazırlığı içindedir. Arsanacı bir iki ay, atı ile arsana etrafında gün boyu döner, bu iki ay ne kazanırsa uzun süre onunla geçinirdi.

Çaygeçe'deki anlattığım arsanacının iki oğlu vardı. Küçüğü bizim çocukluk arkadaşımızdı. Büyüğü de, hiç çalışmaz, alkolik ayyaş bir gençti. “Çok güçlü kuvvetli, boylu poslu olmasına karşın tembelin birisi” denirdi. Alkol bulamadığı zaman ispirto içtiği söylenir, krize girer, çeşitli rahatsızlıklar yaratır, rezaletler çıkarır, bağırır çağırır, kavga yapar, ana ve babasına saldırır, ne yaptığını bilemez, dengesiz birisi denirdi. “Hayırsız bir evlat” diye söylenirdi.

Yine bir gün bu alkolik genç kriz döneminde, arsanada çalışan babasından para istemiş. Babası, henüz kazanamadığını, iş tesliminden sonra para alabileceğini, akşama doğru para verebileceğini söylediği halde, o “sende para vardır, şimdi vereceksin” diye babası ile tartışmışlar. Tartışma sonu, baba oğul kavgaya tutuşmuş. Kavganın çığırından çıktığı anlarda alkolik oğul elindeki bıçağı arsanada bağlı ata saplamış. Baba mani olamayınca, elindeki, arsana taşının altına buğdayları sürekli ittiği “gelberi” denen ağaç saplı demir aracı, ‘el-yüz, kafa göz’ demeden rastgele oğluna vurmuş. Sonunda oğulun el yüz, kafa göz kan içinde kalmış. Oğlu ile ‘başa çıkamayınca’ yardım çağırışları sonunda atı ve babayı sokaktan geçenler kurtarmış.

Ben Yazı Çarşı meydanlığında oyun oynarken bu alkolik genci eli yüzü kan içinde, yürüyerek hastaneye götürülürken gördüm. Henüz biz Mavral Sokağına taşınmamıştık. İlerleyen zamanda da iyileşince yüzünde kalan uzunca bir iz görürdük... azı Çarşı ve Osmancık Caddesi'nde, Çaygeçe'de bazen böyle hoş olmayan şeyler de görür, duyardık...

ÇAYIRA KONAN UÇAK

Çaygeçe’de, Çiftlik Mezarlığı’nın kuzey batı uzağında Yeniköy’e yakın, halk arasında Ba’lik Çayırı (Beylik) denen düz ve geniş bir çayır vardı. Bu çayır mera olmuş olmalı ki, belli bir bölgenin otlağıydı. Geniş, coğrafi tabirle ‘masa’ görünümlü, oldukça düz bir alandı.

Bugün bu Ba’lik Çayırına tayyare (uçak) ineceğini söylediler. Tayyare dediysem, üç yüz beş yüz yolcu kapasiteli, kırk elli bin fit irtifada uçan, uzun menzilli uçaklar değildi. Gerçi o yıllar böyle uçaklar ülkemizde yokmuştur da, gelişmiş ülkelerin var mıydı bilmiyorum.

Çayıra inen uçak iki kişilik, çift kanatlı, pervaneli, halk arasında “pır pır” diye adlandırılan uçaktı. Böyle de olsa, bizler için görmeye değer bir teyyare idi. Çünkü o güne kadar pek çoğumuzun uçağı yalnızca havada gördüğünü söylersem, yanılgıya düştüğümü zannetmiyorum. Havada gördüğümüz uçağı da her zaman değil, ‘binde bir’di. Şayet gürültüsünü duyarsak, “bakın uçak gidiyor” diye birbirimizi uyarır, bakardık.

Biz çocuk olarak havada bir uçak görürsek, hemen bacaklarımızın arasın bir dal parçası alır, o atımıza biner, uçak

yönünde koşarak uçakla yarış yapardık. Yarışı elbette biz kazanırdık. Bizim atımız uçaktan hızlıydı; uçak tosbağa (kaplumbağa) hızıyla gidiyordu çünkü. Çocukluk işte... çocukluk güzel şeydi be... keşke çocuk ruhlu kalabilseydik...

Ba'lik Çayırına inen uçağı görmeye, zannediyorum Çorum halkının çoğunluğu gitti. Biz de gittik çocuk olarak. Hem de koşa koşa ve yalın ayak. Gittik ki, çayırın etrafı ana baba günü. Kimisi oturmuş, kimisi ayakta, uçağın iniş kalkış alanı boş. Uçağı, İskilipli Deli Orhan diye bir pilotun getirdiğini söylediler.

“Bu deli Orhan var ya, vallahi tayyareyi İskilip yoluna bile indirir” diye övgüyle tanıtıyorlar Deli Orhan’ı... ve çeşitli konuşmalar oluyor İskilipli Deli Orhan hakkında... Herkes merakla bakıyor; biz de merakla bakıyoruz çayırdaki duran uçağı. Uçağın yanında birkaç kişi var. Pilot Deli Orhan önce bir kişiyi uçağı bindirdi, sonra kendisi bindi. Sonra da biri uçağın pervanesini hızlıca çevirdi. Uçağın pervanesi çevrilince uçaktan “hır hır” diye bir ses duyuldu. Daha sonraları da kuvvetli bir ses ve uçak yürümeye başladı. Uçak elli yüz metre sonra hızlanıp havalanır havalanmaz, merakla seyreden kalabalıktan bir alkış koptu. Şak, şak, şak... Çocuk olarak biz de alkışlıyoruz. Ne kadar yükseklikte uçuyor tahmin etmemiz mümkün değil. Seyredenlerin ‘başı havada.’ Uçak başımızın üstünden bir geliyor bir gidiyor. Seyreden başlar da uçak yönüne durmadan dönüyor. Üç beş turdan sonra da hızını kesip inişe geçiyor. Çayıra yaklaşıncı nefesler tutulmuş, tekerlekler ha değdi ha degecek. Ve nihayet tekerlekler çayırı ezip yürüyor. Bizler de rahat bir nefes alıyoruz.

Bu uçuş iniş bir defa değil, akşama kadar defalarca oldu. Sabah saatlerinde gittik, ikinci geçinceye kadar oradayız. Hava çok güzel ve güneşli. Gökyüzü masmavi. Hem susadık, hem de acıktık. Evlerimize gidip ekmek almamız, sokak çeşmesine ağızımızı dayayıp kana kana su içmemiz mümkün değil. Ancak karnımız da çok acıktı, midemiz gurulduyor. Ne yapalım derken, iki üç kafadar “Yakındaki Yeniköy’e gidip ekmek isteyelim” dedik. Ve de gittik.

Yeniköy erkeklerinin çoğu çayırdı ama kadınlar öbek öbek evlerinin önünden uçağı seyrediyor. Nihayetinde evinin önünde görünen bu kadından ekmek istedik. Sağ olsun hemen içeri girip yufka ekmek getirdi ve her birimize ayrı ayrı birer ekmek verdi. Boş ekmeğı birer çoban dürümü yapıp, günlerce aç kalmış gibi hem yedik, hem koşa koşa uçuş alanına gittik. Ve yine uçuşu seyrettik. Hem de sonuna kadar... Eve dönerken de yolda hepimiz pilot olma hayali ile...

ÇAYGEÇE'DE ÇOCUK OLMAK

Hayalleri, tavır ve davranışları ile Çaygeçe'de çocuk olmak bir ayrıcalıktı. Ayrıcalığı da, çocukluğunu samimi ve doğal olarak doya doya yaşamasıydı. Oyununu kendisi icad eder, kuralını kendisi kordu. Oynayacağı oyuncağını arkadaşıyla yardımlaşarak kendisi yapardı. Hem de Çaygeçeli çocuğun dört mevsime göre oynayacağı olurdu. Kışın kendimizi el becerileriyle çıkıntı tahtalardan yaptığımız kızakla kayar, onu da bulup yapamayanlara da kendi kızağımızı vererek kaydırırdık, ya da analarımızın eski soğukkuyu lastik ayakkabılarını giyerek kaymaya ortak olurduk. Kış çıkarken, yerler alaca kara geçip 'güne yamaç' tarla kenarlarında sarı beyaz çiğdemler boy gösterince, Çaygeçili çocuğu 'çiğdem aş' yeme sevdası sarardı. Hem de organize bir hazırlıkla...

ÇİĞDEM AŞI

Önce çocuklar arası haberleşilir; çiğdem sökme kazıkları kendilerince akşamdan sivriltilerek hazırlanırdı. Sabah çorbasını içtikten sonra, öğleye doğru, şehrin kuzeyinde, üç beş kilometre uzağındaki Kurtçu Tepesi'ne gidilirdi. Kurtçu Tepesi güne yamaç olduğundan kıştan kalan karlar erken erir, sarı çiğdemlerin bol olduğu yerdı. Herkes kendince kazabildiğı kadar çiğdem kazardı.

Çiğdem kazmadaki beceri, çiğdemi, toprak altında bulunan yumru kökle çıkarmaktır. Bazılarımız bu yumru köke ulaşmadan sivriltilmiş kazığı çiğdem toprak içinde olan yumruya yakın gövdesine rastlatır, çiğdemi yumrusuz koparmış olurdu. Bu pek makbul bir çiğdem kazma yöntemi değildi. Herkesin kazdığı çiğdemler kendilerince bir tutam olunca yine hep birlikte çiğdem kazma işlemi bırakılır evlere dönülürdü. Sonra, içimizden biri saçaklı iğde dalı bulur, herkesin getirdiğinden altışar yedişer çiğdem alınır, kuru iğde dalının saçaklarındaki dikenlerine, çiğdem yumrularından takılırdı. Böylece kuru iğde dalı yeni çiçek açmış ağaç dalına dönüştürülür, sanki sarıya boyanırdı.

Sonra sokağın küçük büyük her çocuğuna haber verilir, daha sonra da ev ev dolaşma başlardı. Sokağın otuz kırk çocuğu bir alay oluştururdu ki, bu sayı bazen çok da olabilirdi. Hiç atlamadan sıra ile her evin kapısı çalınır, otuz kırk çocuk bir ağızdan avazı çıktığı kadar:

Sarı çiğdemler

Çorum'da çiğdem gezdiren çocuklar

“Çiğdem çiğdem çiçeği
 Alaca bulaca saçağı
 Dam üstünde boyunduruk
 Dura dura yorulduk
 Verinin oğlu olsun
 Vermeyenin kara kedisi ölsün”
 nidaları ile, her kapıda iki kez takrarlanarak gezilirdi.

Her hane kendince bulgur, tereyağ, odun verirdi. Alınan bulgur torbalarda; yağ, yağ kabında biriktirilir; odunlar kucaklarda taşınırdı. Çiğdem gezmenin en son durağı, Çaygeçe’nin Selimiye Sokağı’nda Kasap Seydi’nin eviydi. Çünkü Kasap Seydi’nin evinden kavrulmuş kıyma verilirdi hep. Hatta evin ‘söz kestiren’ Şehriye Teyzesi kızlarına “Kızlar çocuklara vereceğiniz kıyma az olmasın. Bir ‘teker’ kıyma verin. Çocukları sevindirir.” diye seslenir, bir teker kıyma verdirirdi. Çocukların en çok sevdiği de bu olurdu. (Kıyma kendi yağı ile kavrulup, genişçe bir tencereye basılır. Donduktan sonra tencere ters çevrilerek çıkarılır. Çıkarılan donmuş kıyma yuvarlak olduğu için buna halk arasında teker denirdi. Sonra temiz torbalara konur, torbalar da sepetlere yerleştirilerek evin mahsenlerinde muhafaza edilir, gerektiği kadar yemeklerde kullanılırdı. O yıllar buzdolabı yoktu. Varsa da bizlerde yoktu. Hatta pek çok evin elektriği bile yoktu.)

Toplanan bulgur, kıyma, tereyağ, odunlar, sokağın hangi evinde çiğdem aşı pişecekse ona teslim edilirdi. Çiğdem aşı pişinceye kadar birkaç saat oyun oynanır, sonra tahta kaşığını alan çocuk aş pişen evin avlusunda toplanırdı. Karnı acıkan çocuklardan sabırsızlananlar “Haydi teyze, çabuk, daha işmedi mi?” diye söylenenler olurdu.

Avluya torbalar serilir, üzerlerine büyük masaflar konur, tereyağlı, kıymalı, mis kokulu çiğdem aşı öbekleme dökülürdü ki, mis kokusu sokağı kaplardı. Her masaftaki çiğdem aşı öbeğinin üzerine üç tane çiğdem dikilir, tablanın etrafına çevrilmiş çocuklar tahta kaşıklarla, öbek üzerine dikilen çiğdemleri devirmeden tabandan başlardı yemeye. Öyle iştahla yenirdi ki çiğdem aşı, masaflarda bir tane bile kalmazdı. Sonra hep beraber kalkılır yine oyuna gidilirdi.

Çaygeçe'nin çocuklarının oyunları hafta sonu ve okullar tatile girince başlardı. Oyun, grup olarak oynanacaksa “Paklava mı pilav mı” veya “Ooo, ovalama buvalama, kedi kuşu kovalama, çektil çıktıl.” gibi tekerlemeleri ile eşleşilir veya grup önderinin birer birer seçimleri ile eşleşilir, sonra oyuna geçilirdi. Oyunda acıkan çocuk, hemen bir kaçamak verir, evinde çökel, akpekmez, üzerine toz şeker ekilmiş tuzsuz tereyağ dürümü yaptırır, koşarak yine dönerdi. Elimizden yüzümüzden ter aka aka oynardık. Çocukluk güzeldi...

Dünkü çocuk, bugün torun sahibi olan, değerli meslektaşım Çaygeçeli Şakir Kaplan'ın anlattıklarına kulak verelim. Çocukluk yıllarını iç çekerek anlatıyor:

“Bizim çocukluk yıllarımızda futol topu vardı. Ancak bizim almamız mümkün değildi. Ramazan ve Kurban Bayramında el öpmeye gider on on beş kuruş toplayan, sokağın köşesine çıkar diğer arkadaşlarımızı beklerdik. Gelenlerden paraları birleştirir, onunla lastik top alır, onunla oynardık.

O da iki oyun sonra patlar oynanamaz hale gelirdi. Oyunlar yarıda kalacak değildi ya, al el acele, evdeki eski çaputları şerit halinde keser, ip haline getirip yumaklayarak top haline getirirdik. Onunla yine devam ederdi oyunumuz.

Tahta kaşıklarla çiğdem aşı yiyen çocuklar

On iki yaşımıza kadar oyun alanımız Çiftlik Mezarlığı yanındaki tarlalar ve bahçe kenarlarındaki iğde ağaçlarının altları idi. Sonraki yıllarda Kürt Pınarı Çayırılığı vazgeçilmezimiz oldu.

Çaygeçe'nin ilk futbol takımı

Çiftlik Mezarlığı yanındaki tarlalarda top oynadığımız yıllarda, rakibimiz hep yörüklerdi. Mezarlık karşısında altı yedi tane yörük evleri vardı. Onların çocukları ile maç yapardık. Sarılık ve Selimiye Sokaklarındaki haneler hep ‘muhacirlerdir.’ Yani bizler muhacir, onlar Yörük maç yapardık. Biz yenersek coşkuyla evlerimize dönerdik. Şayet yenilirsek mutlaka kavga çıkarırdık. Yörükler az, biz çoktuk ya, on beş yirmi kişi birden ceplerimize taş toplar, rakibimizi evlerine kadar kovalardık. Hatta hırsımızı alamaz, bir de evlerini taşlardık. Evden anaları çıkar “Amanın, macirler bizi bastı, yetişin gomşular.” diye bağırınca da her birimiz ellerimizdeki taşı atar, çil yavrusu gibi dağılır, hiçbir şey olmamış gibi evlerimize kaçar, uslu uslu girerdik. Ancak ertesi gün, sanki kavga eden biz değilmişiz gibi yine onlarla oynar, yine elimizdeki dürümlerimizi paylaşırdık.”

“Osmancık Caddesi’nin bozuk yollarında ine çıka giden bir faytonun gidişine Sarılık’ta rastlarsak eğer, arkasına asılır Yazı Çarşı’ya kadar

giderdik. O yıllar fayton en lüks taşıma aracı olduğu için, atların tıkı tıkı, tıkı tıkı faytonda koşulu olarak gidişi, bizi kendisine çekerdi. Faytonun arkasına asılamayan bir arkadaş faytoncuya bağırırdı “Arkaya bi kamçı arkaya bi kamçı” diye. Faytoncu bu çağırışı anlardı ve kamçısını arkaya sallardı. Üç beş kamçı sallamada bir kamçı da mutlaka dokunurdu arkaya asılana. Faytonun arkasına asılan “Arkaya kamçı, arkaya kamçı” çığırtkanlığını duyar duymaz inebilirse kamçı yemeden kurtulurdu. Yok eğer inemez veya inmezse arkaya sallanan kamçıyı yer ve paldır küldür düştüğü bir olurdu. Hemen hemen her çocuk faytoncunun kamçısını yemiştir.

1940'lı-50'li yılların lüks taşıma aracı fayton

Hızlı düşmelerde kafamızın yarıldığı dahi olurdu. Buna karşın yine de asılırdık faytonlara. Kafamız yarılmış, kolumuz kırılmış aldırış eden kimdi. Çocukluk işte... Çocuk her yerde çocuk oluyor. O çocukluk günlerimiz çok güzel günlerimizdi. Keşke hep çocuk kalabilseydik... Bazı faytoncular çocuklar asılmasın diye faytonun arkasındaki asılacak yere iki üç sıra dikenli tel çektirdi. Buna rağmen yine asılan

Yazı Çarşı ve Çaygeçe'nin ihtiyar delikanlılar takımı

olurdu. Bu sefer de asılıp inerken dikenli tellere takılan üzerimizdeki giyeceklerimiz yırtılırdı.”

“Biraz daha ‘palazlayınca’ aklımız bazı şeyleri kavramaya başladı. Yine ortaklaşa aldığımız futbol topumuz da oldu. Maçlar da artık mahalleler arası oluyordu. Hem de çok çekişmeli... ayağımızda “kranpon” denen altı çivili futbol ayakkabısı yoktu ama, “kes” denen, altları eski kamyon tekeri parçası ile dikilmiş spor ayakkabılarımızı giyer, koştururduk toprak sahalarda. Ve maçların sonu yine kavgayla sonuçlanırdı. Huylu huyundan vazgeçer mi? Çaygeçeli olarak biz yenersek yine coşkuyla mahalleye dönerdik. Şayet yenilirse hır güreksiz olmazdı. Hatta kavga sonunda bazılarımızın eli yüzü şiş ve morarmış olurduk.”

“İlerleyen zamanda parçacılardan aldığımız forma şeklindeki tişörtlere, muhacirlerin eniştesi Bahri Hocamızın Güven Reklam tabela atölyesinde bedava numara yazdırarak takım kurduk. Daha sonraları da resmileşerek “Çaygeçe Spor Kulübü” adı altında bir spor kulübümüz oldu. Amatör ruhla oynadığımız futbol maçlarında elbette yendiğimiz de oldu, yenildiğimiz de. Ancak kavga gürültü yoktu artık.

Yenildiğimizde, oyunda ne gibi hatalarımızın olduğunu sorguladık, yorumladık.

Çaygeçe Spor Kulübü on yıl faaliyet gösterdi. Bu on yıllık faaliyet döneminde birkaç defa ‘şampiyon’ olarak kupayı kulübümüze taşıdık. Şampiyon olduğumuzun sevinci, coşkusu bambaşka bir gençlik duygusuydu. Çoğumuzun o yılların yaşantısını anlatan fotoğrafları albümlerimizin en ön sayfaları arasındadır. Zaman zaman bir araya geldiğimizde çocukluk ve gençlik yıllarımızın yaşantısını yad eder, gülüşürüz çocukluk kavgalarımıza.

Aslında istediğimizi alıp bulamıyorduk ama, huzurluyduk, mutluyduk. Çünkü her şeyin doğal olduğu gibi, hareketlerimiz ve kavgalarımız da samimi ve doğaldı. Azla yetinirdik. Kanaat her zaman her şeyin önündeydi bizim için. Ya şimdi? Onu da, bu anlattıklarımı okuduktan sonra siz değerlendirin.”

MUHACİRLER VE (MA’CİR MAHALLESİ)

Sarılık ve Selimiye Sokaklardaki haneleri “Muhacir” diye adlandırdık ya, aslında Ahıska Türkleri’dir.

Ahıska Türkleri, Gürcistan’ın güney batı ucunda, merkezi Ahıska olan, Masketi Bölgesinde yaşayan Müslüman nüfusa 20. yüzyılın ikinci yarısında verilen addır. Bölgenin adından dolayı Masketi Türkleri ya da Misket Türkleri olarak da bilinir. Bu farklı adlandırmalar Ahıska Türkü teriminin yeni olmasından ve tarihsel kaynaklarda yer almamasından kaynaklanır. Toplam nüfusu dört yüz bin veya altı yüz bin arasındadır.

Bugün Ahıska Türkleri 2. Dünya Savaşı’nda yaşanan zorunlu sürgünler nedeni ile Sovyetler Birliği’nden Türkiye ve Amerika’ya geniş bir şekilde dağılmışlardır. O zamanlar Sovyetler Birliği Türkiye’ye yönelik bir baskı kampanyası başlatmıştı. Stalin, Ahıska’daki Türklerin Sovyetlere düşman olması ihtimali ile Türk nüfusu temizlemek istemiş,. Bunun için de 1944’de Ahıska Türklerini kaçakçılık ve casusluk yapmakla suçlamıştır. Stalin tarafından

Gürcistan'dan kovulmuşlar ve acımasız insan hakları ihlallerine maruz kalmışlardır. O tarihte 115.000 Ahıska Türkü Orta Asya'nın çeşitli bölgelere sürülmüş, bir kısmı da Türkiye'ye kaçmıştır. Bu kaçışlar ikinci kovulma ve ikinci kez yurtlarını terk etmedir.

Birinci kovuluş ve yurtlarını terkedişleri Rus Çarı zamanında 93 harbi diye bilinen 1877 Osmanlı-Rus savaşında yaşanmış ve ikincisinden çok daha hazin ve acı sonuçlar doğurmuştur.

Ahıska Türklerinin 93 Harbinde gelenlerin çoğunluğunun ilk iskan yerleri Bayburt ve Erzurum olmuş, bir kısmı da İç Anadolu'da iskan ettirilmiştir. Anadolu'da iskan ettirilenlerin hepsinde olduğu gibi 93 Harbinde Çorum'da iskan ettirilenlere de yer gösterilmiş, toprak verilmiş, bundan sonraki yaşamlarını kendileri çalışıp, kazanarak huzur içinde geçirmeleri sağlanmıştır.

93 Harbinde Rusların mezaliminden yurtlarını terkederek Ahıska'dan Anadolu'ya gelip Çorum'da iskan edilen dört kardeşin yerleşim alanı Osmancık Caddesi üzerindeki Selimiye Cami civarı ve Selimiye Sokaklarıdır. Çiftlik Mezarlığı aşağısında Ölçek cami civarında da iskan edilenler vardır. Hatta Çaygeçe'nin Sarılık ve Ölçek cami mevkileri "Muhacir Mahallesi" olarak da bilinir ve tanınır olmuştur. (Kaynak: Vikipedi)

Sarılık ve Selimiye sokaklarında iskan edilen dört kardeşin başındaki saçlar erken dökülerek dazlaklaşmıştır. Çoğu yerlerde saçları dökülerek 'dazlak' olanlara "Kel" derler. Bu dört kardeşe de Kel Ebo, Kel İbo, Kel Memet, Kel Şerif denmiş.

Ahıska göçmenlerine yöremizde "Muhacir" dendiğini herkes bilir. İşte Çaygeçe'de Sarılık ve Selimiye sokaklardaki tüm Muhacir aileler bu dört kardeşten türeyenlerdendir. Zamanla kalabalık bir kitle oluşturmışlardır. Bunca yıl geçmesine karşın yöresel dillerini bırakamayan; hala toprağa "Torpak", köprüye "Körpü", yaprağa "Yarpak" diyenler vardır. "Ataş başaa (başına), torpak karnaa (karına) diye ilenenler vardı. "Vayaan kalıym" diyenler...

Sarılık ve Selimiye sokaklardaki muhacirler çok uyumlu ailelerdir. Köylerde yaşayan muhacirlerle hiçbir zaman bağlarını koparmamışlardır. Genellikle tarım ve hayvancılık yapmışlar, bağ

bahçe oluşturmuşlardır. Çoğunluğu da merkeze bağlı Buran Köyünde yaşıyor.

Bakin, çünkü “Muhacir Balası Şakir Kaplan” anlatmasını şöyle sonlandırdı:

“Kendi bahçemizde kara kara ‘amasgane’ erikleri ve diğer meyveler konu komşuya dağıtılacak kadar çoktu ama, yine de Servet Amca’nın bahçesine meyve çalmaya giderdik. Hem de iddialı ve macera yaşamak için. Servet Amca’yı hatırlamışken ondan bir anekdot aktarayım:

Servet Amca o yılların en gözde mesleği Arzuhalıcılık yapardı. İlk gençlik yıllarında bir arkadaşımın işi için Servet Amca’nın Arzuhalcı dükkanına gittik. Arkadaşım meramını anlatırken ben biraz uzakta duruyorum. Servet Amca bana baktı baktı, ‘sen de mi macir (muhacir) balasıydın? Kimlerdensin?’ diye sordu.

Ben çekinerek sorularını cevaplayınca, “Dinle beni bahçemin hırsız. Senin gibilere canım kurban olsun. Siz beni görünce kaçıyordunuz. Şimdikiler kaçarken dönüp avradıma sövüyor” diye dertlendi.

Bu söz üzerine o kadar çok utandım ki, elim yüzüm kıpkırmızı oldu. Aslında Servet Amca bizi övüyordu. Gururlanmıştım. Anca ‘şimdikilerin’ sözüne de yerin dibine giresim geldi.”

“DÜN VE BUGÜN” ÜZERİNE

Çorum’un etrafı bağlarla kaplı demiştim ya; özellikle esnaf her Pazar iki tekerli eşek arabalarına veya ‘yaylı’ya biner bağlarına giderdi. Sabahın erkeninde bağına gider, akşama kadar semaverini yakar, çorbasını içer, yemeğini orada yerd. Şimdi o bağlardan ve böyle bir yaşantıdan eser kalmadı. Bunlar gibi, bugün eski Çaygeçe’den de söz etmek mümkün değil. Dolayısıyla eski Çaygeçeli de yok artık.

Mahallenin sakinleri birer birer şehir merkezine taşındı. ‘İskedos’ dediğimiz ahşap evler, kerpiç duvarlar harap olup birer birer yıkıldı. Yerine “apartman” denen yüksek binalar yapıldı. Dolayısıyla eski dostluklar, eski komşuluklar, komşu dayanışmaları da yok oldu.

“Komşu komşunun külüne muhtaç” özdeyişi yerine;

“Komşu komşuyu tanımıyor” sözü söyleniyor.

Önceleri evde ne pişerse bir ‘sahan’ da komşuya götürülüyordu. Bugün bitişik komşu acından ölse kimsenin umurunda değil.

“Komşuda pişer, bize size de düşer” özdeyişinin anlatıları nasıl kayboldu, nerelerde kaldı anlaşılır gibi değil...

“Komşun aç dururken, sen tok durursan...”

“Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olamazsınız...” deniliyordu. Bu sözler buzu bırak, su yüzüne mi yazıldı?

“Şimdi zaman değişti” diyor.

Zamanın değiştiği yok; zaman yine eski zaman. Gün yirmi dört saat. Ay otuz gün. Yıl, yine dört mevsim. Ve yıl, gününü, saatini, dakikasını tamamlayınca ‘yeni yıla’ giriyor. Her sabah güneş yine doğudan doğup, batıdan batıyor. Böyle olunca zamanın neresi değişti? Değişen zaman değil, insanlar değişti. İnsanların fiziği değil, beyinlerindeki düşünceleri değişti. İnsanlar değil, ‘insancıklar’ olduk...

Sosyal yaşantılarımız değişti. Adet anelerimiz değişti diyemiyorum, yok oldu. Düşüncelerimiz, görüş açımız, hayata bakış açımız değişti. Küçük büyüğü tanımaz; büyük küçüğü anlamaz oldu. Neredeyse, konuşulan güzel Türkçemizi anlamaz olduk, dilimiz değişti...

“Geçmişini bilmeyen, geleceği inşa edemez” sözü, gençlere neyi anlatmak istiyor... ‘Bulucu’ değil, taklitçi olduk; üretici değil, tüketici olduk.

Bakın sevgili ozanımız “Elvan” mahlası ile yazdığı “Çorum Bağları” isimli şiiriyle (çocukluğumuzun Çorum bağlarını) anlatırken, az da olsa o yılların yaşantısına da değinmiş.

(Not: Şiirin altında adı yazılı değil. Ancak benim öğrencim eğitimci Elvan Giraz olsa gerek...)

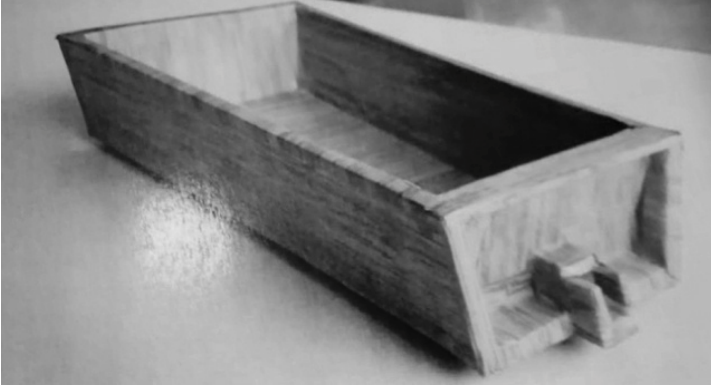
ÇORUM BAĞLARI

Bıcaklıkta kaldı, bakır guşene,
Banmada akpekmez, çırpıyok artık.
Çığnardık olukta, bütün üzümü,
Kaynamış sırayı, içmiyok artık.
Gidip de bağlara, tevek budardık,
Getirip çibığını, yakımıyok artık.
Arayış ederdik, goca dalları,
Ha 'lere meyvalar, goymuyok artık.
Her Pazar bağlara, gidip bakardık.
Gonya Arabasına, binmiyok artık.
Bekçi düdük çalıp gelir yanına,
Bir paket cüvere, vermiyok artık.
Olmuş kayısılar, dökülmüş yere,
Yarıp da güneşe, sermiyok artık.
Çiğdini çıkarıp, satardık bizler,
Dönüp de yüzüne, bakımıyok artık.
Bağımız iki imbal, biraz büyüktü,
Ot olmasın diye, depmiyok artık.
Kuyudan su çekip, sularlık yazın,
Ağaçların dibini, eşmiyok artık.
Kadife Çeşmesi, çayırın içi,
Akdudu toplayıp, yemiyo artık.
Oluğa su dolar, çörteni tahta.
Buz gibi suyundan, içmiyok artık.
Suyumuz var diye, biz havalanıp,
Bağ kıyısına kavak, dikmiyok artık.
Kızılca armudu, çiğit armudu,
Bulup da bir kere, yemiyo artık.
Ceviz ağacına, salıncak kurup,
Tepetaklak arkaya, düşmiyok artık.
Kelik de merzuvan, durup dururken,

Çıkıp da yokarı, bakmıyok artık.
 Çorum etrafında, bağları vardı,
 Yok oldu hepisi, kalmadı artık.
 Apartman yaptılar, şimdi yerine,
 Serin serin yeli, esmiyo artık.
 Bağın yollarında, bekler çocuklar,
 Dayım elma at diye, goşmuyo artık.
 Arkasına asılıp, giderdik bizler,
 Kamçısını paytoncunun, yemiyok artık.
 İlkbaharda olan, al kirazımı,
 Gurtlanmışık diye, yemiyok artık.
 Toplardık meyvayı, güzün olunca,
 Gonuya gomşuya, vermiyok artık.
 Boğazıma duran, ham eyvazların,
 Hevengini yapıp, asmıyok artık.
 Sergilik üzümeleri, getirip eve,
 Damüstünde yere, sermiyok artık.
 Memleketim sana, daha ne deyim,
 Yok ettik bağları, görmüyok artık.
 Elvanım ağlarım, sızlıyor yürek,
 Köpek ciğer sızlar, gülmüyok artık.

Çamaşır yıkamada kullanılan taş tekne

Şınavat (Üzüm çığnama oluğu)

ANILARDA KALANLAR

Ben, bugünkü gençlik, Çaygeçe’yi bilmez demiştim ama yanlışmışım. Meğer Çaygeçeli gençlerin “Çaygeçeliler” adında internet siteleri varmış. Biz yaşlılar ‘teknoloji özürlü’ olsak da, gençlik, birbirleri ile internet kanalı ile haberleşiyorlar. Hem de Çaygeçe’nin meşhurlarını internet kanalı ile nasıl anlatıyorlar bir bilseniz. Samimi, candan, esprilerle dolu hoş sohbetle...

“Öğrenmenin yaşı yoktur” denir ya, ben de, Çaygeçe ile bilmediklerimi onlardan öğrendim. Anılarda kalanlar o kadar çok ki, hepsini yazsak kapsamlı bir kitap olur. Ancak bazılarını ben anlatayım da şu gökkubbede bir hoş sedamız kalsın. İşte unutulmayanlar:

**Servet Amca*

Bahçesine meyve hırsızlığına giren çocuklardan rahatsız olup, tüfeği kapığı gibi “Ula Rado, tüfekte iki mermi var; biri sana, biri bana” diye çocukları korkutan mahallenin danışmanı, sevilip sayılanı Servet Amca unutulur mu?

**Mahallenin Şahan Ablası ve Bedii Dede*

Sokağın yaşlılarından zayıf, çelimsiz, kısa boyluydu Bedii Dede. “Ataş başaa, toprak karnaa” diyenlerdendi. Avlulu, büyük bahçeli bir evde oturuyordu. Sokağın tandırı olan tek evdi. Evin ‘kanatlı’ denen büyük kapısı hiç kapanmaz, herkes izinsiz girip çıkardı bahçesine. Sokağında kim yufka ekmek yapacaksa, sabahın erkeninde ununu, tahta teknesini, kesini... alır, Bedii Dede’nin tandırını kendisinden izin almadan bile kullanabilirdi.

Ekmek yapılacağı gün beş altı kadın oklavasını, ekmek tahtasını alır gelirdi. Sabahın erkeninde başlayan yufka ekmek yapma işlemi, ikindi sonuna kadar devam ederdi. Bazen akşam ezanına kadar devam ettiği de olurdu. Yufka ekmek yapmak için gruplar ‘imece’leşir, yapım işleminin her safhasında yardımlaşılırdı.

Yufka ekmek yapmak beceri gerektirir. Her kadın yufkayı istenilen incelikte açamaz. Açılan ince yufkayı tandır üzerindeki kızgın sacda, kıvamınca ve yakmadan, parçalamadan pişirmek ise çok daha ustalık istediği gibi, beş altı tahtada açılan yufkayı, yufka açıcıları bekletmeden pişirmek de hem el çabukluğu, hem daha çok ustalık ister. Sokağın en usta yufka ekmek pişiricisi “Şahan Abla” olarak isim yapmış, çok şakacı, samimi, sözü hiç kimseyi incitmeyen mahallenin Şahan ablasıydı.

Yine bir gün Bedii Dede’nin avlusundaki tandırda yufka ekmek yapılmaktadır. Şahan Abla yine tandırda saç üzerinde yufka ekmek pişirmektedir. Bedii Dede de önceden hazırladığı kerpiçlerle aynı gün bahçe duvarı örmekle meşguldür. Bedii Dede tandırdan gönderilen sıcak bazlamasını hem yer, hem duvar örür. Ancak örülen duvar tabandan itibaren eğik yatık örüldüğü açıkça görülür. Ekmek yapan kadınlar ve özellikle Şahan Abla duvarın eğik örüldüğünü fark ederek Bedii Dedeyi uyarır. “Bedii Dede duvarı eğik örüyorsun; örülen duvar biraz daha yükselince o duvar yıkılır” der.

Ancak Bedii Dede uyarılara kulak asmadan duvar örmeye devam ettiği gibi, kadınlara:

“Siz işinize bakın, ne anlarsınız siz duvar örmeden” diye Şahan Ablaya çıkışır. “Ellerinin hamuru ile erkeğin işine karışıyorlar” diye de kendi kendine söylenir.

Kadınların ve özellikle de Şahan Ablanın birkaç defa uyarmasına karşın Bedii Dede ikindiye kadar duvar örmeyi sürdürür. Son birkaç kerpiç kalmıştır örgünün bitmesine. Kalan bir kaç kerpicisi de yükselen duvarın üzerine kor komaz, örülen duvar tabana yakın yerden (carhıdanak) Bedii Dede'nin üzerine doğru yıkılır. Bedii Dede yere (kapaklanarak) düşer.

Ekmek yapan kadınlar işi bırakıp koşarak (ellerinin hamuruyla) Bedii Dede'yi yerden kaldırırılar. Bedii Dede yerden kaldırılırken kendi üslubunca duvara küfreder. Bedii Dede'nin üst baş çamur olmuş, ancak canı kurtulmuştur.

Bedii Dede bir müddet sonra ellerini böğrüne kor, yıkılan duvara bakar, bakar; sonra, tandıra giden kadınlara dönerek;

“Kız fişkılar ördüğüm duvara nazar ettiniz, sizin nazarınızdan yıkıldı bu duvar” diye ilenir.

İşine dönen kadınlar, Bedii Dede'nin bu sözüne gülüşürken Şahan Abla “Vayaan kalıyım emi Bedii Dede. Ataş başaan, torpak karnaan...” diye tekrar gülüşürler.

Bedii Dede'nin duvar örme ustalığı yıllarca söylenmiş, unutulmamıştır. Hatta her duvar ören ‘usta geçinene’ de, “Dikkat et, Bedii Dede'nin duvarına benzemesin” diye söylenir olmuştur.

Mahallenin Şahan Ablası ve duvar örme ustası! Bedii Dede unutulur mu?

**Molla İzzet*

Kış geceleri evine gelen kadın erkek komşulara pehlivan tefrikaları, cenkler, kahramanlık hikayeleri, şiirler okuyan Molla İzzet mahallenin tek okur yazar kişisiydi. O da diğer muhacirler gibi çiftçilik yapardı. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde Medrese öğrenimini bitirmiş, ancak babası Gafur Hocanın “Sabahın tutamağını bırakma oğul” vasiyetine uyarak çiftçilik yapan ‘hoşgörülüğü’ ile de tanınan birisiydi. Ayrıca Kabakulak olan çocukların kulak bölgesindeki şişkinliğin etrafını, o günlerin ‘kopya kalemi’ ile daire çizerek, içine, eski yazı ile Besmele ile birlikte “El benden, derman Allah’tan” yazan

ve asla para kabul etmeyen Gafur Hoca'nın oğlu Molla İzzet unutulur mu?

Gafur Hoca'nın oğlu Molla İzzet radyo ve televizyonun olmadığı o yılların yılbaşı gecesinde, o günlerin en büyük ve neşeli eğlencesi olan Teltel Çekmenin ustası ve yaptığı telteli komşularıyla paylaşan kişisiydi de. Yöresel yemeklere şiirler ve deyişler de söylerdi. Onun 'Madımak Güzellemesi'ni, Çorum Halk Kütüphanesi Şefliğinden emekli Hakkı Bülhan Ertekin "Gafur Hoca'nın oğlu Molla İzzet Arın'dan" 01 Mayıs 1990'da derlemiştir. Ve 05 Mayıs 1990'da Çorum Haber Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Ancak Molla İzzet Madımak Güzellemesi'ni kendisinin yazmadığını, kimin yazdığını bilmeden ilk gençlik yıllarında ezberlediğini söylemektedir.

Madımak Güzellemesi

*Kimi al giymiş kimi kırmızı
Başına toplamış gelini kızı
Yaprağı yeşildir kökü kırmızı
Yedikçe ballanır güzel madımak
Ocağı yakıp da odun atınca
Dürüm edip iki elle tutunca
Bir de sarımsaklı yoğurt katınca
Doyulmaz lezzetine senin madımak
Madımak yaylanın yolunda biter
Gün dönümünde mevsimi yeter
Gurbette olanın burnunda tüter
Yenildikçe yenilir güzel madımak*

Ancak:

Molla İzzet'in dediği gibi bu şiir kendisinin değildir. Şiir, Halk Ozanı Hüseyin Çırakman'ındır. Ve adı da Madımak Güzellemesi değil, yalnızca "Madımak"tır. Ve de Molla İzzet'in ezberlediği gibi üç kıta değil, altı kıtadır.

Hüseyin Çırakman’ın şiirlerini Çorum Belediyesi “Bir Damla Suyum” adıyla kitaplaştırarak Kültür Yayınlarına katmıştır.

Çorum Belediyesi Kültür Yayınlarından Hüseyin Çırakman’ın “Bir Damla Suyum” kitabının 146. sayfasındaki “Madımak” şiirinin aslı ve tamamı (altı kıtası) aşağıdaki gibidir.

Madımak

*Kızlar size müjde, çıktı madımak
 Bıçağı eline al, toplamaya bak
 Çift fistan üstüne bir de önlük tak
 Çık harman yerine sallan bir zaman
 Madımak yiyenin kesilir hızı
 Başına toplamış gelini, kızı
 Yaprığı yeşildir, kökü kırmızı
 Yiyenler tadına doymaz madımak
 Madımak yaylanın yolunda biter
 Günün dönümünde mevsimi yeter
 Gurbette olanın burnuna tüter
 Yaz kış eğlencemiz sensin madımak
 Toplayıp da bir tahtada kıyarlar
 Temizleyip bir seledede yuyarlar
 İçine de biraz bulgur koyarlar
 O zaman lezzetin artar madımak
 Yakarlar ocağı, odun atınca
 Dürüm dip iki elinle tutunca
 Bir de sarımsaklı yoğurt katınca
 Artık lezzetine doymam madımak
 Sefil Hüseyin’im kısmetin arar
 Sıcak yiyene pek fazla yarar
 Güzeller bohçe edip beline sarar
 Değdiği yeri hiç incitmez madımak
 Molla İzzet’in babası Gafur Hoca Osmancık Caddesi üzerindeki
 Selimiye camiinde kırk yıl hiç ücret talep etmeden ve hiç aksatmadan
 gönüllü imamlık yapmıştır.*

Çaygeçe'nin bu güzide insanı Gafur Hoca ve oğlu Molla İzzet unutulur mu?

**Gıdı gıdı Safiye Teyze*

Çaygeçe'de “sınıkçı” diye ün yapmış, Molla İzzet'in kız kardeşi, mahallenin ‘kırık çıkıkçısıydı Safiye Teyze.

Safiye Teyze, kırık ve çıkıkları için kendisine gelenleri kendi evinin yakınındaki bakkala gönderir, “üç yumurta al, bir de gıdı gıdı al” derdi.

“Safiye Teyze yumurtayı anladık da, gıdı gıdı nedir?” diye soranlara: “Sen bakkala söyle o verir” der, gıdı gıdıyı açıklamazdı. Sonra “Hasta burda otursun, siz gidin alın” derdi.

Yumurta ve gıdı gıdı almaya gidenler evden çıkınca hasta ile konuşur, güzel sözler söyler, sardığı kırık ve çıkıkların hepsinin iyi olduğunu anlatır, hastaya güven verir, psikoloji olarak rahatlatırdı. Yumurta ve gıdı gıdı gelince, yumurtanın akını çeşitli karışımlarla karıştırır, kan oturmuş yerleri de hastaya göstermeden avuç içine aldığı gıdı gıdı ile hafif çizerek kanatır, kırık kemiği birleştirerek veya çıkığı yerine oturtturarak, sonra sıkıca sarardı.

Safiye Teyze jilete “gıdı gıdı” derdi. Bakkala “gıdı gıdı vereceksin” deyince jilet vereceğini anlardı bakkal. Safiye Teyze'ye:

“Jilet desem, hasta ‘benim etimi mi kesecek acaba’ diye düşünür, belki de korkar kaçır” diye anlatırdı. “Jileti avucumun içine alıyorum, hastaya göstermeden ucunu hafifçe kol veya bacadaki kan oturmuş yerlere değdiriyorum, pis kanın dışarı atılmasını sağlıyorum. Bak gıdı gıdı yapıyorum diye de hastanın gönlünü alıyorum. Herhalde dikkat etmişsinizdir nasıl yaptığımı...” diye açıklardı.

Çaygeçe'nin “sınıkçı” Safiye Teyzesi ve onun gıdı gıdı unutulur mu?

**Davudi esli Muttalip*

Muttalip Çaygeçe'nin kabadayılardan idi. Kabadayı dediysem yaramazlığıyla değil; dürüstlüğü, mahalleyi kollayıp gözetleyerek sahiplenmesi, iyi ve samimi verileri ile meşhur kabadayı idi Muttalip. Kendisi Belediyede memurdu. Kimseden korkmayan, gözünü budaktan sakınmaz 'gözü kara' birisiydi. Resmi görevi dışında zamanını Yazı Çarşı'daki Atalılar'ın kahvede oyun oynayarak geçirirdi. Gecenin on ikisinde kahveler kapanınca Selimiye sokaktaki evine giderken komşuların kapılarını kontrol eder, açık kalmış kapıları kapatır, adeta sokağı bekçiliğini yapardı.

Muttalip'in uzun süre unutulmayacak olaylı işleri çoktur. Size birkaçını anlatırsam yine "gökkubbede bir hoş seda" bırakış olurum:

-Bir gün Muttalip gecenin on ikisinde evine giderken kendi sokağında tanımadığı bir gence rastlar. "Bu saatte ne arıyorsun buralarda sen?" diye, gür sesiyle sertçe çıkışınca, genç cevap vermeden korkar ve yakınındaki duvarsız bahçeye kaçar. Muttalip kaçan genci mutlaka yakalama çabasıdadır. Ancak genç karanlıkta bahçede kaybolur. Muttalip, genci bahçede arayıp bulamayınca bahçenin sahibi mutaf Memduh'u yatağından kaldırır, el feneri ile, bahçede kaybolan genci ararlar. Dolaşırken bir yerlerden bir inilti gelir. İnilti sese yaklaşırlar, ses bahçedeki kuyudan gelmektedir. Meğer genç, Muttalip'in sert çıkışından korkup kaçarken bahçedeki 'körkuyu'ya (suyu olmayan) düşmüş, inleyip duruyordur. Çıkamıyordur da... Memduh'un evinden urgan getirip genci binbir güçlükle kuyudan çıkarırlar. Önce gencin bir yerlerinde kırık çıkık olup olmadığını sorarlar ve kontrol ederler. Kırık çıkık olmayınca bir güzel dayak atarlar. Ve sonra da gece devriye gezen polis ve bekçiye teslim ederler. Muttalip unutulur mu?

-Yine bir gün kızının durduğu eve habersizce giren roman kadını yakalar. Muttalip Davudi ve gür sesiyle bağırarak, gürültü patırtıyla dışarı çıkarır. Dışarıda kavga gürültü derken Muttalip hırsını yenemez, kadını kucakladığı gibi başı ve kolları aşağıya, bacakları yukarıya gelecek şekilde evin önündeki çöp varilinin içine sokar. Kadının "can kurtaran yok mu, öldürüyorlar beni..." diye bağırisına, bağırtı

gürültüye gelen komşular çöp varilinin içinde iki bacağın debelenmesine şaşırıp kalırlar.

Kadının ölebileceğinden korkup yine Muttalip'in yardımı ile varili devirip kadını varilden çıkarırlar. "Bir daha bu sokağa gelmeyeceksin" diye tembihleyip kadını bırakırlar. Bu Muttalip unutulur mu?

- Muttalip resmi görevinden emekli olduktan sonra bir un fabrikasının ununu satmak için Yazı Çarşı'da bir dükkan açtı. Muttalip çok uyumlu bir insan olduğu kadar da, ani parlayan, sonunu düşünmeden hareket eden bir insandı. Dükkan komşuları ile çok iyi geçinirdi.

Bir gün, kendi dükkanına bitişik tenekeci dükkanında oturup çay içerken, aynı dükkan sahibinden şerit metre istemeye Muttalip'in tanımadığı biri gelir. Ve şerit metre ister. Ancak tenekeci metreyi vermek istemez.

"Önce de istedin verdim. Ama zamanında getirmedin. Bana her an lazım oluyor, veremem, başka bir yerden iste" diyerek metre isteyenin ısrarını geri çevirir.

Metre isteyen kişi daha da ısrarla isteyince Muttalip araya girerek:

"Ne ısrar ediyorsun, vermek istemiyor işte. Çık dışarı git işine" diye adamı tersler.

Bu söz üzerine adamlar aralarında aniden bir tartışma başlar. Hatta itişip kakışırlar. Bir de küfürleşince, Muttalip hemen kendi dükkanına koşar, her zaman dükkanda bulundurduğu kalın sopayı alır ve adamın omzuna vurur.

Sopayı vurduğu kişi hem genç, hem de Muttalip'ten güçlü kuvvetlidir. Adam bir defa yediği sopayı Muttalip'in elinden çekip alır ve o da Muttalip'in bacağına bir defa vurur. O anda Muttalip'in bacağının kaval kemiği kırılır.

Muttalip, ambulans, hastane, doktor, koltuk değneği... derken çok ızdırap çektiği gibi, bir de mahkemelik olur. Mahkmede, koltuk değnekleri ile hakimnin karşısına çıktığında Muttalip olayı olduğu gibi anlatır ve sonunda:

"Hakim Bey, bu gencin suçu yoktu, bütün suç benimdi. Önce ben ona bir defa vurdum, o da benim sopamla bana bir defa vurdu, iki desem

yalan olur. Bire bir ödeştik” der. “Sizden de, genç arkadaştan da özür dilerim. Benim davam yok” diye davasından vaz geçer.

Bu itiraf üzerine hakim boynunu bükerek, güler ve ikisini barıştırtırken: Muttalip:

“Sayın hakimim, zaten ben küs değilim ki. Arkadaşımdan tekrar özür diliyorum, hakkını helal etsin bana” diye kucaklaşırken, bir de espri yapar; “O da küs değil bana, değil mi genç arkadaşım.”

Çaygeçeli kabadayı Muttalip işte böyle mert birisiydi. Çok tok ve gür sesli olduğundan Çaygeçeli Muttalip’e Bağirtlak Muttalip de derlerdi. Bu mert, dürüst kişilikli Çaygeçeli Bağirtlak Muttalip unutulur mu?

**Çaygeçeli İkizlerin İsmail*

Çaygeçeli’nin ilk okuyanlarından İsmail. Ortayı bitirmiş, liseye gitmişti. Bir de ikiz erkek kardeşleri vardı kendinden küçük. Mahalle çok severdi sevimli ikizleri.

İsmail, ortaokulda başladığı güreşe Lisede de devam etmiş, sıkletinde, okul güreş takımına dereceler ve kupalar kazandırmıştı. Güreş hocası olimpiyat şampiyonu Adil Candemir’di. Antremanlarını sıkletinden ağır güreşçilerle, yine olimpiyat şampiyonu Mahmut Atalay gibi usta güreşçilerle yapardı. Bunun içindir ki, ülke çapında okullar arası güreş müsabakalarında, sıkletinde şampiyonlukları vardı. Aynı alanda kalsaydı uluslararası güreş müsabakalarında İstiklal Marşımızı söyleyip, şanlı bayrağımızı yükseslere çektirirdi.

İkizlerin İsmail ‘minderlerde’ kalmamış, eğitim camiasına katılmış, öğretmen olmuştu. Bu alanda beş yıl gibi kısa bir süreçte, kültürel alanda söz sahibi olan yüzlerce öğrenciyi hayata ve topluma kazandırma başarısını göstermişti. Ne yazık ki, ikiz kardeşlerinin ikisinin aynı zamanda askere gitmesiyle, eğitimciliğinden de ayrılarak, babasının bakkal dükkanına dönmek zorunda kaldı.

O yıllar ülke çapında plak, pikap, radyo, kaset, teyp furyası başladı. Çaygeçeli İkizlerin İsmail ticari yeteneğini kullanarak, bakkal dükkanını o yöne kaldırıp İkizler Ticareti kurdu. Ve şehirde bu alandaki boşluğu yakalayarak plak, pikap, radyo, kaset, teyp ticaretine başladı. Ülke çapında ün yapmış sanatçılarla, “İkizler” markası adıyla

plak yapıp, onlarla konserler tertipleyen Çorum’da ilk defa Çaygeçeli İkizlerin İsmail oldu. Daha sonra da televizyon furyası ile İkizler Ticareti televizyonlarla donattı. İkizler de askerden gelince İkizler Ticaret Ailesi, bünyesine beyaz eşyayı, benzin istasyonunu, kömür ocağı işletmeciliğini de katıp, çeşitli alanda büyüdü...

Şimdi, kardeşleri yanında yoktur ama Çaygeçeli İkizlerin İsmail Toprak Sanayi alanında oğlu ile birlikte fabrika sahibidir. Üretken, yüzlerce çalışanına ekmek kapısı açmıştır...

Plak, pikap, radyo, kaset, teyp, televizyon, beyaz eşya ticaretindeki dönemlerde; Yazı Çarşı, Çaygeçe ve civar köylerin hanelerinde bu eşyalardan almayan yoktur. Çünkü Çaygeçeli İkizlerin İsmail güler yüzüyle, kültürüyle, ticari anlayışıyla hareket etmiş, hiçbir müşterisini geri çevirmemiş, “Al götür, hayırlı olsun, paran yoksa sen sonra ödersin inanıyorum...” toleransıya, hiçbir Çaygeçeliyi, Yazı Çarşılıyı, civar köy halkını, beyaz eşyasız, radyo televizyonsuz bırakmamıştır. Alanlar belki de o günden bu güne, İkizler Ticaretten aldığı eşyalarını hala kullanmaktadır. Çaygeçeli İkizlerin İsmail sattığı eşyaların paralarını, alabildikleri ile kalmış, alamadıklarını da hiçbirisini mağdur duruma bırakmadan üzerine sünger çekerek unutmıştır...

Yazı Çarşı, Çaygeçe halkı Çaygeçeli İkizlerin İsmail’i unutmuyor mu? Bu güler yüzlü, samimi, kültürlü, arkadaş ve dost canlısı, esprili Çaygeçeli İkizlerin İsmail’i unutur mu?

**Kalaycı Abdullah*

Kalaycı Abdullah mahallenin tek kalaycısıydı. Bakır kazanları ve kapları en güzel Kalaycı Abdullah kalaylardı.

Televizyonların henüz yeni yeni evlere girdiği dönemdi. Kalaycı Abdullah da televizyon alacak geceleri evini şenlendirecekti. Kalaycı Abdullah televizyon almak için, televizyon satıcısı Osmancık Caddesi üzerindeki İkizler Ticarete gider. Oturup ikram edilen çayı içerken dükkana bir başka müşteri daha girer. O da televizyon alma niyetiyle gelmiştir. Kalaycı Abdullah’ın uzaktan tanıdığıdır. Gelen kişi alacağını söylemeden önce Kalaycı Abdullah’la muhabbetleşir. Hal hatır sorar. İşlerinin nasıl olup olmadığını sorar. Sonra cebinden

Malbora sigarasını çıkarıp Kalaycı Abdullah’a ikram eder. Malborayı birlikte tütürürler. Ve sonra televizyon alacağını söyler.

Ancak İkizler Ticaretin baş patronu İsmail adamı hiç tanımadığı için kefilli senet ister. Çünkü, adamı ‘gözü’ tutmamıştır ve hiç ön ödeme yapmadan almak ister televizyonu. Tanınmayan müşteri:

“Abdullah ağabeyimden daha sağlam kefil mi bulacağım. Aha kefilim” diye, Kalaycı Abdullah’ı gösterir.

İkizlerin İsmail Kalaycı Abdullah’ın gözüne anlamlı anlamlı bir şekilde baksa da, kaç göz işareti yapsa da anlamaz. Sonra “Bu adamı çok iyi tanıyor olmalı ki, adam dükkana girince ilk defa Kalaycı Abdullah’la muhabbet havasında sohbet ettiler” düşüncesiyle Kalaycı Abdullah’ın gözüne uzun uzun bakar. Yani ‘bu adama kefil olma’ demek ister.

Kalaycı Abdullah adamın “...aha kefilim bu” sözüne “Tabi tabi, elbette kefilim” diyerek adama kefil olur.

Senet düzenlenmeden önce İsmail:

“Abdullah ağabey, gerçekten kefil olacak mısın?” diye sorunca yine “tabi tabi” diyerek kefilliğini onaylar.

Adamın adına senet düzenlenir, kefil olarak da Kalaycı Abdullah çift imzayı atar. Ve adam televizyonu vadeli olarak hiç ön ödeme yapmadan alır gider.

Kalaycı Abdullah da vadeli almıştır televizyonu ama, senet istenmemiştir. Çünkü Kalaycı Abdullah İkizler Ticaretin hem komşusudur, hem de Kalaycı Abdullah dürüst bir sanatkardır.

Uzayan zaman içinde Malboralı adam borcunu ödemez. Kalaycı Abdullah bir dal sigarasını içtiği adamı arasa da bulamaz. Ve adama kefil olduğu için adamın aldığı televizyonun parasını da ödemek zorunda kalır.

“Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer” atasözünü hatırlayarak:

“Ah, ah. Bir dal cüvere aklımı başımdan aldı. Bir dal gavur cüveresine aldanıp kefil oldum. Bir televizyon aldım, iki televizyon parası ödedim. Bundan sonra babam mezardan çıksa, babama bile kefil olmam. Sütten ağızım yandı, çünkü.” Sözünü Çaygeçe halkına söyler olur. Ayrıca:

“Çaygeçeli herkes tanıdığı, konuştuğu her kişiye kefil olur. Ancak Çaygeçeli Kalaycı Abdullah hariç” sözünü de kendisi söyler durur... Ee ortalığı bir söz bırakan, bu söylemi yıllarca dilden dile dolaştıran Çaygeçeli Kalaycı Abdullah unutulur mu?

**Kuşbaz İboş*

Çaygeçe'nin en ünlü kuşbazıydı İboş. Belirli bir sanatı yoktu İboş'un. Yazın kiremit tuğla ocaklarında birkaç ay çalışır, kalan zamanlarında evinde güvercin beslerdi. Namı 'Çaygeçeli Kuşbaz İboş'tu. Her kuşbazın olduğu gibi İboş'un da evinde çok uzun ve ince bir sırtığı vardı. İşten gelince güvercinlerini pininden (kümes) salar, onların uçuşlarını çok haz duyarak seyrederdi. Havada takla atan 'taklacı güvercinlerin' takla atışlarına bayılırdı. Paçalısından tutun da, pal, Çorum Çıplağı gibi güvercinlerin en meşhurları Kuşbaz İboş'da bulunurdu. Ayrıca güvercinlerin alım satım konusunda güvercinlerden anlayan bir uzmandı. Sokaklarda yürüse de ayakları taşlara çarparak tökezlese de gözleri hep havada kuş arardı. Bazen sorarlardı İboş'a:

“Adamın kuşbaz olduğu nasıl tanınır?” diye.

“Adamın ayağına bakın. Başparmağının tırnağı yoksa veya kırıkta, mutlaka kuşbazdır.” Diye cevap verirdi İboş.

Çaygeçeli Kuşbaz İboş'un da her iki ayağının başparmaklarının tırnağı yoktu çünkü.

Çaygeçeli Kuşbaz İboş'u Çaygeçe ve Yazı Çarşı'da kime sorsan tanır. Herkesce tanınan Çaygeçeli Kuşbaz İboş unutulur mu?

**Çok isimli Uzun Bekir*

Çok isimliydi Bekir Usta. Dülger Bekir de derlerdi, Marangoz Bekir de... Sandıkçı Bekir de... Hatta Uzun Bekir Usta da diyenler olurdu. Boyu ile ün yaptığı gibi, sanatı da uzun söylenirdi. Yani “Dülger, Marangoz, Sandıkçı Uzun Bekir Usta.”

Kendisi güler yüzlü, şen şakrak, sözleri ile ortamı şenlendiren birisiydi. Kendisi de muhacir olduğu için, muhacir mahallesinden yetim bir kız alarak (ma'cir) mahallesine yerleşenlerdendi. Tek kelimeyle macirlerin hasıydı. En çok yiyeceği hamur işi, özellikle de

‘hingal’dı. Hingalden söz açıldığı zaman hingal için çok esprili sözleri vardı.

“Bir ma’cir üç ay hingal yemezse ma’cirlikten çıkar; altı ay yemezse Allah korusun imanından olur” der, gülerdi. Yine:

“Bir ma’cir ölmüş. Neden öldüğünü anlamak için karnını yarmışlar; karnından bir kazan dolusu hingal çıkmış” diye espri yapardı. Yine:

“Bir ma’cirin evinde bir telaş varsa, mutlaka hingal hazırlanıyordur. Çünkü, kimi hingal büküyordur. Kimi koskocaman kazanla su kaynatıyordur. Kimi de ağaçtan çatal yapıyordur. (O yıllar muhacirlerin evinde ve pek çok evde madeni çatal yoktu) çocuklar hingal kazanının yanından hiç ayrılmıyordur. Hatta hingal suyunu kaynatan ateşin dumanı bile bacadan bir başka tüter” diye gülerek hep espri konuşurdu.

Uzun Bekir Usta bulunduğu ortama neşe katan, hareketlilik kazandıran bir kişiliğe sahipti.

Muhacirler ve hingal hakkında çok espri yapardı ama, kendisi de has muhacir olduğundan hingal yemeden duramazdı. Bilseydi ki hingalin coşkulu söylenen, özellikle de muhacir şivesiyle söylenen türkünün varlığından habersizdi.

Kendisine Allah’tan rahmet dileyerek Hingal Türküsünü de aşağıya ben yazayım. İnaniyorum ki şu anda kendisi de yanımızdadır ve bu türküyü duyuyordur...

AHISKA HİNGAL TÜRKÜSÜ

*Kurban olem et hingalin adına
Doymaz olmaz lezzetine tadına
Bir kez olup ataş vurun oduna
Çok çetündür beklemesi hingalin
Hingal adı çok meşhurdur ellere
Kurben olem hingal yapan ellere
Tez getir dök dönüp bakar yollara
Çok çetündür beklemesi hingalin
Hingali de cürbe cürbe yaparlar
Bazan da içine kepek atarlar
Sabırsızlar çaynemezden yutarlar
Çok çetündür beklemesi hingalin*

Bekir Usta kendisinin Uzun Bekir Ustalığını şöyle anlatır:

“Gencim, bir keser bir testere dülgerlik yapıyorum. Dülgerlik dediysem, ustaların yanında ağaç iskele kurup mık çakıyoruz. O yıllar iş de pek yok. Güya mık çakmayı öğrendim ya, Ankara’ya gidip, çalışıp, güya para kazanacağım. Çorum’da da işler kesat. Büyük şehirlere çalışmak için gideler gibi ben de torbaya bir keser, bir testere, bir de mık önlüğü koyup Ankara’yı boyladım. Kırmalı tahta metre pantolonun arka cebinde yassı kalın dülger kalemi kulağımın yanından şapkaya sokulu duruyor ki herkes görüp dülger olduğumu bilsin. Güya ustayız ya, bu da ustalığın fiyakası.

Her usta ve işçi gibi Hacıbayram’a yakın sokakta iş bekliyoruz. Öğleye kadar yandaki işçi kahvesinde zaman geçirip sonra dağılıyoruz. Öğleye kadar iş buldun, buldun; daha sonra iş bulamazsın.

Yine bir gün, öğleye doğru kılığı kıyafeti düzgün birisi girdi kahveye. Bizleri gözleriyle kolaçan etti ve “içinizde dülger var mı?” diye sordu. Üç beş kişi hemen kalktık ayağa. Adam bizlere baktı baktı, bana “Sen gel” dedi. Hemen malzeme torbasını aldım, adamın arkasına düştüm. Sonra ne iş yaptıracağı aklıma geldi.

“Patron ne iş yapacağız?” diye sordum.

“Tavan çakılacak” dedi.

Bir kaç defa tavan çakan ustalara yardım ettim ama tek başıma hiç tavan çakmadım. Bir an kendime güvensizlik doğdu. Korkuyorum da ‘acaba yapabilir miyim’ diye. İçimden açıkça söylemek geldi.

“Patron ben acemiyim. İstersen usta birisini götür işine” diye açıktan söyledim. Hiç yüzüme bile bakmadan:

“Yaparsın, yaparsın. Ben sana yardım ederim” diye hiç durmadı bile...

Bunun üzerine bir şey diyemedim. Ve eve vardık.

Malzeme hazırlanmış. Küçük tek odanın tavanı çakılacak. “Akşama kadar bitiririm” diyorum içimden.

Önlüğü kuşandım, mıkları doldurdum önlüğün ‘gözüne’. Besmele çekip başladım işe. Ben bir mık çakıncaya kadar patron da uzun bir ağaçla tahtanın diğer ucunu tavana yapışık tutuyor. Bir saat kadar çalışınca patron arada kıs kıs gülüyor. O gülüyor ama ben onun gülüşüne içerliyorum. Ve içimden “Adam yaptığım işi beğenmiyor. Ben acemi olduğumu söyledim; sen de kabul ettin. Peki neden kıs kıs gülüyorsun?” diye konuşuyorum. İş biraz daha ilerleyince adamın gülmesi iyisinden dokundu bana. Ve kahredercesine işi bıraktım, cesaretimi toplayarak:

“Patron neden gülüyorsun?” diye sordum.

“Hiç” dedi “Güldüm işte öylesine.”

Böyle söylemesi beni tatmin etmedi, ısrar ettim.

“Patron neden güldüğünü söylemezsen ben işi bırakıyorum” diye önlüğü çözmeye başladım, “Yaptığım işi beğenmiyorsun herhalde. Gelirken ben sana acemi olduğumu söylemiştim. Sen de kabul ettin. Para da istemiyorum, bırakıyorum işini” dedim.

Adam bu sefer kahkaha ile gülmeye başladı. Sonunda:

“Yok ustam” dedi “Gayet güzel yapıyorsun. İşine değil sana gülüyorum.”

“Ne olmuş bana, neyime gülüyorsun? Allah’ın yarattığı bir kulum işte” diye çıkıştım.

“Bak usta” dedi “Kahveye girdim, dülger sordum. Beşiniz birden ayağa kalktınız. Baktım, içinizde en uzun boylu sensin. Tam aradığım

usta dedim. Kısa boylu bir ustaya sen gel deseydim, eve gelince benden iskele isteyecekti. Ee, iskele ağacım da yok görüyorsun. Sen, maşallah iskelesiz bu işi hallediyorsun. İskele gibi adamsın. Onun için gülüyorum. Ben senin yaptığın işten memnunum. Kuşan çözdüğün önlüğü, sen çalışmaya devam et” diye söyleyince, “Oh be rahatladım” diye bu sefer de ben gülmeye başladım.

Bekir Usta’nın sonraki yıllarda da aynı düşünce ile (iskelesiz tavan çakma) işe götürülmeleri çok söylenir.

Bir seferinde de Öğretmen Fazlı Demiral’ın evinde iskelesiz tavan çakışına ben rastladım.

Öğretmen Fazlı Demiral da Uzun Bekir Usta’yı (iskelesiz tavan çakar) düşüncesiyle götürmüş tavan çakma işine. Yolda giderken de Bekir Usta, Öğretmen Fazlı Demiral’a:

“Hocam sen işine beni tercih edişini biliyorum.” demiş.

Öğretmen Fazlı Demiral da:

“Bilemezsin.” diye cevaplamış.

“Vallaha biliyorum, billaha biliyorum.” diye ısrar edince;

“Söyle bakalım, neden seni tercih ettim?”

“Evinde iskele yok. Ee benim boyum da uzun. Bu adam iskele istemeden tavanı çakar, diye düşündün değil mi?”

“Nereden biliyorsun öyle düşündüğümü be; sen münecim misin?” diy şaşırarak söyleyince, Bekir Usta da:

“Ben, sen gibi kaç kişinin tavanını iskelesiz çaktım hocam. Nasıl bilmem senin de öyle düşündüğünü.” diye gülüşmüşler. Sonunda

“Gerçekten de o amaçla seni çağırdım” diye basmışlar kahkahaya...

Ee, muhacirin hası Marangoz Dülger Sandıkcı Uzun Bekir Usta unutulur mu?

Çaygeçe’nin, Çaygeçeli Uzun Bekir Ustası unutulur mu?

**Cennetin Mıstık*

Cennetin Mıstık, muhacir mahallesinin çiftçilikle uğraşan ve mahalleye ilk yerleşenlerin ikinci kuşağıydı. Nüfusu kalabalıktı. Çift at koşar, çok çalışırdı. Bunca yıl ‘dili kırılmamış’ “hayır” diyemez, “hıyr” diyenlerdendi. Kendinden küçüklere hep “ola, ola” diye hitap

ederdi. Dini bayramlarda köşesine oturur, oturduğu minderin altının bir yanına beş kuruşları; diğer yanına on kuruşları kor, el öpmeye gelen çocukların küçüğüne beş kuruş, büyüğüne on kuruş verirdi.

Yine bir bayram günü iki kardeş el öpmeye gelmişler. Cennetin Mıstık'ın elini öpmüşler. Cennetin Mıstık minderin altından beş kuruş çıkarıp büyük kardeşe; on kuruş çıkarıp küçük kardeşe vermiş. Çocuklar tam kapıdan çıkıp giderken verdiği paranın yanlışlığını anlayıp “Ola, ola, hele gelin buraya” diye seslenmiş. Çocuklar belki de yine para verecek ümidiyle geri gelmişler. Cennetin Mıstık:

“Ola o paraları geri verin hele bi*” diye, çocuklara verdiği parayı geri almış. Sonra, paralara iyice bakarak “Ola bu senin” diye on kuruşu büyük kardeşe; “Ola bu da senin. Bak şimdi oldu. Hak yerini buldu. Ola, haydi şimdi gidin” diye beş kuruşu da küçük kardeşe vererek kendince yanlışlığı düzeltmiş.

Çaygeçeli Cennetin Mıstık unutulur mu?

**Fanatik Siyasetçi Mecit Hoca*

Çaygeçeli Mecit Hoca, Yazı Çarşı'daki Hamoğlu'nun kahvede seçim konuşmasında, zamanın meşhur siyasetçisine “Ey Silo, her köylüye buzdolabı veriyorsun. Köylü emmi dolabın fişini damdaki direğin çürük kavuğuna mı sokacak? Köylerde elektrik var mı ki buzdolabı dağıtıyorsun?” diye seslenen, kendisi İmam (Din Adamı) olduğu halde fanatik siyasetçi meşhur Çaygeçeli Mecit Hoca unutulur mu?

**Ölüm döşegindeki Faminaz Teyze*

Doksan yaşında öldü diye çenesi bağlanan, ancak cana gelip ilk sözü “Hingal isterem” diye inleyen ve hingali yedikten sonra on beş yıl daha yaşayan, yüz beş yaşında Hak'ın rahmetine kavuşan Çaygeçeli Faminaz Teyze unutulur mu?

**Yazı Çarşılı Sünnetçi Hasan*

Ahıska'dan ilk gelenlerin ikinci kuşağındandı Yazı Çarşılı Sünnetçi Hasan. Cumhuriyet İlkokulunun batısında ilk evde ikamet ederdi. Orta

boylu, iri kemikli, iri yarı, hafif kambur, Çaygeçe'nin eşrafından sayılırdı. Çocukların sünneti onun işiydi o yıllar...

O yıllar sünneti doktorlar yapmazdı. Bazı sağlık memurları yapsa da Sünnetçi Hasan Ahıskalı daha çok aranan sünnetçiydi. Çorum'un tek sünnetçisi demek daha doğru olur onun için. Çünkü, ihtimal ki Çorum'da sünnet etmediği erkek çocuk kalmamıştır. Örnek: Benim, ağabeyimin, benim çocuklarımin sünnetçisi Sünnetçi Hasan'dır. Ve Çorum'da sünnet konusu açıldığında mutlaka Sünnetçi Hasan'ın ismi geçer. Çorum'da babanın, oğulun ve hatta torunun sünnetçisi, mutlaka Sünnetçi Hasan'dır. Yalnız Çorum'un mu, yakın köylerin ağa çocuklarının sünnetçisi de Sünnetçi Hasan'dır.

Sünnet için hazırlanan çocuğu tutturur, çocuğa “Bak tavana kuş konmuş, kuşa bak kuşa” diye söyler, çocuk tavana bakar bakamaz da usturayı çalardı. Sonra hazırladığı bezi sarar, çıplak büzüğüne bir şaplak vurur, “Oldu da bitti Maşallah” der, hazırlanan yatağa bacaklarını büktürerek yatırır, bacaklarının üzerine de ince bir örtü sererdi.

Ee o yıllardaki şehrin sünnetçisi Yazı Çarşılı Sünnetçi Hasan unutulur mu?

**Yörük Halime Bacı*

Çaygeçe'ye sonradan gelip yerleşenlerdendi Yörük Halime Bacı. Benim de bitişik komşumdu.

Halime Bacı uzun boylu ‘tabiri yerindeyse’ çam yarması gibi iriyarı, çok güçlü kuvvetli birisiydi. Eşi Yörük Mehmet sessiz sedasız, biraz da hasta olduğundan evin bütün işlerini Halime Bacı yürütür; ailenin yöneticisiydi. Koyunları ve sağmal inekleriyle besicilik yapardı. İneklerini, yaylıma götürülsün diye sığıra katar, koyunlarını da kendisi yaylıma götürürdü. Koyunlarını yaylıma götürürken beline bağladığı azık çıkını dikkat çekerek. Vücut yapısına orantılı bir de sesi vardı ki, borazandan çıkan ses gibi. Kendi avlusunda konuştuğu zaman, yakın komşuların hepsi duyardı konuştuğunu. Bir kız, beş oğlan anasıydı. Kızı okula bile göndermemişlerdi de, en büyük oğlanla ikinci büyüğü ilkokulu bitirmiş, dahasına devam etmemişlerdi. Ancak Halime Bacı,

sonraki üç oğlanın mutlaka okumasını istiyor, ısrarla da okuma süreçlerini takip ediyordu. Ortanca oğlan Hasan okuldan kaçtıkça Halime Bacı Hasan’a kızar:

“Üloğ Hasan; ne olacak senin halin layn? Neden okumayıp okuldan kaçarsın layn? Okuyup da g..tü koklu bi artmen de mi (öğrtemen) olamayacaan layn? Eşşoğlu eşşek. Okuldan neden kaçarsın layn?..” diye bağırıldığını bütün mahalle duyardı. Oğullarının mutlaka eğitimli olmasını isterdi.

Çaygeçeli Yörük Halime Bacı oğulları Ahmet’i, İsmail’i, Hasan’ı okutamamıştı; onlar sanatkar olmuştu. Ancak son ikiden Mustafa’yı, Hasan’a bağırıldığı gibi kültürlü ve iyi bir öğretmen; Ali’yi de Havacı Assubay yapmayı başarabilmişti.

Ee, Çaygeçeli Yörük Halime Bacı unutulur mu? Eğitim gönüllüsü Yörük Halime Bacı ışıklar içinde yatsın, ruhu şad, mekanı cennet olsun...

